

Conf. univ. dr. *Octavian Pop* Conf. univ., dr. *Gheorgehe Neagu*

CRIMINOLOGIE GENERALĂ

Chişinău 2005

Lucrarea este recomandată spre publicare de Consiliul Științific al facultății de Drept din cadrul Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, în data de 6 iunie 2005. Proces verbal nr. 8.

Cuvânt înainte

Manualul este destinat în principal studenților de la Facultățile de Drept și conține probleme de stringentă actualitate sub aspectul studierii din punct de vedere criminologic și penal, recomandând găsirea unor soluții concrete de reducere a fenomenului criminalității. În contextul actual, în care dezvoltarea economică și echilibrul social sunt condiționate de stabilitatea legislativă, se impune elaborarea și adoptarea unor legi care să corespundă cerințelor societății și care să nu necesite modificări sau completări, decât în măsura în care aceste cerințe se schimbă, mai ales în materie penală, având în vedere specificul reglementării, faptul că acesta trebuie să răspundă necesității prevenirii și combaterii eficiente a fenomenului infracțional prin adoptarea unor legi penale clare, accesibile, care să poată fi cunoscute și respectate și să nu creeze dificultăți în procesul de aplicare.

Recenzie

Lucrarea de față are ca atribut esențial noutatea și originalitatea temei tratate, reprezentând o amplă monografie care încearcă să ofere răspunsuri și soluții adecvate la problemele cu care se confruntă în materie Puterea Legislativă și, deopotrivă, doctrina și jurisprudența.

Autorii și-au propus și au reușit efectiv să discerne atât elementele identice ori asemănătoare, cât și deosebirile existente la controversatele probleme ale criminologiei. Monografia încununează totodată o bogată activitate profesională și științifică a autorilor care s-a afirmat în decursul întregii lor cariere cu specific dual cadru didactic și jurist, ca un element cu remarcabile calități și înclinații spre studiu și cugetare.

Problemele privind obiectivele și structura cercetării științifice, metodele și tehnicile de investigare ale criminologiei privind modul cum s-a efectuat în trecut și prezent acest lucru în S.U.A. și pe continentul european, ca și în România și Moldova sunt expuse cu o acuratețe riguros științifică, ceea ce demonstrează așa cum am precizat, ținuta de excepție a lucrării.

Analiza cursului reliefează o cercetare pluridisciplinară cu elemente de criminologie, statistică penală, sociologie, psihologie, științe medico-biologice, drept penal, drept procesual penal, drept execuțional penal, având drept superioritate o vastă bibliografie de specialitate pe care a studiat-o, a interpretat-o și prin soluții a adus-o în prezentul atât de frământat din România și Moldova.

În primul capitol autorii au inteprins o analiză temeinică a trăsăturilor fundamentale ale fenomenului criminologic, valorificând, cu competență, literatura de specialitate în materie. În prima secțiune a capitolului I autorii fac o scurtă introducere în istoricul criminologiei, iar în secțiunea a 2-a definesc criminologia – ca știința de sine stătătoare. În cel de-al II-lea capitol al operei de față autorii fac o amplă comparație a legaturi dintre criminologie și celelalte științe juridice.

Capitolul III este dedicat analizei fenomenului criminal. Este de apreciat contribuția adusă de autori în studiul criminalității juvenile. Autorii au încercat și au reușit să cuprindă în capitolul IV toate tipurile de criminalitate și tipurile de infractori, studiind fiecare tip în detaliu. Pe parcursul capitolului V autorii au studiat și dezvoltat conceptul de criminalitate organizată, au cercetat fenomenul terorist, flagelul drogurilor, alcoolismul și spălarea banilor, factori care duc la dezvoltarea fenomenului criminogen în lume. Autorii s-au străduit și au reușit să aducă în atenție noua dezvoltare a fenomenului terorist și anume terorismul nuclear sau terorismul ca spasm emoțional. La finele lucrării autorii au adus în dezbatere metode și mijloace de luptă împotriva criminalității în criminologia modernă.

În concluzie, subliniem că ne aflăm în prezența unei lucrări de anvergură care constituie o contribuție de excepție, realizată la nivelul unei autentice lucrări, evidențiind personalitatea autorilor, puterea lor de analiză și sinteză, spiritul lor critic, prin formularea a numeroase elemente de certă originalitate.

Prof. univ. dr.
Gheorghe Nistoreanu,
Academia de Poliție
„Alexandru Ioan Cuza”,
București

Recenzie

Lucrarea de față este reală și de actualitate, atât sub aspectul studierii din punct de vedere criminologic și penal, dar mai ales prin prisma gândirii unor soluții concrete de reducere a criminalității. O altă constatare este aceea că în întreaga lucrare se observă personalitatea autorilor echidistantă, curajoasă, realistă și acolo unde este cazul, argumentându-și ideile științific, fără menajamente, dar, concis și la obiect, propunând soluții concrete cu posibilități de înfăptuire.

Autorii au abordat tema acestei lucrări pe baza unei ample documentări din literatura de specialitate străină (engleză, americană, franceză, italiană, germană), română și moldovenească, ceea ce le-a permis să aibă o viziune cuprinzătoare asupra problemelor pe care le indică criminologia.

În mod deosebit am remarcat vasta documentare, aproape exhaustivă, a autorilor asupra actelor internaționale (ONU, Consiliul Europei, Uniunea Europeană, Interpol, etc.), care au abordat această problematică și care prezintă un enorm interes pentru reglementarea prezentă și în perspectivă a acestei materii.

Autorii tratează în deschiderea cursului fenomenul criminalității prin scurte introduceri în domeniul de studiu al criminologiei, precum și un scurt istoric al disciplinei de asemenea în cel de al II-lea capitol, abordând o tematică deosebită și făcând câteva comparații între criminologie ca știință de sine stătătoare și celelalte științe juridice. În capitolul al III-lea autorii tratează pe larg fenomenul social al criminalității, iar în secțiunea a doua iau în dezbatere și argumentează obiectiv problema delincvenței juvenile. Autorii s-au axat mai mult asupra dezbaterii acestei probleme, unul dintre ei fiind un specialist în domeniu. Capitolul IV a fost rezervat tipurilor de criminali și tipurilor de criminalitate, unde s-a reușit să se surprindă și să se dezbată toate tipurile cunoscute de criminali. O problemă stringentă a fost reflectată în cadrul capitolului V și anume problema terorismului, care este o problemă actuală, să nu uităm că fenomenul terorist a căpătat și capătă noi forme (ex.: terorismul nuclear, emoțional, etc.), problema drogurilor, a alcoolului, a spălării

banilor, probleme ce duc la o creștere alarmantă a fenomenului criminogen. Opera se încheie, cum era și firesc, cu metode și mijloace de prevenire și combatere a criminalității. Autorii au încercat să aducă în prim plan metode și mijloace noi, moderne de prevenire și combatere a criminalității.

Sunt de remarcat eforturile și perseverența autorilor de a stăpâni imensul material documentar care le-a stat la dispoziție, capacitatea lor de sistematizare, de analiză și sinteză, preocuparea de a depăși nivelul cunoștințelor în materie printr-o originală și aprofundată analiză a aspectelor juridico-penale mai puțin abordate în literatura de specialitate.

Cursul se mai remarcă, în afară de cele anterioare, și prin deosebita atenție acordată aspectelor de orice natură, care putea să contribuie la clasificarea problemelor studiate. Dovedind reale înclinații de cercetători, autorii au reușit să construiască un tablou original al fenomenului studiat, aducându-și o importantă contribuție la identificarea formelor de manifestare a acestuia.

Opera de față devine un reper obligatoriu pentru cei care ar avea în viitor sarcina de a alcătui încriminări sau acte normative care să asigure prevenirea și reprimarea criminalității.

Pentru toate acestea, considerăm că lucrarea de față corespunde exigențelor manifestate și propunem susținerea ei spre publicare.

Conf. univ. dr.,

Vitalie Rusu

Prodecanul Facultății de Drept,

Universitatea „Alec Russo”,

Bălți.

Capitolul I. **Introducere în criminologie**

1. Istoricul și evoluția criminologiei

Criminologia ca știință pare să aibă origini la fel de îndepărtate ca și celelalte științe sociale, deoarece criminalitatea ca și fenomen social a apărut odată cu structurarea primelor comunități umane arhaice.

Se consideră că primele preocupări pentru pedepsirea unor comportamente individuale periculoase au fost determinate de necesitatea autoprotejării comunităților umane care s-au constituit în condiții naturale vitrege, și care le amenințau în permanență supraviețuirea. În consecință este și firesc ca reacția grupului aflat în pericol să fi fost deosebit de aspră la adresa celor care prin atitudinea, prin acțiunile lor, amplificau această stare de pericol, denumită de unii autori *stare de risc*.

Crima și autorul ei au preocupat gândirea umană mult timp înainte de secolul al XIX-lea. Codul lui Hammurabi, de exemplu, a avut o influență majoră asupra reglementărilor penale ale popoarelor din zona de confluență.

Au fost îmbinate normele barbare ale cutumelor arhaice cu elementele inerente evoluției umane, printre care și normele religioase, acestea având un rol aparte în evoluția popoarelor antice, reușind să dezvolte sisteme legislative și instituționale care corespundeau, în bună măsură, mai ales prin severitatea lor, scopurilor pentru care fuseseră create.

Un interes deosebit pentru o reglementare juridică precisă, care să fie cunoscută de toți membrii societății și aplicabilă tuturor în mod egal, a fost atestat pentru prima dată în Grecia antică, unde, încă din secolul al VII-lea î.e.n., au fost aleși legiuitori însărcinați special cu elaborarea legilor scrise. Dintre aceștia au cunoscut o mare celebritate atenienii Drakon și Solon. Primul s-a evidențiat prin asprimea legilor pe care le-a formulat, iar celălalt era considerat unul dintre cei 7 înțelepți ai Greciei antice.

Marii filosofi ai lumii antice ca Socrate, Platon și Aristotel au manifestat un interes însemnat pentru criminalitate, evidențiind în operele lor probleme care, într-o anumită măsură, și-au menținut actualitatea chiar și în perioada modernă.

Pentru criminologie prezintă un real interes și datele furnizate de istoria medicinei legale. În acest context se evidențiază una dintre primele legi penale importante din Evul Mediu și anume “Constitutio Criminalis Casolina” din anul 1532, care stabilea colaborarea medicilor ca experți ai instanțelor de judecată pentru descoperirea diferitelor infracțiuni.

2. Evoluția criminologiei

Criminologia apare ca știință la începutul secolului al XIX-lea și se dezvoltă în secolul al XX-lea, dar inițial în cadrul altor discipline științifice. Dintre acestea, antropologia joacă un rol foarte important în evoluția criminologiei. Majoritatea istoricilor criminologi îl consideră pe medicul militar italian Cesare Lombroso (1853-1909) ca întemeietor al acestei științe.

Datorită influenței exercitate de Lombroso, precum și datorită publicației “Archives de l’Antropologie criminelle et des sciences penales”, înființată la Lyon în 1886, și care ilustra în paginile sale principalele preocupări de criminologie ale timpului, criminologia purta în acea perioadă cel mai adesea denumirea de **antropologie criminală**.

Montesquieu, în lucrarea sa “Despre spiritul legilor”, afirma că “un legiuitor bun va căuta nu atât să pedepsească infracțiunile, cât să le prevină; el se va strădui mai mult să îmbunătățească moravurile, decât să aplice pedepse”.

Englezul Jeremy Bentham (1748-1833), prin lucrările sale a dat curs dezvoltării problematice ale penologiei, făcând o serie de propuneri în sensul reformării sistemului de legi și pedepse, propuneri care au avut un impact social și politic real, fiind însușite de structurile britanice, de cele judiciare, cât și de putere.

Criminologia s-a completat și a profitat în mare măsură de pe urma psihiatriei, nu numai în sensul preluării unor noțiuni, categorii și modele de analiză cauzală, dar și prin folosirea instituțiilor de psihiatrie ca laborator de experimentare. Un rol asemănător l-a jucat și penitenciarul.

În această perioadă apare un curent numit *Criminologia pozitivistă* ai cărei reprezentanți au fost Cesare Lombroso, Enrico Terri și Rafaele Garofalo, precum și belgianul Adolphe Jacques Quetelet, francezul Andre-Michel Guerri și englezul Henry Mayhew.

Abordarea filosofico-umanistă a fost completată și de încercările de a include delincvenții într-un sistem de cercetări experimentale. La aceasta au contribuit antropologi, penologi, medici de penitenciare.

Magistratul italian Raffaele Garofalo, a cărui lucrare fundamentală se intitulează “Criminologia”, și care a apărut la Napoli în 1885, a încercat să depășească granițele cu care se confrunta criminologia, din cauza dependenței acesteia față de știința dreptului penal, și a creat o teorie a “criminalității naturale”, independentă în spațiu și în timp, fapt ce l-a expus, la acea epocă, unor critici vehemente, cu preponderență din partea sociologilor francezi.

Tot atunci și studiile unor cercetători se orientează în această direcție, dintre aceștia detașându-se von Noyr, cu lucrarea sa “Statistica poliției judiciare din regatul Bavariei și din alte câteva landuri” (1867) și von Oettingen, cu lucrarea “Statistica morală și importanța sa pentru o etică socială creștină” (1874).

Încercând să depășească divergențele de idei dintre teoreticienii francezi și cei italieni, von Liszt a ajuns la teoria sintetică despre interacțiunea predispozițiilor native cu mediul înconjurător în comiterea faptelor antisociale. Această dispută s-a accentuat odată cu enunțarea de către medicul francez Andre Lacassagne a teoriei “mediului”, conform căreia responsabilitatea pentru săvârșirea faptelor antisociale este transferată societății în ansamblul ei.

Multitudinea de opinii divergente, exprimate în lumea științifică privind criminalitatea, au impus efectuarea de noi cercetări și totodata au determinat crearea unui cadru instituțional adecvat, care a impulsionat studiul fenomenului infracțional, prefigurând apariția unei noi discipline științifice, numită ***criminologia***.

Pozitivismul european a influențat și apariția criminologiei nord-americane. Primele cercetări în acest domeniu au avut loc în clinicile înființate în 1909 la Chicago de către dr. William Healy. În aceeași perioadă (1909) a avut loc și prima conferință națională de drept penal și criminologie, prilej cu care s-a înființat *Institutul American de drept penal și criminologie*, iar din anul 1910, s-a instituit *Institutul public* și revista „Journal of Criminal Law and Criminology”, care își continuă activitatea și astăzi.

În perioada primului război mondial, în Europa își sistează activitatea pentru o perioadă de timp studiile în domeniul criminologiei și publicația de la Lyon înființată în 1886 (*Archives de l'Antropologie Criminelle et des sciences penales*). După nu prea mult timp apare la Paris în 1934 *Societatea internațională de Criminologie*, care a organizat o serie de congrese internaționale.

Un rol important în evoluția criminologiei l-a avut și activitatea Organizației Națiunilor Unite. În 1946, Consiliul Economic și Social a însărcinat comisia pentru probleme sociale să studieze mecanismele eficiente, care ar putea fi adoptate în scopul lărgirii bazei internaționale a mijloacelor de prevenire a criminalității. În 1971, acesta devine *Comitetul pentru prevenirea criminalității și lupta contra delincvenței*, care este dizolvat în 1992 de către Consiliul Economic și Social, creându-se o nouă comisie interguvernamentală pentru prevenirea criminalității și justiție penală, care organizează sesiuni de lucru în anii 1992, 1993 și 1994.

3. Evoluția criminologiei românești

După o perioadă îndelungată de câteva decenii, când studiile și cercetările criminologice au avut un caracter ocazional, în 1990 a fost înființată la nivel național

Societatea Română de Criminologie și criminalistică, afiliată la *Societatea Internațională de Criminologie*. Concomitent, a fost reactualizat și învățământul superior de criminologie, înființându-se colective de cercetări criminologice în cadrul Inspectoratului General al Poliției din Ministerul de Interne, la Parchetul General și pe lângă Direcția Generală a Penitenciarelor din Ministerul Justiției.

Dintre personalitățile marcante, ce se impun a fi amintite, cu preocupări încununuate de rezultate deosebite în domeniul criminologiei, un rol special l-au avut Ioan Tanoviceanu, Traian Pop și Vintilă Dongoroz.

Fiind un mare novator al operei de apărare socială prin educație, instrucție și legi superioare, Ioan Tanoviceanu considera că “naturii sau caracterului educațiunii și mediului”, generatoare de criminalitate, societatea trebuie să le opună dreptul sau mai bine-zis datoria legitimă de a aplica pedepse celor vinovați de crimă. Acordând o importanță deosebită rolului și mijloacelor de profilaxie penale, el a subliniat în mod just că fenomenul criminalității în societatea modernă nu poate fi stăpânit și combătut numai prin coercițiunea statului, adică prin pedepse penale severe, înțelegând importanța așezării dreptului românesc pe temeliile politicii sociale.

Profesorul Traian Pop, continuator al operei marelui savant I. Tanoviceanu, reușește, în condițiile statului unitar național România Mare, să consolideze știința despre criminologia modernă în țara noastră. Inspirată din concepția pozitivistă a școlii penale, lucrarea sa, intitulată “Curs de criminologie”, abordează problemele fundamentale ale criminalității, aducând o remarcabilă contribuție la modernizarea dreptului penal pozitiv din perioada interbelică.

Studiile sale asupra etiologiei criminalității și remediile necesare pentru conservarea și apărarea valorilor statului unitar național România Mare, în cadrul și pe baza Constituției din 1923, se însumează în scrierile, „Drept Penal și Procesual Penal”, publicate între 1930 – 1946, o remarcabilă sinteză a criminologiei românești, care constituie și astăzi un model de cercetare originală al unui domeniu de interes național.

Un alt continuator al operei lui I. Tanoviceanu este și profesorul Vintilă Dongoroz, care susține în scrierile sale principiile Școlii pozitivistice de criminologie și aplică metode noi, pluridisciplinare în cercetarea criminalității și remediilor legislative necesare pentru apărarea vieții sociale.

Multe dintre ideile progresiste ale lui V. Dongoroz, cum ar fi ocrotirea minorilor și tinerilor prin măsuri de securitate preventive, constituirea unui sistem modern al apărării societății contra criminalității; crearea instituțiilor juridice civilizatoare necesare statului unitar național România Mare etc., au cunoscut ulterior consacrarea juridică în Codul Penal din 1937, fiind și astăzi actuale în sensul făuririi unei noi legislații democratice penale.

Exigențele evoluției societății actuale românești reclamă mai mult ca oricând, în lupta contra criminalității, elaborarea unor modele de strategii, întemeiate pe principiul unei planificări integrate de prevenire și combatere a criminalității și, mai ales, a unor modele sociale de sisteme tactice de prevenire a crimei și criminalității și de apărare socială, împotriva săvârșirii unor fapte prevăzute de legea penală, inclusiv a unor modele de tratament a delincvenților.

4. Definiția criminologiei

Edwin Sutherland, sociolog american, definea criminologia ca fiind „totalitatea cunoștințelor despre criminalitate ca fenomen social”, afirmând mai apoi ca această știință studiază „procesele elaborării legilor, ale încălcării acestora și ale reacției sociale împotriva acelor care încalcă legile”

Capitolul II. Legătura criminologiei cu alte științe juridice și sociale.

Ramurile criminologiei

1. Autonomia criminologiei

Precizările privind obiectul, scopul, funcțiile și metodele criminologiei se constituie în reale criterii de delimitare a criminologiei de alte domenii ale cunoașterii, desprinderea de disciplinele științifice care putem spune că au “găzduit-o” la începuturile constituirii sale, urmată de procesul de trecere de la criminologiile specializate la criminologia generală. Toate acestea au condus la formarea unei discipline cu caracter autonom.

În trecut, când științele criminologice erau embrionare și diferențierea lor se afla într-o fază incipientă, termenul de criminologie era folosit ca termen generic pentru toate științele criminologice.

În general, cadrul, conținutul criminologiei s-a limitat, s-a îngustat succesiv de-a lungul timpului în măsura în care s-au diferențiat și au dobândit autonomie diferite științe criminologice. Totodată cadrul criminologiei s-a fixat și el, încât cuprinde trei aspecte principale: etiologia (cauzele criminalității), profilaxia (remediile de prevenire a criminalității) și terapia (tratamentele acesteia).

Prin obiectul său de studiu, criminologia este o știință socială cu caracter interdisciplinar. Modalitățile de abordare interdisciplinară, atât sub aspect teoretic, cât și metodologic, specifice nu numai criminologiei, se realizează printr-o finalitate proprie, așa-zisa “sinteză criminologică”. O înțelegere corectă a acestei particularități, în special a deosebirii esențiale dintre “inventariere” și “integrare” admite concluzia ca abordarea interdisciplinară a obiectului de studiu nu anulează caracterul autonom al criminologiei.

În prezent o opinie dominantă susține caracterul complex al criminologiei în sensul că datorită obiectului, scopului și funcțiilor sale, aceasta are în aceeași măsură atât caracter teoretic cât și practic, plasându-se în acest sens alături de științele

denumite “științe complexe”. Această teză e susținută de un reputat reprezentant al școlii de criminologie de la Montreal, profesorul Ellenberger.

2. Raportul criminologiei cu dreptul penal

Criminologia are tangențe, directe și corelative, cu știința dreptului penal, acestea reieșind în general din scopul lor comun – apărarea societății contra criminalității. Aceste discipline slujesc unul și același scop practic: înțelegerea și înfăptuirea politicii penale de prevenire și combatere a manifestărilor infracționale și a altor încălcări ale ordinii publice.

Dreptul penal, ca știință juridică, abordează criminalitatea, delincvența, prin intermediul sistemului normelor dreptului penal, dezvăluie conținutul normativ și social-politic al dreptului penal, legitățile lui obiective. De asemenea, dreptul penal studiază atât circumstanțele obiective cât și pe cele subiective de apărare penală a anumitor valori și relații sociale, explicând modul și mijloacele de reacție socială față de săvârșirea unor fapte periculoase.

Criminologia abordează criminalitatea prin prisma stării, dinamicii și, mai ales, a cauzalității socio-umane a acestui fenomen, dezvăluind mecanismul social al prevenirii și combaterii criminalității, încercând să identifice metodele, procedeele și mijloacele sociale, inclusiv sancțiunile de drept penal, care reprezintă mijlocul cel mai eficient de prevenire a faptelor interzise de legea penală și de apărare socială contra criminalității.

Autorul francez Jean Pinatel arată în “Tratatul de criminologie” că deosebirea dintre dreptul penal și criminologie este atât de evidentă, încât a generat apariția a două mari societăți științifice internaționale și anume: *Asociația Internațională de Drept Penal* și *Societatea Internațională de Criminologie*. Această deosebire organizatorică se impune ca un răspuns la faptul că dreptul penal este o știință normativă, în timp ce criminologia este o știință a fenomenologiei penale.

Dependența criminologiei de dreptul penal se manifestă în special prin împrumutul de concepte, cum ar fi conceptul de infracțiune, care îi limitează într-un anumit fel domeniul de referință. Altfel spus, se poate afirma că știința criminologiei se extinde până acolo, până unde dreptul penal îi permite.

În ceea ce privește raporturile criminologiei cu partea specială a dreptului penal, acestea se evidențiază în detaliu atunci când se face referire la influența criminologiei asupra procesului de incriminare–dezincriminare, datele criminologiei oferind repere deosebit de prețioase privind raportul dintre eficiența luptei împotriva criminalității și sistemul de incriminări existente.

Dreptul penal, ca știință, abordează criminalitatea, delincvența, bazându-se pe sistemul normelor de drept penal, ca drept al apărării sociale împotriva faptelor interzise de legea penală, dezvăluind conținutul normativ și social politic al dreptului penal, relevând și fundamentând legitățile obiective care acționează în procesul de făurire și de metamorfoză a dreptului penal.

Modul diferit de abordare a problemelor criminalității – în știința dreptului penal și în criminologie – generează autonomia, independența relativă a celor două științe sociale. Însă pentru că realitatea pe care o investighează este unică – criminalitatea, ca fenomen socio-uman și juridic – criminologia și știința dreptului penal se afla într-o strânsă interdependență.

3. Raportul criminologiei cu dreptul procesual penal

Există o corelație dialectică între dreptul procesual penal, ca știință, și criminologie. Dreptul procesual penal ca știință studiază principiile, categoriile, instituțiile și normele care reglementează procesul penal în întreaga sa complexitate și dinamică. Alături de aceste sarcini care revin științei dreptului procesual penal, datele, informațiile și concluziile criminologiei reprezintă premise de o reală utilitate, deoarece ele deschid o perspectivă imediată cercetării științifice în domeniul dreptului procesual penal, oferindu-i o imagine multilaterală, esențială și

complexă asupra realității criminalității ca fenomen sociouman, asupra mecanismului de organizare și desfășurare a luptei împotriva acestui fenomen și prin alte cai și procedee decât cele ale tragerii la răspundere și sancționării penale a celor vinovați de săvârșirea de fapte infracționale.

Între criminologie și dreptul procesual există strânse interdependențe, în prezent aparând tot mai evident necesitatea folosirii datelor criminologiei în toate fazele procesului penal, care, fiind sintetizate în fișa criminologică, pot contribui la desfășurarea pe baze științifice a urmăririi penale de către organele de cercetare ale poliției și Ministerului Afacerilor Interne și la pronunțarea verdictelor de condamnare de către instanțele de judecată.

4. Criminologia și politica penală

Politica penală este disciplina care, în funcție de datele științifice și filosofice de care dispune, cu luarea în considerare a condițiilor social-istorice, elaborează doctrinele preventive și de represiune, ce urmează a fi puse în practică. Această opinie aparține cercetătorului german Franz von Liszt, fiind mai apoi preluată de Marc Ancel care, la rândul său, susține că politica penală nu este doar o știință, ci și o artă, al cărei obiect îl constituie formularea celor mai bune legi penale, în lumina datelor furnizate de criminologie.

Ceea ce apropie criminologia de științele penale (dreptul penal, dreptul procesual penal și dreptul execuțional) este știința politicii penale, care preia din criminologie datele și concluziile privind fenomenul criminalității și activitatea de prevenire, combatere și de resocializare a infractorilor. Astfel poate fi evaluat mecanismul social juridic al luptei împotriva criminalității, reușindu-se să se integreze activitatea de prevenire și combatere a criminalității cu cea de resocializare a infractorilor și subliniindu-se astfel rolul și funcțiile politice, cât și direcțiile de evoluție ale activității de prevenire și combatere a criminalității și de resocializare a

infractorilor, formulându-se principii, metode, măsuri și orientări noi în vederea îndeplinirii unei eficiente politici penale.

Știința politicii penale evaluează concluziile privind mecanismul socio-juridic al luptei împotriva criminalității, integrând activitatea de prevenire și combatere a criminalității și cea de resocializare a infractorilor în cadrul sistemului politic, formulând principii, metode, măsuri și orientări noi, în vederea realizării eficiente a strategiei de prevenire și de combatere a criminalității și de resocializare a infractorilor.

Fiind o știință prin excelență practică, știința politicii penale este nevoită să apeleze la criminologie și la celelalte științe penale atât pentru realizarea sintezelor politico-juridice ceatoare, cât și pentru verificarea măsurilor adoptate.

5. Raportul criminologiei cu criminalistica

Aflându-se în același cadru al științelor penale, criminologia și criminalistica se găsesc într-o strânsă legătură, completându-se și influențându-se reciproc.

Fiind definită ca o știință al cărei obiect constă în elaborarea metodelor și procedeele tehnico-științifice și teoretice de descoperire, ridicare, fixare și examinare a urmelor infracțiunii, precum și de descoperire și identificare a infractorilor, criminalistica, împreună cu disciplinele ei auxiliare, dactiloscopia, balistica judiciară, chimia judiciară etc., oferă criminologiei generale și speciale date și concluzii privind criminalitatea în general și mai ales despre mijloacele dolosive folosite de către infractori, în săvârșirea infracțiunilor deosebit de periculoase.

Astfel, ambele științe au în comun, în sfera obiectului lor de cercetare infracțiunea, infractorul și victima, doar că criminalistica intervine după producerea infracțiunii, limitându-se la probarea vinovăției infractorului, pe când criminologia, sfera de cuprindere a acesteia, vizează fenomenul infracțional în complexitatea lui, iar pe infractor – în ipostaza “tregerii la act”, concomitent cu “starea periculoasă” spre care evoluează din punct de vedere infracțional. Criminalistica își propune

perfecționarea mijloacelor și metodelor de stabilire a identității și vinovăției infractorului, pe când criminologia vizează “prevenția” într-o sferă mai largă (în contextul socioeconomic, cultural și politic).

Prin crearea *Societății Române de Criminologie și Criminalistică* s-au conturat mai bine raporturile dintre cele două discipline, atât în ceea ce privește obiectul de cercetare propriu, cât și definirea scopului în sine al fiecăreia în parte.

6. Raportul criminologiei cu penologia și dreptul execuțional penal sau știința penitenciară

Criminologia, știință autonomă interdisciplinară, are strânse legături cu penologia, disciplină penală care se ocupă cu cercetarea căilor de combatere a criminalității, prin aplicarea pedepselor celor vinovați de săvârșirea lor.

În opinia majoritară a doctrinei juridice penale, subsistemul dreptului execuțional penal sau dreptul penitenciar, cum mai este denumit, formează o ramură autonomă a dreptului, care reglementează raporturile sociale de sine stătătoare ce se nasc în cadrul executării sancțiunilor de drept penal (pedepselor, măsurilor educative și măsurilor de siguranță) între organele de stat competente să organizeze și să supravegheze executarea acestor sancțiuni, adică organele penitenciare sau, după caz, conducerile unităților și respectiv colectivele care supraveghează executarea sancțiunilor de drept penal prin muncă, fără privare de libertate, pe de o parte, și persoanele condamnate cu aplicarea unor sancțiuni penale pentru comiterea unor infracțiuni, pe de altă parte.

Între știința dreptului execuțional penal și criminologie există o strânsă interdependență și de aceea dreptul execuțional penal, ca știință practică, constituie pentru criminologie un izvor de informații valoroase privind activitatea de prevenire a infracționalității, fiindcă ea are ca obiectiv major analiza mijloacelor terapeutice de resocializare a condamnaților.

Datele, informațiile și concluziile științei dreptului execuțional penal, integrate de criminologie în teoria metodelor și măsurilor preventive și terapeutice, ajută la îmbogățirea criminologiei, la realizarea funcțiilor sale practice și la înfăptuirea acțiunii politicii penale a statului în sensul perfecționării principiilor legalității, individualizării și umanismului executării sancțiunilor penale, a sporirii eficienței sistemului preventiv-educativ de norme privind executarea sancțiunilor penale, cât și la activitatea de resocializare a celor condamnați.

Penalologia, și mai ales știința penitenciară, oferă criminologiei date cu privire la eficiența preventivă a pedepselor privative de libertate, pentru a realiza unul dintre dezideratele majore ale tuturor științelor penale și anume : reintegrarea socială. La rândul său, criminologia, pe baza cunoașterii criminogenezei societății actuale și mai ales a punerii în lumină a factorilor care amplifică în mod continuu terorismul, corupția și vandalismul, oferă penalogiei și științei penitenciare date și idei concludente, necesare reformării mijloacelor de apărare socială contra criminalității epocii noastre.

7. Raportul criminologiei cu sociologia, în special cu sociologia penală

Criminologia are legături dintre cele mai strânse nu numai cu științele despre om, ci și cu unele științe despre lumea înconjurătoare, îndeosebi cu sociologia.

Între sociologie, care abordează concret realitatea socială, și criminologie există legături intime, întrucât și aceasta din urmă studiază un fenomen social și anume criminalitatea. În mod deosebit sunt puse în evidență aceste legături, prin aceea că, știința criminologiei, pentru a studia criminalitatea, ca fenomen social, are nevoie de date cu privire la celelalte fenomene sociale și la corelația lor cu criminalitatea.

Cercetarea sociologică și cea criminologică sunt autonome, complementare și convergente. Autonomia constă în faptul că ele dispun de un obiect propriu de activitate, funcții, metode și tehnici de cercetare proprii.

Complementaritatea constă în faptul că ambele cercetări se susțin reciproc în planul cercetării științifice, iar rezultatul cercetărilor lor se completează reciproc, cele două științe împrumutându-și noțiuni, concepte, principii, și reguli tehnice și metodologice ale procesului vieții sociale și ale cercetării fenomenului infracțional în special.

Convergența rezultă din faptul că ele sunt orientate spre un scop comun și anume, identificarea căilor și procedeele de sporire a eficacității activităților de prevenire a faptelor antisociale și de apărare a valorilor ocrotite de legea penală.

Trăsătura comună a cercetării sociologice (inclusiv a sociologiei juridice și a sociologiei dreptului penal), precum și a celei criminologice o constituie abordarea problematicii criminalității și a luptei împotriva criminalității, în contextul ansamblului fenomenelor și relațiilor sociale. Direcția în care evoluează cercetarea sociologică și criminologică românească în ultimii ani, după Revoluția din Decembrie 1989, este cea a abordării concrete a problemelor criminalității și ale prevenirii și apărării sociale contra criminalității, la nivel macro- și microsocial, pe categorii și grupe de infracțiuni, de infractori.

Cooperarea între cercetarea sociologică și cea criminologică în abordarea problematicii criminalității, în multiplele ei dimensiuni, reprezintă calea cea mai sigură și cea mai fertilă pentru cercetare, care este capabilă să asigure rezultate “pe termen lung” din ce în ce mai semnificative procesului de reverificare a cercetării concrete a problematicii criminalității și care să-i confere obiectivitate – singura cale capabilă de a oferi rezultate elocvente atât teoretice cât și practice.

8. Ramurile criminologiei

Luând în considerare multiplele aspecte ale criminalității, posibilitățile de cuprindere a problemelor ce urmează să fie cercetate, precum și direcțiile ce s-au conturat până acum, atestăm mai multe ramuri ale criminologiei.

a) Criminologia generală este o ramură cu caracter general, care cuprinde studiul întregului fenomen infracțional, începând cu criminalitatea ca fenomen social sau de masă și continuând cu criminalul, crima, mijloacele de luptă, cauzele generale și mijloacele principale de combatere.

b) Criminologia specială (sectorială). Privită din punct de vedere teoretic, această ramură a criminologiei se ocupa cu studiul unor părți din criminalitate, cum ar fi: criminalitatea contra persoanei, criminalitatea contra proprietății publice ori a celei private.

Cercetările de criminologie specială au o mare importanță, deoarece reflectă părți mai restrânse din criminalitate, dar care sunt mai unitare atât prin faptele (infracțiunile) ce o compun cât și prin persoanele antrenate în aceste fapte.

c) Criminologia clinică (aplicativă). Criminologia clinică este o ramură predominant aplicativă, cercetările ei având la bază o anumită concepție despre criminal, în sensul că acesta este o personalitate criminală, ori un inadaptat social. Criminologia clinică, asemănătoare cu medicina clinică, are misiunea de a efectua examene complexe ale criminalului, în urma cărora se pune un “diagnostic” privind cauzele comiterii unei infracțiuni, și efectuându-se un pronostic privind conduita viitoare a criminalului respectiv.

Criminologia clinică explică conduita delincvențială a unui om și o conduită viitoare a acestuia, în sensul că arată dacă acesta va săvârși noi infracțiuni, devenind un recidivist sau se va abține, conformându-se normelor de conduită socială și morală.

d) Alte ramuri

În afară de ramurile criminologiei menționate mai sus, există și alte științe care au preocupări în ceea ce privește criminalitatea, dar nu sunt considerate a fi ramuri ale criminologiei. Acestea sunt:

– **Antropologia criminală**, care s-a dezvoltat în secolul al XIX-lea. Asociată de multe ori cu biologia criminală, ea se dezvoltă, obținându-se realizări remarcabile,

contribuind la cunoașterea tot mai aprofundată a crimei, dar în special a criminalului. *Biologia criminală* s-a dezvoltat ulterior antropologiei criminale și continuă să elucideze tot mai multe probleme despre diversele tipuri de criminali. *Psihologia criminală* are o contribuție specială în aprofundarea cauzelor personale ale crimei. Ea a dezvăluit rolul determinant al factorilor psihici, emoțiilor, sentimentelor, temperamentului și caracterului psihologic, caracterul moral, voința și stăpânirea de sine în jocul și lupta pentru comiterea unor crime și rolul acestor factori în reținerea de la comiterea lor.

– **Psihopatia criminală** ale cărei cercetări vizează tulburările emoționale și caracteriale, tulburări ce contribuie la modificarea comportamentului la anumite persoane, care are un rol important în cercetarea crimei și criminalității.

– **Psihiatria criminală**, ramură a științei care se ocupă cu bolile psihice cu grad ridicat de gravitate, ca paranoia, demența, mania, și care are de asemenea un rol important în cercetarea crimei.

– **Sociologia criminală**, începând cu sociologia criminală franceză și belgiană, dar mai ales cu sociologia criminală a lui Enrico Ferri, continuând cu sociologia germană, engleză și terminând cu sociologia criminală americană - având ca reprezentanți pe Sutherland, Cressey și alții – această disciplină a avut și are o importantă contribuție la cunoașterea criminalității, a crimei și a criminalului.

Sociologia criminală a contribuit la cercetarea factorilor sociali – cauze, condițiilor sociale, care au fost ridicate la rang de factori principali, alături de factorii personali – psihici. Acești factori sunt prezenți atât în trecerea la săvârșirea crimei ca faptă individuală, cât și în variațiile criminalității ca faptă socială, ca fenomen de masă. Sociologia criminală a dezvăluit rolul influențelor sociale – familie, grup local, cartier, oraș etc. – în comiterea crimei, după cum am arătat și rolul crizelor sociale și economice în reacțiile criminalității – creștere, descreștere – ca fenomen social.

Capitolul III. Cauzele criminalității. Criminalitatea juvenilă

1. Considerații generale

Criminalitatea, după cum am menționat, este un fenomen sociouman, care cuprinde mai multe elemente principale și interdependente, ce trebuie să se reflecte în sistemul conceptual al științei criminologiei.

Primul dintre aceste concepte de *criminalitate*, este totalitatea crimelor săvârșite într-un anumit loc și într-un anumit timp. Conceptul are o expresie cantitativă, reprezentat prin numărul total de crime săvârșite într-o regiune sau țară dată, într-un interval de timp dat (luni, ani).

Criminalitatea are o anumită structură, formată din crime contra persoanei, crime contra avutului, crime contra statului etc. În plus, criminalitatea are un anumit curs, o anumită dinamică (crește, staționează sau scade). Starea și dinamica criminalității constituie două subconcepte ale criminologiei. În sfârșit, criminalitatea este un fenomen determinat de anumite cauze și favorizat de anumite condiții. De aici și necesitatea științifică a cercetării etiologice a criminalității, sarcină ce revine științei criminologice. Etiologia sau cauzalitatea crimei constituie și ea unul dintre subconceptele acestui fenomen social.

Obiectul criminologiei este criminalitatea, care are ca primă trăsătură faptul că este un *fenomen social* ce constă dintr-un ansamblu de crime săvârșite, care au avut loc într-o țară (regiune) dată și într-un interval de timp dat (anul, decada). Criminalitatea devine obiect de studiu al unei discipline speciale, fiind un fenomen social real, care constă dintr-o totalitate de fapte săvârșite, iar această totalitate de fapte reprezintă o realitate obiectivă și observabilă.

A apărut o obiecție, cum că criminalitatea nu e numai un fenomen obiectiv și real, ci și un *fenomen juridic*, deoarece faptele săvârșite sunt în prealabil incriminate de legea penală, ceea ce e un lucru pozitiv, deoarece cetățenii pot cunoaște din timp faptele oprite, astfel putându-se abține de la săvârșirea lor.

O a doua trăsătură a criminalității constă în faptul că ea este un fenomen *antisocial*, care se pedepsește. O faptă infracțională, înainte de a fi prevăzută de legea penală, este oprită de *conștiința socială*, fapta fiind prin conținutul ei *antisocială* (ex. omorul, furtul, distrugerea de bunuri etc.) Și trădarea a fost pedepsită de societate, de conștiința socială, încă înainte de a fi oprită de legea penală; tocmai fiindcă faptele erau periculoase și pedepsite de grupul social, ele au fost incriminate de lege și prevăzute de lege. O faptă este crimă, spunea sociologul Durkheim, fiindcă, *mai întâi*, este antisocială și numai după aceea este sancționată cu o pedeapsă („crima este actul care atrage o pedeapsă”). Aceasta este o trăsătură obiectivă și comună tuturor infracțiunilor.

O a treia trăsătură a criminalității constă în aceea că ea este un fenomen *unitar*. La prima vedere, criminalitatea este alcătuită dintr-o mare diversitate de fapte. În conținutul ei intră o mare varietate de crime, începând cu omoruri, vătămări corporale, continuând cu crime contra bunurilor și terminând cu cele contra normelor de conviețuire socială (parazitism social etc.). Cu toate acestea, criminalitatea este un fenomen *unitar*, fiindcă infracțiunile care alcătuiesc criminalitatea au o trăsătură comună, anume toate prezintă un *pericol social grav*, infracțional, care poate fi combătut numai cu sancțiuni penale, cu aplicarea de pedepse, unele deosebit de severe – închisoare de lungă durată etc. Pericolul conferă unitate întregului fenomen criminal, astfel el devenind obiectul criminologiei. Pe de altă parte, diversele infracțiuni sunt bine descrise și bine caracterizate în legea penală, de aceea criminalitatea alcătuiește un domeniu bine delimitat și distinct de alte încălcări ale legii (contravenții, încălcări disciplinare etc.), devenind un obiect propriu și special al unei științe speciale, criminologia.

2. Criminalitatea ca fenomen social concret

Criminalitatea este constituită din ansamblul infracțiunilor care se produc într-o anumită perioadă de timp și într-un loc bine determinat.

Evident că, pentru a studia științific criminalitatea, se poate apela la metode moderne, inclusiv la cea comparativă care, așa cum susținea Emille Durkheim, realizează o interpretare indirectă a acestui fenomen.

Explicarea criminalității ca fenomen social trebuie să se facă, pornind de la fapte sociale anterioare. Variațiile criminalității depind de variațiile mediului geografic și ale mediului social general, adică de condițiile exterioare care, la rândul lor, sunt sursele unor stimuli ocazionali suplimentari.

Deoarece criminologia își propune să observe, să localizeze și să clasifice delincvența în funcție de problemele sociale care frământă societatea, metodele utilizate în acest scop vor fi, în mod normal, acelea folosite de istorici, de etnografi, de sociologi și criminologi etc., deci cele ale științelor sociale în general. În acest context, metodele folosite pentru studiul criminalității ca fenomen social sunt diverse și ele pot începe cu statisticile fenomenului criminal, ținute la nivelul unor instituții; anchetele și interogatoriile, inclusiv prin cercetarea dosarelor și a arhivelor; monografiile și urmărirea studiilor; limitele care depind de personalitatea cercetătorului, dar și a obiectului observat.

Sunt cercetători care au detaliat până aproape de inutilitate ceea ce se înțelege prin metodele de cercetare și tehnicile folosite pentru utilizarea metodelor respective.

Ne-am propus a trece în revistă cele mai noi teorii criminologice, oferind o bază importantă de date despre acestea pentru ca, odată fixați asupra obiectului de cercetare criminologică, să putem evalua corect măsurile pe care societatea le poate lua sau va trebui să le ia pentru limitarea fenomenului infracțional.

Societatea trebuie să fie informată perfect supra amploarei formelor și localizării fenomenului criminal, ca și asupra evoluției constante a diverselor sale aspecte. Cu toate acestea, în nici o țară din lume nu este posibilă stabilirea acestor metode cu o precizie științifică riguroasă. Majoritatea metodelor de cercetare permit cunoașterea criminalității legale; ele pot să releve o criminalitate aparentă, evident

mult mai amplă, dar care nu permite apropierea decât de departe de criminalitatea reală când este vorba de criminalitatea globală.

Menționăm că o mare parte a criminalității reale scapă cercetătorilor, datele respective fiind cunoscute în general ca „*cifră neagră*”.

3. Conotații ale conceptului de criminalitate

3.1. Criminalitatea reală

Criminalitatea reală constă din totalitatea infracțiunilor comise în mod obiectiv, dar care au rămas necunoscute ori neobservate și neînregistrate de autoritățile competente într-o țară dată și într-o perioadă dată. Tocmai fiindcă este vorba de infracțiuni care au fost săvârșite în mod obiectiv, această criminalitate se numește criminalitate *reală* sau *săvârșită*. Aceasta se deosebește de criminalitatea sesizată sau aparentă, fiindcă în cazul dat faptele s-au comis și sunt cunoscute și înregistrate, dar ele nu constituie infracțiuni, crime, ori s-a pretins că s-au comis și, în realitate, nu s-au comis.

Despre criminalitatea reală în teoria și practica criminologică se fac cercetări prin care se caută a se dovedi că ea există, că este numeroasă. Dacă, bunăoară, criminalitatea aparentă este de 20.000 de infracțiuni, criminalitatea reală se presupune că este de 30.000 de infracțiuni. Indiferent că diferența aceasta este mai mică sau mai mare, criminalitatea reală există; i se mai spune și este cunoscută și sub denumirea de „*cifră neagră*” a criminalității.

Într-adevăr, se săvârșesc infracțiuni despre care nu se ia cunoștință și nu se înregistrează de autorități. Astfel, se comit infracțiuni de avort despre care nu se află nimic. Se comit infracțiuni de pruncucidere care nu lasă nici o urmă; astfel infracțiuni de fals (bani, acte etc.), furturi, delapidări etc., care trec neobservate. Se săvârșesc omoruri prin împușcare, otrăvire, spânzurare, camuflate ca sinucideri ori accidente; de asemenea, se săvârșesc omoruri urmate de dispariția cadavrului (ardere, aruncare în apă, îngropare). În aceste cazuri, este vorba de infractori

deosebit de abili și de temut; este vorba, cum se spune, de „crima perfectă”, adică de crimă fără urme și greu de descoperit. De aceea mulți din acești infractori există, dar rămân necunoscuți, nedescoperiți; iar organele de urmărire penală nu reușesc să descopere astfel de infracțiuni și infractori. Alteori, este vorba de infracțiuni cunoscute de victime ori martori, dar nereclamate ori nedenunțate de aceștia. Victima nu reclamă din neglijență ori din teamă, martorul nu denunță din reticență, iar reticența se explică prin teamă, nepăsare ori voința de a nu se ști că a asistat la o asemenea faptă sau din comoditate (să nu fie chemată la judecată, să nu fie „deranjat”).

Din cercetările făcute în diferite țări, arată I. Pinatel, cifra criminalității reale este mare. De exemplu, în Franța la pruncucidere se cunoaște un caz sau zece dintr-o sută, la omoruri se dau 520 de oameni dispăruți, dintre care mulți prin omor; 50% din furturile din marile magazine rămân necunoscute.

Există argumente, potrivit cărora când crește criminalitatea sesizată, ca urmare crește și criminalitatea judecată. Dacă este așa, se poate spune că ar fi un fel de sincronism între aceste forme ale criminalității, la care s-ar supune și criminalitatea reală. Oricum, criminalitatea reală ocupă un rol important în cadrul criminalității generale, iar necunoașterea volumului total și al volumului pe sectoare chiar aproximativ dăunează, fiindcă nu se va putea cunoaște nici gradul de pericol social real (dispariția de oameni, distrugerea și dispariția de bunuri) și nici cauzele acesteia; în această situație nu se pot organiza nici mijloacele adecvate de luptă împotriva ei. Mai mult, necunoașterea acestor forme de criminalitate dăunează cunoașterii întregii criminalități dintr-o țară dată.

3.2. Criminalitatea legală

Denumirea de criminalitate legală provine, după cum se poate observa, de la faptul că este vorba de acea parte din criminalitate care a ajuns să fie verificată de organele de cercetare penală și de instanțele de judecată și pentru care s-a pronunțat

o hotărâre penală. Deci, în această categorie de criminalitate intră numai acea parte care îndeplinește cel puțin două condiții: a fost examinată de instanță și aceasta a pronunțat o hotărâre penală definitivă.

Hotărârea instanței de judecată poate să fie o hotărâre de condamnare la pedeapsa închisorii ori amenzii, dar, în același timp, poate să fie o hotărâre de încetare a procesului penal sau o hotărâre de achitare. De exemplu, într-o țară, din 4000 de cazuri judecate, s-au aplicat condamnări pentru 3500, iar pentru 500 s-a pronunțat încetarea procesului sau achitarea. În cazul în care s-a pronunțat o condamnare, este evident că s-a săvârșit o infracțiune, că autorul ei este cunoscut și este vinovat, iar pedeapsa aplicată este temeinică și legală. Astfel de fapte fac parte din criminalitatea legală.

Dar în cazul în care s-a pronunțat o încetare a procesului penal sau o achitare cu faptele respective cum rămâne? Se mai socotesc ele că fac parte din criminalitatea judecată? La prima vedere, răspunsul este că, neexistând infracțiune și vinovat acestea nu fac parte din criminalitate. Se pronunță încetarea procesului penal, fiindcă se constată: a) inexistența faptei criminale – fapta nu a avut loc, nu a existat, sau b) fapta nu este comisă de persoana bănuită; c) fapta nu este infracțiune (lipsește un element constitutiv – exemplu vinovăția etc.). În astfel de cazuri este evident că nu este vorba de o infracțiune. Dar, sunt cazuri în care : a) fapta materială există (s-a găsit corpul victimei care a decedat în urma unei înjunghieri, dar nu se găsește făptuitorul sau făptuitorul care a dispărut în străinătate; sau corpul victimei a fost îngropat ori aruncat într-un râu). În astfel de cazuri, există toate semnele că există o crimă, dar autorul nu poate fi tras la răspundere penală. În afară de acestea, fapta a sfidat conștiința socială și juridică, o persoană a murit, a dispărut, familia suferă. Organele de cercetare și urmărire penală au depus eforturi pentru descoperirea crimei și a autorilor, dar legea nu poate fi aplicată, iar dreptatea nu se poate îndeplini. Sub aceste aspecte, nu se poate spune că nu există o astfel de criminalitate. Doar că lupta de combatere se dovedește neputincioasă.

3.3. Criminalitatea aparentă

Această formă a criminalității reprezintă totalitatea crimelor (infracțiunilor) săvârșite sau pretins săvârșite, care sunt crime sau apar ca și crime și care au ajuns la cunoștința sau au fost înregistrate la organele de urmărire penală. Dar, fiindcă, unele fapte sunt numai aparent infracțiuni sau aparent supuse răspunderii penale, aceste organe nu le trimit la instanța de judecată; de aici și denumirea de criminalitate aparentă. De regulă, este vorba de faptele reclamate ca infracțiuni, dar care, la controlul organelor de cercetare nu toate constituie infracțiuni. Această formă de criminalitate, de regulă, este înregistrată la organele de poliție, procuratură, ori la instanța de judecată – în caz de plângere directă – și este cunoscută.

Sunt însă fapte reclamate ca infracțiuni: a) fapte care *nu au avut loc* (exemplu, s-a pretins furtul unui bun, dar care apoi se dovedește că acesta nu a dispărut); b) fapte existente, dar care *juridic nu sunt infracțiuni*, (de exemplu, sunt contravenții); c) fapte care *nu îndeplinesc condițiile unei infracțiuni* (lipsește un element constitutiv oarecare – de exemplu vinovăția); d) fapte infracționale, *dar cu autori nedescoperiți*, ori *necunoscuți* ori *cei bănuți nu-s autori adevărați*; e) fapte infracționale *comise de persoane ce nu răspund penal*, și așa mai departe.

În general, cifra criminalității sesizate, în raport cu cifra criminalității judecate este mare, chiar impresionantă câte o dată. Este adevărat că organele de cercetare și cele de urmărire penală exercită o triere necesară a faptelor pretinse ori a infracțiunilor aparente și nu lasă să fie trimise în judecată cele care în mod evident nu sunt infracțiuni; nu-i mai puțin adevărat că, multe din aceste fapte, ca fapte materiale, există și produc tulburări sociale. Astfel, unele fapte săvârșite nu pot fi pedepsite, fiindcă nu sunt săvârșite de învinuit (autorul adevărat nu este descoperit ori a dispărut). De multe ori, faptele sunt infracțiuni, au lăsat urme materiale, dar nu se pot dovedi autorii (exemplu, s-a găsit cadavrul omului ucis prin înjunghiere, dar autorii au dispărut și nu pot fi descoperiți ori prinși). De aici, un număr mare de infractori nu sunt trimiși în judecată. Este adevărat că, din punct de vedere juridic nu

se pot aplica măsuri juridice, dar consecințele sociale negative s-au produs, mai ales față de victimă. Astfel de fapte, totuși, pentru societate nu pot fi socotite ca inexistente. Ele fac parte din criminalitatea săvârșită, dar nedescoperită.

3.4. Cifra neagră a criminalității

Este cunoscut faptul că diferența dintre criminalitatea reală și criminalitatea aparentă poartă numele de *cifra neagră a criminalității* și ea se referă la acea parte considerabilă de infracțiuni care din diferite motive rămâne necunoscută.

Existența cifrei negre este destul de jenantă în condițiile în care proporția de infracțiuni sau de vinovați identificați nu rămâne constantă, nici de la o perioadă la alta, nici în ceea ce privește numărul celor care atentează la viața persoanei. Acest lucru se poate datora atât lipsei de personal specializat la organul de poliție abilitată de lege cu asemenea activități, cât și la organul de parchet care are atribuțiuni pe linia de urmărire penală și a identificării autorilor unui anumit gen de infracțiuni. Numai o creștere a serviciilor de depistare sau a eficacității activității lor va reduce cifra neagră, sporind cifra criminalității legale sau aparente și se va demonstra că criminalitatea reală a sporit.

O altă cauză foarte gravă care diminuează eficacitatea lucrului organelor de ordine în ce privește reducerea cifrei negre, este și aceea că în anul 1997, din motive mai mult politice au fost schimbați specialiști de renume și înlocuiți cu polițiști care „sunt cu noi”. De exemplu, la nivelul județului Ialomița, în această perioadă, au fost schimbați din funcție aproape toți șefii serviciilor de specialitate cu vârste între 35-45 ani și mai mult de 75% din șefii și ajutorii șefilor de post. Într-o asemenea situație, este riscant să mai presupui că organele abilitate ale statului își aduc aportul la reducerea cifrei negre. În județul respectiv, faptele penale cu autori neidentificați s-au triplat, iar siguranța cetățeanului a fost pusă în pericol.

Imposibilitatea de a evalua cifrele negre, certitudinea că ele nu sunt constante de la o perioadă la alta, fie în mod global, fie într-un anumit sector al delincvenței,

influențează asupra studiilor întreprinse pentru a cunoaște volumul, formele și localizarea criminalității. Acest handicap apasă greu asupra cercetării cauzelor criminalității, mai ales dacă nu se clarifică cu și de ce au fost comise faptele antisociale sau care sunt aspectele determinante ale personalității autorilor (vârstă, sex, naționalitate, mediu, caracter etc.).

În acest moment ar trebui să se stabilească un criteriu care să permită evaluarea ponderei reale a criminalității, pentru a se putea pune un diagnostic de patologie socială, fiindcă datele oferite de M.A.I., Ministerul Justiției și Parchetul General nu coincid niciodată, chiar dacă uneori sunt și motivații care țin mai mult de sistem decât de dorința sinceră a instituțiilor respective de a înregistra fenomenul infracțional.

Dacă un asemenea mod de lucru poate fi aplicat, atunci va fi posibil ca împreună cu științele umane și sociale să se realizeze un studiu serios al criminalității.

Realizarea unui asemenea scop ambițios ar putea duce la mari progrese, astfel încât s-ar putea contura tendințele atât în ceea ce privește formele criminalității, cât și evoluția lor, corelându-se și cifrele statistice cele mai semnificative.

4. Cauzalitate și determinism în criminalitate

În știință, în general, și în sociologia juridică, în mod special, a explica un fenomen, respectiv, cel al infracționalității și al criminalității, înseamnă a cunoaște cauzele care-i determină existența și îi orientează manifestările.

Majoritatea cercetătorilor urmăresc o anumită schemă de operare cu conceptul de cauzalitate, desprinzând următoarele dimensiuni: cauze fizice, cauze psihice, cauze ale întregului sistem al acestora (aspecte emotiv – afective, tendințe, motive etc.) și cauze sociale.

Criminalitatea nu este numai un fenomen social cu profunde rădăcini în istoria și evoluția umanității, ea este, în primul rând, un fenomen individual ce cuprinde

faptele indivizilor care, cu vinovăție, săvârșesc acțiuni ori inacțiuni ce prezintă pericol social, fapte interzise de legea penală.

Studiul crimei, ca act individual, ridică o serie de probleme între care cea mai importantă vizează cauzele care determină săvârșirea faptelor antisociale.

Clasificarea etiologiei actului infracțional presupune relevarea rolului personalității infractorului, a situației concrete de viață în care se săvârșește fapta antisocială și a mecanismelor psihologice care permit procesul complex al trecerii la comiterea actului interzis de legea penală.

Această problemă este rezultatul concepției, conform căreia, fapta antisocială, la fel ca și fapta licită, este rezultatul unui proces de interacțiune dinamică între personalitatea individului și situația concretă de viață.

În consecință, etiologia crimei, ca act individual, poate fi situată fie în planul personalității infractorului, fie în domeniul situației concrete de viață, fie în planul conjugării dinamice dintre cele două elemente enunțate anterior.

În criminologie, teoriile care abordează etiologia infracțiunii acordă valori diferite rolului acestor factori. Astfel, teoriile grupate în societatea biopsihologică pun accent pe importanța personalității infractorului, situația precriminală nefiind decât o circumstanță care declanșează sau precipită săvârșirea actului infracțional, punând în valoare trăsăturile individuale negative care s-ar fi exprimat oricum, considerând că între personalitatea infractorilor și cea a noninfractorilor nu există deosebiri decât în măsura în care factorii de mediu au determinat apariția personalităților discordante, deviate, antisociale.

Seeling critică sistemul acceptat de criminologie, conform căruia factorii sau cauzele infracționalității sunt de două feluri, respectiv, cauze ereditare și cauze de mediu.

Subliniind importanța mediului social în producerea criminalității, autorul consideră că schema cauzelor crimei ar putea fi prezentată astfel:

- ambianța în momentul comiterii crimei (adică o multitudine de condiții, de circumstanțe existente);
- personalitatea criminalului, așa cum a devenit, pornind de la dispozițiile înnăscute sub influența constantă a anturajului de dezvoltare care reacționează la anturajul săvârșirii crimei.

În prezent, în sociologia criminală și în criminologie se susține ideea existenței unui complex de cauze, care se asociază în mod original în diverse contexte socioculturale, abandonându-se ideea unei singure cauze în măsură să generalizeze criminalitatea.

Tot mai mulți autori scot în evidență importanța mediului în care trăiește și acționează individul, în apariția criminalității.

Studiul crimei, ca act individual, ridică o serie de probleme, între care cea mai importantă vizează cauzele ce determină săvârșirea faptelor antisociale.

Clasificarea etiologiei actului infracțional presupune relevarea rolului personalității infractorului, a situației concrete de viață în care se săvârșește fapta antisocială și a mecanismelor psihologice care declanșează procesul complex al trecerii la comiterea actului interzis de legea penală.

Una dintre cele mai vechi și, totodată, dificile întrebări adresate psihologilor a fost aceea dacă psihocomportamentul individului uman este dependent de factorul ereditar sau de factorul de mediu.

Răspunsurile date de specialiști privind agresivitatea sunt date în continuare.

4.1. Agresivitatea este înnăscută

Este o poziție susținută de autori precum Sigmunt Freud și Konrad Lorenz. În viziunea lui Freud agresivitatea este un instinct. Oamenii se nasc cu instinctul de a agresa și de a fi violenți. Și K. Lorenz pune accent pe natura biologică și instinctuală a comportamentului agresiv.

„Criminalul înnăscut nu apare decât ca o victimă a propriei înzestrări biologice, influența psihosocială fiind minimă și orientată în sensul scopului urmărit de individ, deoarece însușirile și aptitudinile criminale sunt înnăscute”. În cadrul teoriei eredității, se consideră că biologicul reacționează în mod spontan în virtutea unor deprinderi, indiferent de fondul acțiunii mediului ambiental.

Privitor la agresivitatea umană, dacă ea ar fi de natură instinctuală, ar fi de așteptat să întâlnim foarte multe asemănări între oameni, legate de modul de adoptare a comportamentului agresiv. Or, realitatea a demonstrat că există mari diferențe interindividuale în manifestarea agresivității.

Respingerea cvasigeneralizată a naturii instinctuale a agresivității nu înseamnă și ignorarea unor influențe biologice asupra ei, cum ar fi:

- influențe neuronale; există anumite zone ale cortexului care, în urma stimulării electrice, facilitează adoptarea de către individ a comportamentului agresiv;
- influențe hormonale; masculii sunt mai agresivi decât femeile datorită diferențelor de natură hormonală;
- influențe biochimice; creșterea alcoolului în sânge, scăderea glicemiei pot intensifica agresivitatea.

4.2. Agresivitatea este un răspuns la frustrare

Cei care susțin această afirmație pleacă de la convingerea că agresivitatea este determinată de condițiile externe. În acest sens, cea mai populară și cea mai cunoscută este *teoria frustrare –agresivitate*, formulată de John Dollard și de alți colegi de la Yale University. Chiar în prima pagină a lucrării lor, intitulată „Frustrare și agresivitate”, apar cele două postulate:

- „agresivitatea este întotdeauna o consecință a frustrării”;
- „frustrarea întotdeauna conduce către o anumită formă de agresivitate”.

Leonard Balkowitz consideră că teoria lui Dollard exagerează legătura dintre frustrare și agresivitate și susține că frustrarea produce supărare, o stare de pregătire emoțională pentru a agresa.

4.3. Agresivitatea este un comportament social învățat

Această poziție este legată, în special, de numele lui Albert Bandura, care formulează teoria învățării sociale a agresivității. Aceasta se realizează prin învățarea directă (recompensarea sau pedepsirea unor comportamente) sau prin observare și intimidare a unor conduite.

Aceste metode de conduită agresivă pot fi întâlnite în familie (părinți care își maltratează copiii), în mediul social (comunitățile în care modelele de conduită agresivă sunt acceptate și admirate), mass – media (televiziunea).

5. Factori antropologici. Concepția lui Lombroso

Cauzele individuale sunt acelea care țin de individ, de personalitatea acestuia. de trăsăturile fizice, fiziologice și se manifestă într-o infinitate de modalități. Cauzele individuale sunt ereditare, fizice – fiziologice și psihologice.

Cauzele ereditare au fost explicate de Cesare Lombroso, care a considerat criminalitatea ca pe o fatalitate ereditară. Ereditatea înseamnă transmiterea caracterelor fizice, psihice de la părinți la copii.

În opinia lui T. Pop „Ereditatea nu transmite însușiri, caractere formate de la părinți la copii, cum se transmite proprietatea de la unii la alții, ci prin ea copiii primesc de la părinți dispozițiuni, înclinații, influențe, bune și rele, preponderent bune sau preponderent rele. Acestea însă, nu sunt invariabile, imuabile... Ereditatea nu este fatală. Ea poate fi modificată.”

În legătură cu transmiterea ereditară apar unele întrebări ce trebuie clarificate. Ce se transmite? De la cine? Cui se transmite? Cum se transmite? Prin ce mecanisme? După ce reguli?

Comportamentul criminal nu este nativ. Profesorul Oancea explică acest lucru astfel: „în felul acesta nu putem susține ereditatea actelor criminale, a criminalității, ci ereditatea structurii psihice, a impulsurilor spre acțiuni sociale sau criminale. Crima nu este nativă. Este nativă structura psihică ce împinge la astfel de acte.”

În literatura de specialitate se consideră că principalele abordări care au cercetat etiologia actului criminal și au încercat să dea un răspuns sunt și cele care aparțin orientărilor: biologică, psihiatrică-psihologică și sociologică.

Orientarea biologică cuprinde acele concepții care atribuie un substrat organic comportamentului delincent. Promotorii acestei orientări încearcă să demonstreze existența unor trăsături specifice de ordin bioantropologic ce diferențiază criminalul de noncriminal. Un nume de referință este cel al lui **Cesare Lombroso**, medic militar, lector de medicină legală și apoi profesor de psihiatrie și antropologie la Universitatea din Torino. În principala sa lucrare “L’uomo delinquente” (1876) el afirmă că omul criminal reproduce instinctele feroce ale omului primitiv și ale animalelor inferioare.

Lombroso formulează ipoteza atavismului evoluționist, conform căreia, caracterele omului primitiv pot apărea la anumiți indivizi sub forma unor malformații anatomice (asimetrie bilaterală, dezvoltarea masivă a maxilarelor, anomalii ale urechilor, ochilor, nasului etc.). Astfel la un criminal sunt întrunite mai multe anomalii, care constituie un criminal, prin care Lombroso înțelege un individ cu puternice înclinații criminogene ce nu pot fi modificate prin influența pozitivă a mediului.

Sub influența criticilor aduse, Lombroso expune ulterior o tipologie mai complexă ce cuprinde alături de criminalul înnăscut, tipul pasional, epileptic, ocazional sau din obișnuință. La sfârșitul carierei sale Lombroso recunoaște și influența altor factori, în afara celor biologici, în geneza actului criminal, dar stigmatul și inferioritatea biologică rămân postulatele fundamentale ale operei lui.

Curentul biotipologic, ce are la bază clasificările făcute de E. Kretschmer, reprezintă varianta modernă a antropologiei criminale.

Aceasta stabilește următoarele tipuri de criminali: *astenic* (constituție verticală, sistem osteomuscular firav); *atletic* (dezvoltare musculară bună); *picnic* (constituție orizontală, scund); *displastic* (cu diferite malformații corporale). Asocierile pe care le face cu criminalitatea se referă la distribuția diferitelor tipuri constituționale printre infractori, în raport cu noninfractorii și corelația dintre tipul constituțional și tipul de infracțiune, astenicul, de exemplu, fiind puternic asociat cu infracțiunile contra proprietății, atleticul – cu infracțiunile contra persoanei etc.

O tipologie interesantă, pe care a și aplicat-o, de altfel, a realizat-o *Sheldon*. Fiecare tip se caracterizează printr-un temperament diferit: tipul *endomorf* este relaxat și emoțional constant; tipul *mezomorf* este dominator, competitiv, nemilos; tipul *ectomorf* este retras, imprevizibil. Sheldon ajunge la concluzia că, întrucât cele mai multe cazuri de delincvență apar în cazul tipului *mezomorf*, crima ar avea cauze biologice.

Din cadrul orientărilor biologice face parte și teoria inadaptării biologice a lui O. Kinberg, expusă în principala sa lucrare, “Basic problems of Criminology” (1935). Locul central în această teorie este deținut de conceptul de constituție biopsihologică, prin care se înțeleg dispozițiile ereditare normale care se găsesc în fiecare dintre noi, ca și caracterele fenotipice rezultate din acestea. Prin fenotip se înțelege rezultatul vizibil și constatabil din organism, drept răspuns al genomului față de incitațiile și tensiunile mediului.

Pentru a desemna personalitatea ca atare (prin care se descoperă, de altfel, cauzele crimei), Kindberg propune termenul de *structură biologică actuală*, prin care înțelege modalitățile prin care părțile unui întreg sunt îmbinate pentru a realiza o funcție. Structura poate fi compusă din două grupe: una constituită din trăsăturile ereditare normale, iar a doua cuprinde trăsăturile ereditare patologice. Genele normale și manifestările lor fenotipice formează nucleul constituțional, care, din punct de vedere dinamic, reprezintă suma tendințelor de reacție ale individului.

Factorii fundamentali ai constituției biopsihologice sunt următorii: *capacitatea, validitatea, stabilitatea și soliditatea*. Aceștia, combinați cu radicalii constituționali (surplus, mediu, slab) ne conduc la următoarea clasificare a individului: supercapabil, supervalid, superstabil, supersolid și respectiv, subcapabil, subvalid, subsolid, între aceștia situându-se tipul mediu.

Aplicarea la etiologia actului criminal pe care o face Kinberg este următoarea: normele penale incriminatoare exprimă evaluările morale acceptate de mediu, permițând unui individ să reacționeze armonios la stimulii acestui mediu. Inadaptarea reprezintă, deci, o incapacitate a individului de a reacționa armonios la stimulii mediului.

Interesantă este și teoria constituției delincvente a lui di Tullio. Conceptul fundamental este tot cel de constituție biopsihologică, dar di Tullio îi dă o semnificație mult mai largă. Aceasta cuprinde, pe de o parte, elementele ereditare și congenitale, iar pe de altă parte, elementele dobândite, în special, în prima parte a vieții.

Constituția delincventă rezultă dintr-o pluralitate de elemente (ereditare, congenitale, înnăscute) ce determină anumite tendințe criminogene. Acestea nu conduc prin ele însele la comiterea crimei, ci numai favorizează ca un subiect să comită mai ușor crima decât altul.

Preocupările lui di Tullio au fost legate de *infrațiunile de violență*. Referindu-se la omor, criminologul italian arată că ori de câte ori instinctele se încarcă de afectivitate, fie lent, ca în cazul unor stări pasionale (cum vom vedea de altfel), fie precipitat, ca în cazul unor stări emotive, ele provoacă apariția unor tensiuni nervoase, care, atunci când sunt prea puternice, pot determina o slăbire a voinței și predispune individul la reacții violente.

Indiferent de varianta pe care orientarea biologică o îmbracă, dominantă rămâne tendința de biologizare a omului, de considerare a datului biologic drept componentă

esențială a personalității umane, de transformare a anomaliilor bioconstituționale în criterii de clasificare a indivizilor în buni și răi.

Abordarea psihiatric-psihiologică grupează teoriile a căror trăsătură comună rezidă în centrarea explicației cauzale pe factori psihologici. Ceea ce le separă sunt, pe de o parte modalitățile de abordare ca și metodele și tehnicile utilizate, iar pe de altă parte, caracterul exclusivist al determinismului psihologic.

Un reprezentant de seamă al acestei teorii a fost Sigmund Freud, părintele psihanalizei care și-a adus o contribuție deosebită în acest domeniu.

Freud diferențiază trei instanțe ale personalității: *Eul*, *Supraeul* și *Sinele*. *Eul* (*Ego*) sau conștiința de sine, reprezintă nucleul personalității și este constituit din cunoștințele și imaginile despre sine, precum și din atitudinile conștiente sau inconștiente față de cele mai importante interese și valori; *Supraeul* (*Super-ego*) sau conștiința morală constituie expresia existenței individului în mediul social; *Sinele* (*Id*) reprezintă un complex de instincte și de tendințe refulate, el constituie polul pulsional al personalității, depozitar al tendințelor instinctive predominant sexuale și agresive.

Eul este acela care asigură echilibrul dintre instinctele și tendințele profunde ale individului, pe de o parte, și normele primite prin educație și realitatea, pe de altă parte. Apariția unor stări tensionate între cele trei instanțe duce la conflict.

Diferența dintre criminal și noncriminal s-ar situa la nivelul Supraeului, în sfera Sinelui și a Eului neexistând deosebiri semnificative. Pulsunile organice antisociale, tendințele criminologice ar fi astfel prezente la toți indivizii. Ele rămân ascunse în adâncurile personalității individului, fiind controlate și stăpânite pe măsura dezvoltării acestuia. Diferența dintre criminal și noncriminal s-ar datora unei incapacități de a depăși complexul oedipian.

Un loc aparte îl ocupă criminalul care săvârșește infracțiunea datorită *complexului de vinovăție*. Potrivit lui Freud, complexul de vinovăție favorizează comiterea crimei, deoarece unii indivizi ar suferi de un sentiment de vinovăție atât de puternic, încât,

devenind insuportabil, face ca pedeapsa să fie așteptată ca o eliberare (catharhis-ul). Asta ar explica de ce unii criminali își “semnează crima” pentru a fi mai repede descoperiți, mărturisesc foarte ușor faptele comise sau își arogă fapte pe care nu le-au comis.

Potrivit lui Etienne de Greeff, structurile afective ale individului sunt determinate de două tipuri fundamentale de instincte: de apărare și de simpatie. Când primele experiențe de viață ale individului sunt trăite zburciat, aceste instincte se pot altera, instalându-se un sentiment de injustiție, o stare de inhibiție și indiferență afectivă.

Personalitatea criminalului se structurează de-a lungul unui proces lent de degradare morală a individului care, în final, îl conduce la comiterea actului criminal. În evoluția acestui proces criminologic se disting trei faze. Într-o primă fază, individul, inițial normal adaptat, suferă o degradare progresivă a personalității, ca urmare a unor experiențe eșuate.

Convins de injustiția mediului social în care trăiește, el nu mai găsește nici o rațiune pentru a respecta codul moral al societății. Această fază este numită faza asentimentului temperat, în timpul căreia se naște ideea de crimă. În faza asentimentului formulat, individul acceptă comiterea crimei, își caută justificări, își schimbă modul de a fi, limbajul, caută un mediu social tolerant. În ultima fază, *de criză*, este acceptată eliminarea victimei, căutându-se numai ocazia favorabilă pentru trecerea la act.

O teorie care se impune a fi menționată este și teoria personalității criminale a lui J. Pinatel, care respinge existența unei diferențe de natură între criminal și noncriminal. Există însă o deosebire de grad între personalitatea criminalului și personalitatea noncriminalului, ca și între diferitele categorii de infractori, de la ocazional la recidivistul înrăit. Pentru a pune în lumină aceste diferențe trebuie evidențiate acele trăsături psihologice care determină individul să comită un act criminal.

Pinatel consideră că *nici una din trăsăturile întâlnite frecvent la criminali nu este suficientă prin ea însăși pentru a imprima o anumită orientare antisocială personalității*. Nici egocentrismul, nici labilitatea sau agresivitatea luate izolat nu sunt specifice criminalului. Numai reunirea lor conferă personalității un caracter specific și îi imprimă o anumită orientare. Pinatel atrage atenția că în cazul tipului patologic personalitatea globală este dominată de accentuarea anormală a uneia din componentele sale.

Semnificația operațională dată conceptului de personalitate criminală este următoarea: crima este o faptă a omului, iar criminalii sunt oameni ca toți ceilalți. Ei se deosebesc, însă, de ceilalți, deoarece trecerea la actul criminal este expresia unei diferențe de grad. Deosebirea dintre psihicul criminalului și cel al noncriminalului este de ordin cantitativ și nu calitativ.

Continuându-l pe Etienne de Greeff, Pinatel se oprește asupra “stării periculoase”, situațiilor precriminale și proceselor criminogene. Este foarte important ca, examinând un criminal, să poți spune dacă crima comisă a fost un accident în viața acestuia, marcându-l profund sau dacă există îndoieli cu privire la starea lui de periculozitate.

Mai târziu Pinatel revizuieste unele aspecte ale teoriei sale, insistând asupra caracterului dinamic al personalității ce trebuie privită în mișcare, în acțiune, prin intermediul proceselor criminogene. În cadrul acestor procese rolul factorului social este mai evident.

Conceptul de personalitate criminală, cu toate limitele sale, a servit ca fundament pentru formularea diagnosticului criminologic. Pe plan etiologic limita esențială a acestei orientări o constituie reducerea problematicii personalității umane la factorii de ordin psihologic.

2. Criminalitatea juvenilă

Ca urmare a creșterii de la an la an a faptelor sociale în care sunt implicați în număr tot mai mare minorii, adolescenții și tinerii, apariției abandonului școlar și a vagabondajului, se impune creșterea eficienței studiilor sociologice, psihologice și mai ales criminologice în acest sens. Totodată, trebuie avute în vedere atingerea scopurilor activităților de educație moral-civică, implicarea profundă și intervenția organelor și instituțiilor abilitate, dar și lucrul individual în fiecare caz în parte.

Delincvența juvenilă, o problemă de primă importanță, reprezintă ansamblul abaterilor și încălcărilor de norme sociale sancționate juridic, săvârșite de minorii de până la 18 ani.

2.1. Semnificația socială și culturală a devianței

Prin intermediul procesului de socializare, orice societate transmite membrilor săi modelul său normativ și cultural, facilitându-le integrarea socială, *învățarea culturii grupului din care fac parte și deprinderea cu rolurile sociale pe care trebuie să le îndeplinească*. Ca rezultat al socializării, individul manifestă puternice tendințe de adeziune la normele și valorile grupului. Această tendință a comportamentului de a fi în concordanță cu regulile prescrise și cu așteptările grupului, denumită conformitate, se deosebește de conformism, care constă în acceptarea mecanică (fără motivații interioare) a normelor împotriva propriilor convingeri ale individului. Opusul stării de conformitate este nonconformitatea sau, mai precis, devianța, care se poate defini ca lipsa de adeziune la modelul normativ și axiologic al grupului, manifestată printr-un comportament care încalcă prescripțiile normative și violează cerințele culturale, de la un grup la altul și de la o societate la alta.

În opinia lui Sorin M. Rădulescu comportamentul deviant poate fi înțeles în două moduri:

– fie că produsul *incapacității funcționale* a individului se datorează unor deviații fiziologice sau anormalități psihice;

– fie că este rezultatul unui comportament perfect normal, dar incompatibil cu standardele de normalitate ale grupului.

Unele lucrări se referă la trei categorii de copii inadaptați:

1. *Inadaptații psihic* (categoria debililor mintali, a imbecililor și a idioților).
2. *Inadaptații fizic* (categoria deficiențelor senzoriali).
3. *Inadaptații social* (categoria delincvenților, a psihoticilor și a psihopaților).

În general, dereglările biologice nu duc la un comportament inadaptat, decât în împrejurări de disconfort psihic, ca urmare a existenței unor condiții psihologice sau obiective care creează situații stresante. Motivarea unor comportamente delincvente la copii și stabilizarea lor poate începe chiar de la lipsa de autoritate a părinților sau în caz de exagerare a acesteia.

Personalitatea „anormală”, patologică, poate săvârși, desigur, acte deviate în raport cu norma socială. Devianța, însă, în mod fundamental, este un fenomen sociologic și nu unul strict psihologic.

„Realitatea biologică sau psihică nu explică decât anumite aspecte ale vieții sociale, neputând fi determinante în explicarea fenomenului de devianță”

2.2. Utilitatea noțiunilor de devianță și comportament deviant pentru sociocriminogeneză

Reprezentând ansamblul actelor care deviază de la normele legitime cu caracter socio-cultural, acceptate în cadrul unui anumit grup sau sistem social, fenomenul de devianță poate fi abordat din perspectiva mai multor discipline științifice în funcție de tipul de normă a cărei violare are ca efect apariția devianței. Încălcarea normei juridice, de pildă, constituie o formă particulară de devianță, deoarece violează legea, privită ca ansamblu de reguli normative edictate de către autoritatea cu caracter statal-politic.

Abordând aspectele raportului dintre normalitate și deviație comportamentală, teoriile și concepțiile generale asupra devianței au permis o înțelegere mai adecvată a dimensiunilor psihologice, sociologice ale acestui fenomen, polarizând atenția unor psihiatri, psihologi, sociologi, juriști și a altor specialiști din domeniul științelor sociale și medicale.

Evaluat ca „problemă socială” sau comportament deviant ale căror consecințe negative se resimt acut la nivelul delinvenței sau al tulburărilor psihice, fenomenul de devianță se caracterizează printr-o serie de trăsături generale și comune pentru orice tip de societate.

Totuși, devianța, în sens larg – așa cum se prezintă ea psihologului, criminologului sau sociologului – posedă și caracteristici specifice distincte pentru fiecare tip de societate care derivă din condițiile social-economice și culturale, din modul de viață și existență al societății. Pentru acest motiv, explicațiile criminologilor asupra delinvenței trebuie orientate tot mai mult către un tip de explicație în care factorii sociali și culturali trebuie să aibă un rol important.

Noțiunea de comportament deviant se dovedește utilă pentru cercetarea psihiatrică, sociologică și criminologică, deoarece *subliniază reflectarea socială a abaterilor de conduită, cuprinzând atât formele cu substrat psihopatologic, cât și pe cele de ordin socio-psihologic. Ambele categorii se referă la devierea de la normalitate atât în sens psihologic și psihiatric, cât și la abaterea de la normele sociale, fără o motivație psihopatologică de fond.*

2.3. Factorii implicați în determinarea comportamentului deviant al minorilor

Scopul imediat al cercetării științifice în criminologie este reprezentat de identificarea, analizarea și explicarea cauzelor criminalității, pentru a crea premisele necesare atingerii scopului general al acestei discipline, acela de a contribui la

fundamentarea unei politici penale eficiente, în măsură să determine prevenirea și combaterea fenomenului infracțional.

Studiul consacrat cauzelor criminalității juvenile presupune, în mod ideal, utilizarea tuturor datelor obținute în acest domeniu de științele cu care criminologia se interferează. Sinteza acestor demersuri științifice proiectează o imagine extrem de complexă a cauzalității fenomenului delincvenței juvenile, în care factorii biologici, psihologici, sociali, juridici se combină diferențiat în funcție de nivelul analizei.

Un studiu asupra fenomenului infracțional conduce inevitabil la o serie de concluzii ce trebuie supuse unor verificări, pentru a fi aplicate cu maximă eficiență de prevenire și combatere a criminalității.

În ultimii ani s-a constatat o accentuare a violenței cu repercusiuni grave asupra vieții persoanei.

Pe fundalul unor disfuncționalități economice regăsite dramatic la nivelul familiei, condițiile de trai s-au degradat continuu, producând tulburări în comportamentul sociouman.

Este cunoscut faptul că în momentele de criză socială fenomenul infracțional ia o amploare deosebită, marcată prin creșterea alarmantă a unor anumite tipuri de infracțiuni.

Un alt aspect deosebit de complex îl constituie apariția și dezvoltarea rapidă a crimei organizate cu influențe deosebit de periculoase pentru ordinea socială, atât la nivel național cât și internațional.

Capacitatea societății de a contribui la prevenirea și combaterea fenomenului infracțional, în general, și a delincvenței juvenile, în special, trebuie reconsiderată și folosită la maxim.

Întrucât, din practica profesională rezultă că la baza multor infracțiuni se află disfuncționalitățile familiei și de educație acordate copiilor, abordarea problemei delincvenței juvenile reprezintă importanță atât pentru criminologia generală, cât și pentru alte științe cum ar fi sociologia.

Familia poate genera modele sociale negative care, la rândul lor, produc infraționism, uneori foarte grav. Totodată, consumul de droguri se insinuează încet, dar sigur în rândul adolescenților și tinerilor, reprezentând un factor important în determinarea unui comportament orientat antisocial, dar și în acest sens toxicomania prezintă un real interes în studiul criminologic.

După 1989, transformările structurate care au avut loc în societatea românească, sub raport economic și social, au determinat o amplificare a fenomenului infrațional și, în mod îngrijorător, a delictelor comise de minori și tineri.

Prezența și amplificarea criminalității juvenile pentru această perioadă susține existența unui indicator al inadaptabilității sociale, în special în rândul tinerei generații.

Dinamica criminalității, în general, și a delincvenței juvenile, în special, urmează dinamica vieții social-economice care exprimă starea de anomie socială manifestată:

Macrosocial – inegalitățile economice, șomajul, recesiunea economică.

Microsocial – dezorganizarea familiilor, amplificarea concubinajului, anturajul nociv.

Individual – agresivitatea, alcoolismul, lipsa de educație etc.

Statisticile realizate au evidențiat în perioada 1990-1997 o creștere constantă a numărului actelor infraționale comise de minori – de la 408 în 1990 la 1020 în anul 1997. Din totalul participanților la săvârșirea infraționilor, minorii reprezintă 9,5% iar din totalul infraționilor – 8,5% au fost săvârșite de aceștia.

Din analiza principalilor indicatori rezultă o creștere a numărului actelor infraționale comise de minori, o scădere a vârstei de la care aceștia își încep activitatea infrațională, tendințele de organizare în grupuri, vagabondaj, cerșetorie, creșterea agresivității și chiar premeditarea actelor infraționale.

Valorile sociale cele mai expuse săvârșirii acestor infraționi sunt persoana umană – viața, integritatea corporală, libertatea sexuală, demnitatea și proprietatea.

2.4. Dominanța delictuală juvenilă

Dominanța delictuală juvenilă o constituie furtul din avutul particular, furtul din avutul public, tâlhăria (vizează avutul particular), violul, tentativa de omor etc.

Din testele realizate, din discuțiile purtate cu minorii în cauză și cu părinții unora dintre cei implicați în comiterea acestor fapte, din discuțiile cu cadrele didactice, psihologi, lucrători ai poliției, rezultă ca principala cauză care determină tendința spre nonconformism și devianță o constituie disfuncționalitățile existente la nivelul familiei, prima instituție care trebuie să asigure socializarea copilului.

Din analiza situației familiale a celor 1.040 de minori care au comis infracțiuni în anul 1997, a rezultat ca 16,4% dintre aceștia provin din familii organizate, iar 84,6% – din familii dezorganizate (prin abandon, deces, divorț, alcoolism, detenție).

De aici rezultă că dezorganizarea familiei este factorul determinant al comportamentului delinvent al tinerilor. Un alt factor negativ îl constituie stilul educativ deficient al familiei, manifestat prin insuficiența procesului de socializare morală și incapacitatea îndeplinirii unor funcții de bază – asigurarea condițiilor corespunzătoare de trai. Toate acestea conduc spre delincvență.

Majoritatea minorilor infractori reprezintă serioase deficiențe de socializare familială și școlară, concretizate prin fuga de acasă, abandon școlar, hoinăreală, consum de alcool, anturaje negative care, accentuate de labilitatea psihică, morală și afectivă, se structurează în comportamente specifice delincvențelor.

Câteva din datele studiului nostru relevă că peste 63,4% dintre minorii delincvenți au avut rezultate slabe și foarte slabe la învățătură, iar 21,6%, deși au absolvit 4-6 clase elementare scriu și citesc cu foarte mare greutate. 15% dintre aceștia lipseau foarte frecvent de la școală, iar după câteva luni au abandonat-o complet.

Constituirea unor grupuri și anturaje negative, formate, de multe ori, spontan sau ocazional, reprezintă un factor favorizant pentru declanșarea unor acțiuni delincvente în grup. Apariția acestor grupuri de socializare negativă este stimulată de o serie de factori, cum ar fi lipsa relațiilor afective în familie – între părinți și între

părinți și copii, privarea minorilor de bunurile necesare traiului, inexistența unor modalități de comunicare interfamilială și de petrecere a timpului liber cu părinții, eșecul și abandonul școlar, frustrarea școlară, permisivitatea comunității locale (în care sunt incluși părinții, vecinii, profesorii, autoritatea tutelară etc.).

Din studiul nostru a rezultat că peste 68% dintre minorii delincvenți au făcut parte din asemenea grupuri și au comis o serie de delikte, unele foarte grave – furturi, tâlhării, violuri, vătămări corporale, omoruri etc.

Semnificativ este faptul că în 35% dintre cazuri aceste grupuri au fost alcătuite atât din minori cât și din adulți, iar în 18% din situații – erau organizate de infractori recidiviști.

În anumite cazuri, influența nocivă a acestor grupuri s-a răsfrânt negativ asupra unor adolescenți și tineri aparent integrați social și moral, cu un grad ridicat de instrucție și cultură și cu un comportament corect în familie și școală, dar care au fost atrași în anturaje nefaste și au comis o serie de acte antisociale.

Cercetarea fenomenului infrațional în rândurile tineretului a condus la concluzia ca o mare parte a celor care săvârșesc fapte penale după împlinirea majoratului au săvârșit și mai înainte o serie de fapte antisociale și ca înrăutățirea comportării lor se datorează în mare parte faptului că părinții și educatorii nu au luat la timp măsuri hotărâte, dar potrivite cu vârsta și personalitatea în curs de formare a celor tineri.

Potrivit datelor citate de Dr. Clemens Amelunxen în lucrarea sa „Kid and kriminalitat” apărută la Hamburg în 1963, s-a constatat că, din 36 de minori anchetați pentru furt, 24 au început prin a săvârși mici furturi, însă părinții acestora nu au acordat atenția cuvenită gravității unor astfel de abateri. Tot în ideea prefațării studiului asupra relației familie-delinvență juvenilă, menționăm și părerea conform căreia *cauza principală care determină fenomenul infrațional în rândurile tineretului o constituie carențele educative din mediul familial. Săvârșirea unor*

astfel de fapte denotă o tulburare a procesului de adaptare și înțelegere socială, ca și o tulburare a comportamentului tânărului devenit infractor.

Copilul și adolescentul fac parte din categoria persoanelor cu vulnerabilitate victimală crescută, datorită particularităților psiho-comportamentale și de vârstă specifice, a capacității reduse de anticipare a unor acte comportamentale proprii sau ale altor persoane, a unei capacități reduse de a discerne, a nivelului de sugestibilitate și al credulității.

Datorită acestor caracteristici, ei pot fi ușor antrenați în acțiuni antisociale, pot fi manevrați, mințiți, determinați să comită acte ale căror consecințe negative pentru alții și pentru ei nu pot să le prevadă.

Însă, nu numai prin cauzalitatea amplă, ci și prin formele ei de manifestare, delincvența juvenilă este un fenomen complex. *Ea este însoțită de un accentuat proces de stigmatizare socială a infractorului, atât la nivel familial, cât și comunitar. Acest proces are la bază percepția și reprezentarea socială asupra fenomenului larg al criminalității și personalității infractorului adult structurat pe baza informațiilor mass-media.*

Conform etichetei sociale, minorul delincvent, indiferent de tipul infracțiunii săvârșite, de cauzele și circumstanțele comportamentului său, este un posibil infractor înrăit. Această etichetă denotă focalizarea percepției sociale doar pe anumite aspecte, deseori puțin relevant, dar de cele mai multe ori frapante, împiedicând formarea unei viziuni globale și corecte. Astfel, minorul delincvent este „produsul” unor familii dezorganizate, a neglijenței familiei, a curențelor educaționale și a influenței negative a anturajelor nocive. *El face parte din categoriile aflate la periferia societății, constituie un real pericol social și nu poate fi reeducat și integrat.*

Această etichetare are ca efect marginalizarea minorului și o dată cu aceasta, limitarea posibilităților de reinserție socială, în final ajungându-se la intrarea sa într-un cerc vicios care îl face să recidiveze.

Concluzionând, putem spune că *factorii delincvenței juvenile nu sunt numai de ordin individual ci, în special, de ordin social. Marea majoritate a delincvenților provin din familii dezorganizate. Un alt factor generator de delincvență este influența grupului ce întreține o subcultură bazată pe valori negative, deviate. Alte influențe negative pot fi puse pe seama romanelor și filmelor ce cultivă violența și încurajează agresivitatea. În geneza delincvenței juvenile, o condiție internă importantă este frustrația. Statistic se constată apartenența tinerilor delincvenți, fie la familii paupere, fie deosebit de prospere, ce conduc la supradimensionarea trebuințelor, necesităților, pretențiilor. Aceste aspirații și scopuri sunt realizate prin căi neacceptate de societate.*

Factorii ce determină comportamentul deviant al minorilor au un grad de complexitate ridicat, fiind necesară studiarea științifică a fiecăruia în parte, iar luarea măsurilor ce se impun trebuie realizată corespunzător tuturor vectorilor etiologici ai delincvenței rezultate, identificându-se cu atingerea scopului general al cercetării științifice în criminologie.

Primele încercări de a găsi o explicație științifică deviației se pot afla din cercetările întreprinse asupra personalității care acordă individului rolul determinant în producerea actelor deviate. Majoritatea acestor cercetări ajung la concluzia unilaterală ca violarea normelor sociale este săvârșită, cel mai adesea, de către indivizi „deficienți”, caracterizați prin tulburări de comportament sau de personalitate și a căror incapacitate de a se adapta la cerințele sociale îi face să adopte frecvent comportamente deviate și antisociale.

Fondată pe orientările incipiente ale lui F.J. Call (1758), Morel (sec. XIX) și teoria „Criminalului înăscut” a lui Lombroso, în perioada modernă, doctrina lui Kretschmer încearcă să distingă principalele „tipuri caracteriale”, reținând că elemente principale:

a) *constituția* (totalitatea caracteristicilor individuale pe baza genotipică, adică cele care derivă din ereditate).

b) *caracterul* (totalitatea posibilităților reacționale afectivo – volitive ale unui individ, așa cum au apărut ele pe parcursul dezvoltării existenței sale (...) pornind de la constituția sa ereditară și de la ansamblul factorilor exogeni: influențe somatice, educație psihică, mediul și urmele evenimentelor trăite);

c) *temperamentul* (parte a psihismului care, prin disecția umorală, se află în corelație cu structura corporală).

Reducând personalitatea la trăsăturile sale morfologice și la proprietățile sale congenitale, biotipologia și psihotipologia lui Kretschmer au fost continuate de concepția lui Sheldon, care adăuga studiului personalității dimensiunea sociotipologică (relații familiale, raporturi și aspirații sociale etc.).

Printre alte încercări de calificare a personalităților se mai pot enumera: teoria lui Freud, doctrina lui Jang, concepția lui K. Conrad, studiile lui Hendersen și Gillespie, studiul personalităților nevrotice al lui Eysenck, caracteriologiile lui Allport și Odberg, personologia dinamică a lui G. Murphy, R.B.Cattell și Murray.

Deși unele dintre aceste teorii au încercat să includă în cuprinsul lor variabile sociale și culturale, explicative pentru actele de devianță săvârșite de indivizi, caracterul lor prea reduționist le-a împiedicat să distrugă raportul dintre devianță și anormalitate.

Abordând în mod reduționist comportamentul și personalitatea umană, psihologia tradițională a fost dominată, după cum am observat, multă vreme de o concepție atomistă asupra omului.

Replicând unei asemenea concepții ce vede personalitatea ca pe o sumă de procese psihice, în ultimii ani s-a constituit o nouă orientare, care subliniază faptul că personalitatea nu poate fi privată în mod restrâns, ea fiind de fapt o totalitate, un sistem deschis, care își păstrează conținutul doar printr-un flux continuu de schimburi cu mediul în care se manifestă.

Pentru noua orientare nu există nici o dimensiune ideală a normalității, după cum nu poate exista nici o structură ideală de personalitate.

Pe această bază psihiatria și psihologia contemporană înțeleg tot mai bine faptul că evaluările clinice necesită a fi efectuate nu atât în funcție de dinamica internă a individului, cât mai ales în funcție de dezvoltarea personalității în cadrul sistemului social, comportamentul „normal” fiind interpretat ca o „normă ideală” ale cărei criterii variază de la o societate la alta, de la o epocă la alta, criterii ce se află într-o strânsă legătură cu acea cultură a societății aflată la un anumit nivel de dezvoltare.

Definind cultura ca pe un ansamblu complex ce cuprinde cunoașterea, credința, arta, morala, legea, tradiția, precum și alte deprinderi dobândite de individ ca membru al societății, antropologii au oferit un câmp larg de generalizare a ideii conform căreia modelele culturale ale unei societăți creează tipuri particulare de comportament „învățat” și nu „neostenit”.

Astfel, conform criteriului sociologic, gradul de integrare se sintetizează într-un tip de om „ideal”, către care se centrează întreaga conformitate sau normalitate a grupului (de exemplu „civis romanus” pentru cultura latină). O cultură nu poate fi privită ca o colecție de reguli și tehnici existând independent de comportament, ci e concepută ca un ansamblu de instituții care creează și generalizează o personalitate tipică. Relațiile dintre aceste instituții (familie, școală) reprezintă organizarea internă și modul de funcționare specifică a societății respective sau, ceea ce se denumește printr-un concept sintetic, „structura ei socială”. Nefiind reductibilă la o problemă de psihologie individuală, structura socială implică problema normalității din punct de vedere al relațiilor constante între instituții cu privire la socializarea indivizilor și pe baza unui model de interacțiune oferit membrilor unei societăți.

Extrapolarea directă (fără corecție) a psihologiei individuale la cea de grup ridică o serie de întrebări, și, după cum observă Henri-Pierre Cathala, problema care se pune este nu atât înțelegerea motivelor adeziunii unei persoane la un anumit grup social (apartenența la unul sau mai multe grupuri fiind considerată o situație normală), cât mai ales de a ști ce o determină, în anumite condiții, să se răzvrătească.

Grupul social nu este niciodată o sumă de constituenți echivalenți, indivizi care îl formează și împarte sarcinile. Adesea, sociologii asemuiesc individul (ca membru al unui grup social) cu un actor, diversele funcții corespunzând cu tot atâtea roluri, supunându-se la norme sau modele de comportamente implicite, care influențează conduitele tipice și care sunt așteptate de la fiecare individ.

Totalitatea rolurilor îi conferă fiecărui individ un statut în cadrul unui grup și o personalitate, ceea ce-i permite să se afle în situația de a aparține concomitent mai multor grupuri diferite, în unele cazuri chiar antagoniste (musulmanii suniți și șiiți).

Să remarcăm totuși ca, atunci când grupurile sunt puternic ideologizate, membrii lor par mai sensibili la ceea ce îi separă decât la ceea ce îi unește. Individul se găsește plasat în cadrul unor ierarhii, uneori divergente, trebuind să-și stabilească în funcție de interesele personale o ordine de preferință a sentimentelor de apartenență.

În sensul acestor idei este necesară o dezbatere mai largă întrucât, după cum vom vedea, este de importanță criminologică observarea manifestărilor individului în cadrul grupurilor de apartenență mai ales în cazul în care acestea sunt orientate antisocial (grupul toxicomanilor etc.).

Revenind la ideea sentimentului de apartenență, o putem înțelege ca fiind un resort important al coeziunii societății umane. Acest sentiment este înțeles destul de bine în raport cu apartenența la o anumită asociație la care individul a ales să adere; nu se pune problema pentru grupurile sociale foarte importante cum ar fi națiunea sau familia, cărora individul le aparține de facto.

Raportul individ–grup de apartenență ne interesează sub aspect criminologic (psihologic și sociologic) în măsura în care poate indica etiologia tulburărilor de comportament.

Astfel în opinia lui Henri-Pierre Cathala „sentimentele care declanșează revolta individului împotriva grupului de apartenență sunt mai ales decepția și frustrarea și mai puțin dezacordul de idei sau luările de poziție”. S-a remarcat că

atunci când normele sociale devin incerte, dorințele individului se îndreaptă către niveluri inaccesibile, de unde rezultă și frustrarea: aceasta fiind anemia lui Durkheim. Pentru a-și manifesta decepția, individul are posibilitatea fie să abandoneze cauza, fie să protesteze. Abandonarea cauzei nu este întotdeauna o soluție simplă și ușoară, ea reprezintă o sfidare a grupului și este greu acceptată de acesta.

Adesea individul preferă metodele pasive, căutând să se facă exclus dintr-un alt motiv decât acela pentru care vrea să părăsească grupul sau încercarea să se distanțeze și să se facă uitat. În orice caz, el va părăsi cu atât mai ușor un grup cu cât mai rapid va fi acceptat de altul.

Protestul, care apare la prima vedere mult mai agresiv, este în fapt mai bine suportat de grup (nu însă și de conducătorii acestuia), căci menține o formă de schimbare, nepunându-se problema apartenenței.

După cum am văzut, viața grupului se bazează pe o anumită comunitate de atitudini, iar când acestea nu coincid cu dorințele individului, apare frustrarea.

În ceea ce privește lucrarea de față, ne interesează în mod deosebit relația frustrare-agresivitate și importanța ei în evoluția personalității copilului.

Înțeleg că o necesitate, condiționată afectiv, de a reacționa la excitație sau la frustrare, agresivitatea a fost definită ca un comportament distructiv și violent orientat spre persoane, obiecte sau spre sine.

Conflictul, ca o formă de agresivitate, însoțește întotdeauna procesul de socializare, respectând din acest punct de vedere, o formă pozitivă și dinamică a dezvoltării personalității. Agresivitatea nu se poate concepe ca un simptom cert al unui comportament infracțional.

2.5. Caracteristicile tulburărilor de comportament

1) Comportamentele deviante din punct de vedere moral apar mai ales după 7 ani, când se evaluează ca atare, deoarece se consideră că maxima structurare

a conștiinței de sine – aspectele responsabilității legate de conduita morală generală se stratifică intens abia în pubertate și adolescență. Părinții și învățătorii, apoi profesorii, sunt mediatorii principali ai valorilor culturale și morale. În pubertate și adolescență, simțul responsabilității intră în faze de sensibilizare și inserție în universul valorilor sociale, situându-se în zonele conștiinței de sine, care se află într-o fază de intensă cristalizare și conștientizare a conduitelor de conformitate și a celei aberante sau a celor delincvente.

Până în pubertate, comportamentul deviant se manifestă mai ales ca inadaptare socială, familială sau școlară și rareori ca manifestări antisociale. În pubertate și adolescență conduitele de predelinvențe, infracționismul mărunț este legat pe de o parte de imaturitatea socio-afectivă și caracterială, iar pe de altă parte, de dificultăți de adaptare în cadrul legislației și al restricțiilor. Ca atare, este vorba de nedezvoltare satisfăcătoare a responsabilității și de dificultăți de adaptare la cadrul „legal” restrictiv și represiv al interrelațiilor sociale largi.

2) Comportamentele aberante se pot exprima relativ devreme și au un spectru larg de manifestări, adesea stereotipe (automatizate), ca o incapacitate evidentă de progres sub influența educației (delincvența juvenilă).

3) Există numeroase forme de comportamente de graniță între comportamentele conforme și cele deviante moral sau legal, între comportamentele conforme și cele aberante. Evaluarea lor este deseori dificilă. O importanță cu totul deosebită trebuie acordată condițiilor nefavorabile de mediu care pot genera trăsături psihologice negative ce devin cu timpul caracteristice dominante ale personalității și astfel își pun pecetea asupra întregului comportament al individului. Prin formarea și stabilizarea unor însușiri caracteriale deficitare se ajunge la apariția unor comportamente antisociale care la început se exprimă în mod indirect și latent, apoi, din ce în ce mai direct și mai intens.

Noel Maillone descrie două tipuri de adolescenți delincvenți:

Primul tip este cel al tinerilor care săvârșesc infracțiuni, trăind intens pe plan subiectiv intern teamă și oroare de a se identifica până la urmă cu adversarii delincvenți. Ei au impresia că delictele lor sunt consecința unor situații speciale în care s-au antrenat înainte ca viața lor să fi început.

O a doua categorie este aceea a delincvenților care au o atitudine antisocială ce le monopolizează întreaga conduită. În prima categorie autorul citat consideră că domină un fel de nevroză, pe când în al doilea caz este vorba de exprimări de psihoze.

4) Infracționismul se raportează la vârsta și la structurile sociale și culturale.

Trebuie să avem în vedere că un comportament predelincent nu reprezintă un preludiv al comportamentului delincent, după cum nici acesta nu reprezintă o consecință firească a săvârșirii anterioare a unor acte predelincente.

2.6. Lupta împotriva delincvenței juvenile

Lupta împotriva delincvenței juvenile se constituie ca o preocupare a tuturor țărilor europene, care se văd confruntate cu creșterea numărului de fapte violente comise de minori, a recidivei, a traficului de droguri în rândul minorilor, a violenței rasiale și xenofobe și, nu în ultimul rând, se constată o creștere a numărului de crime comise de minori, care au ca victime alți minori

În fața acestei evoluții a fenomenului delincvenței juvenile, reprezentanții statelor europene își concentrează eforturile în sensul identificării soluțiilor care ar trebui găsite pentru limitarea fenomenului infracțional – prin formularea unor politici și programe de prevenire a delincvenței juvenile, acordându-se o atenție deosebită modului în care mass-media se implică în mediatizarea acestui fenomen.

Din această perspectivă majoritatea statelor europene au recurs la modificări legislative importante în ceea ce privește “Justiția minorului”, modificări care reflectă atât grija pentru respectarea drepturilor omului și ale copilului, așa cum sunt

proclamate în instrumentele juridice internaționale la care au subscriș majoritatea statelor europene, dar și preocuparea pentru promovarea de soluții legislative care să corespundă nevoilor educative și de inserție socială a minorului, paralel cu ocrotirea intereselor victimei și asigurarea unei protecții eficiente a societății.

Strategiile de prevenire a delincvenței juvenile trebuie să facă posibilă o intervenție promptă, care să delimiteze factorii de risc, intervenție care să se sprijine pe implicarea structurilor locale comunitare și să se înscrie în cadrul unor strategii globale de dezvoltare socială și urbană, de combatere a marginalizării urbane, a șomajului, a lipsei unor programe educative clare, și a absenteismului școlar. Un rol important în această strategie globală revine și sistemelor de formare profesională și de atragere a minorilor la activități utile societății.

Evoluția fenomenului delincvenței juvenile a determinat în unele state europene elaborarea de reforme penale privind minorii. Chiar dacă există unele diferențe în ceea ce privește sistemul de sancțiuni sau de măsuri aplicabile minorilor, se poate identifica o tendință comună în toate țările europene, care acordă prioritate măsurilor cu conținut reparator, în favoarea victimei sau a comunității, măsurilor cu caracter educativ sau de probațiune, rezervându-se pedepsele privative de libertate numai pentru cazurile cele mai grave de delincvență juvenilă.

În cazul faptelor mai puțin grave comise de minor sunt propuse măsuri de mediere, în cadrul instanței de judecată sau în afara acesteia, cât și soluții de dejudiciarizare susceptibile să asigure evitarea sau reducerea contactului minorilor cu sistemul judiciar.

O deosebită importanță se acordă măsurilor reparatorii, obligarea minorilor de a presta o muncă în favoarea victimei sau a instituțiilor publice.

Contracararea acestui flagel în România

În consens european, lupta împotriva delincvenței juvenile în țara noastră ar trebui, de asemenea, să se bazeze pe o abordare complexă a factorului de prevenire

în cadrul unei politici sociale adecvate, care să asigure corectarea comportamentului, în principal, prin mijloace neprivative de libertate.

Sub acest aspect, sugerăm legiuitorului român să reflecteze la punerea de acord a actualului sistem de sancționare a minorului cu exigențele europene. În acest sens, s-ar putea reflecta asupra reducerii duratei procesului penal atunci când vinovatul este minor; la implementarea unor noi măsuri preventive, educative și represive, cum ar fi: interdicția de a ieși în oraș după o anumită oră, controlul obligațiilor școlare; obligarea de a desfășura anumite activități socio-educative, munca în folosul comunității, plasamentul într-o familie sau într-un grup educativ, libertatea supravegheată simplă, libertatea supravegheată cu control intensiv, prezența într-un centru de zi, tratamentul ambulatoriu în centre de dezintoxicare.

În ce privește pedepsele privative de libertate, ele ar putea să constea în executarea pedepsei într-un centru specializat sau chiar într-o internare instituită cu regim semideschis ori cu regim închis.

Am sugera și introducerea unor noi sancțiuni contra acelor care tulbură ordinea publică, contra violenței sexuale, a toxicomaniei, înăsprirea sancțiunilor pentru agresiunile cu caracter rasial.

Aceste sancțiuni s-ar putea aplica paralel cu măsurile de responsabilizare a părinților și cu dezvoltarea unui nou parteneriat între toate instituțiile implicate (poliție și justiție, servicii de ocrotire și protecție a minorului, servicii de reintegrare socială și supraveghere, alte autorități locale).

Aceste propuneri ar conferi mai multă eficiență sistemului de sancționare a minorului în raport cu sistemul actual.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

Tudor Amza. *Criminologie*. Ed. Lumina Lex, București, 1998.

I. Alexandrescu. *Persoană, Personalitate, Personaj*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1982.

D. Aurel. *Introducere în Psihologie*. Ed. Luceafărul, Cluj Napoca, 1969.

G. Antoniu. *Studii și cercetări juridice*, 1931, Conceptul de prevenire a infracțiunilor.

C. Bulai. *Știința politicii penale* în Studii și cercetări juridice nr. 1/1992.

C. Bulai. *Problemele sociologiei dreptului*, în Studii și cercetări juridice nr. 1/1972.

C. Bulai, R. Stănoiu. *Sociologia dreptului penal și criminologia*, în Studii și cercetări juridice, nr. 1/1974.

A. Tucicov-Bogdan. *Psihologie generală și psihologie socială*. Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1973.

D. Banciu, S. Rădulescu. *Introducere în sociologia delincvenței juvenile*. Ed. Medicală, București, 1971.

T. Bogdan. *Comportamentul uman în procesul judiciar*, M.I, Serviciul editorial și cinematografic, București, 1983.

P. Brânzei, Gh. Scripcaru, T. Pirozynski. *Comportamentul aberant la relațiile cu mediul*. Ed. Junimea, Iași, 1970.

Valerian Cioclei. *Manual de criminologie*. Ed. All Beck, 1998.

I. Câmpeanu. *Educația și prevenirea delincvenței*. Ed. Fundației Chemarea, Iași, 1996.

H.P. Cathala. *Epoca dezinformării*. Ed. Militară, București, 1991.

V. Dobrinoiu, I. Pascu, I. Molnar, V. Lazăr, Al. Boroii. *Drept penal, Partea generală*. Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1992.

Dicționar explicativ al limbii române, Ed. Academiei RSR, București, 1984.

A. Dincu. *Bazele criminologiei*. Ed. Proarcadia, București, 1993.

V. Dongoroz. *Explicații teoretice ale codului de procedură penală român, Partea generală*. Vol. I. Ed. Academiei, București, 1975.

V. Dobrinoiu, Gh. Nistoreanu. *Drept penal. Partea generală*. Ed. Europa Nova, București, 1997.

- V. Dragomirescu.** *Unele aspecte privind specificul infracțional la psihopați.* Ed. Medicală, București, 1971.
- V. Dragomirescu.** *Psihosociologia comportamentului deviant.* Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1976.
- Dicționarul limbii române.* Ed. Academiei, 1980.
- Odette Hanganu.** *Legalizarea drogurilor, în Lumea magazin nr. 11/1994.*
- Martian Iovan.** *Studii de psihologie judiciară.* Ed. Albatros, București, 1987.
- A. G. Kovalev.** *Particularitățile psihice ale omului.* Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1963.
- M. Malița.** *Aurul cenușiu.* Ed. Dacia, Cluj, 1973.
- C. Moineagu, I. Negura, V. Urseanu.** *Statistica.* Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1976.
- M. Mitrofan, V. Zdrenghea, T. Bulai.** *Psihologie.* Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL, București, 1992.
- Dr. Ioan V. Maxim.** *Terorismul.* Ed. Politică, București, 1989.
- Gh. Nistoreanu, C. Păun.** *Criminologie.* Ed. Europa Nova, București, 2000.
- Paul Popescu Neveanu.** *Dicționar de psihologie.* Ed. Albatros, București, 1978.
- I. Neagu.** *Drept procesual penal.* Ed. Academiei, București, 1988.
- P.P. Neveanu, Mielu Zlate, Tinca Crețu.** *Psihologie.* Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1998.
- A. Năstase.** *Drepturile omului, religie a sfârșitului de secol.* IRDO, București, 1992.
- I. Oancea.** *Probleme de criminologie.* Ed. ALL, București, 1998.
- N. Popa.** *Prelegeri de sociologie juridică.* TUB București, 1993.
- V. Pavelcu.** *Culmi și abisuri ale personalității.* Ed. Enciclopedică Română, București, 1974.
- T. Pop.** *Criminologie.* Cluj, 1928.

- Mariana Roșca.** *Metode de psihodiagnostic.* 1972;
- M. Ralea, T. Herseni.** *Introducere în psihologia socială.* Ed. Științifică, București, 1966.
- A. Roșca.** *Psihologia generală.* București, 1966.
- S.M. Rădulescu, M. Piticariu.** *Devianța comportamentală și socială psihică.* Ed. Academiei, București, 1989.
- Rodica M. Stănoiu.** *Metode și tehnici de cercetare în criminologie,* Ed. Academiei, București, 1981.
- Rodica M. Stănoiu.** *Introducere în criminologie.* Ed. Academiei, București, 1989.
- Gh. Scripcaru, M. Terbancea.** *Patologie medico-legală.* Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1983.
- Ursula Șchiopu.** *Introducere în psihodiagnostic,* TUB, 1976.
- Rodica M. Stănoiu.** *Criminologie.* Ed. Oscar Print, București, 1999.
- V. Săhleanu.** *Psihanaliza: pro și contra, în Lupta de clasă,* 1971.
- I. Suceavă.** *Teza de doctorat.* Universitatea "Al. I. Cuza", Facultatea de Drept, Iași, 1981.
- Dr. I. Suceavă și Petre Olaru.** *Miraj și realitate.* Ed. Militară, București, 1985.
- U. Șchiopu, Emil Verza.** *Psihologia vârstelor.* Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1981, p. 325.
- Stela Teodorescu.** *Psihologia conduitei.* Ed. Științifică, București, 1972.
- B. Tiberiu.** *Probleme de psihologie judiciară.* Ed. Științifică, București, 1973.
- I. Tanoviceanu.** *România sub raport moral,* București, 1909.
- I. Toarba.** *Infrațiunile cu violență între prevenire și combatere.* Iași, 1998.
- N. Volonciu.** *Drept procesual penal.* Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1972.
- M. Voinea, Fl. Dumitrescu.** *Psihologie judiciară.* Ed. Sylvi, București, 1999.

V. Dem. Zamfirescu. *Câteva prejudecăți despre Freud*, în *Caietele de Psihanaliză*, nr. 1. Ed. Jurnalul literar, 1992.

R. Allier. *La conversion chez les precivilieses*, 2 vol. Payot, Paris.

A. Brims. *Les methodes des sciences sociales*. Paris, Ed. Montehrestien.

J. Bentham. *A fragment on Gouvernement*, Au introduction in the Principle of Morals and Legislation, Omaha, 1993.

C. Beccaria. *Des delits et des Peines*, deuxiem edition, Guillaum et C-ie, Libraires, Paris, 1870.

J. Bentham. *Traite de legislation civile et penale*. Paris, 1830.

A. Chovragui. *L'informatique au service du droit*, Prèsse universitaire, Paris, 1973.

A. Cohen. *Deviance and Control*. Ed. Prentince Hall Inc, Englewood Clifs, New Jersey, 1966.

Compendium of United Nations Standards and Homs in Crime Prevention and Criminal Justice, New York, 1972.

H. Ellenberger, D. Szabo. *L'aproche multidisciplinaire des problemes de la criminologie*, 1967.

H.J. Eisen. *Crime and personality*, London, 1964.

Schur Edvin. *Radical non intervention*, 1973;

Sigmund Freud. *Psihopatologia vieții cotidiene*. Ed. Mediarex, 1996.

Sigmund Freud. *Totem și tabu*. Ed. Mediarex, 1996.

Sigmund Freud. *Dincolo de principiul plăcerii*. Ed. Jurnalul literar, 1992.

Sigmund Freud. *Eul și Sinele*, în *Caietele de Psihanaliză*.

E. Fattah. *Toward a criminological classifcation of victims*, în *International Criminal Police Review*.

E. Ferri. *Principii de drept criminal*. Ed. Revista Pozitivă Tenab, București.

H. Goppinger. *Kriminologie*. Munchen, Ed.GH Beck, 1971.

Raffaele Garofalo. *Criminologie*, Little, Braum, Boston, 1914.

- Raymond Gassin.** *Criminologie.* Paris, Dalloz, Ed. a II-a, 1990.
- A.M. Guerry.** *Essai sur la statistique morale de la France comparée à celle d'Angleterre,* 1883.
- R. Galli.** *Educazione familiare et societa.* Brescia, La Scuola, Editrice, 1965.
- M. Gilly.** *Elev bun, elev slab.* Editura Didactică și Pedagogică, București, 1976.
- James A.Inciordi.** *Careers in Crime.* Roud McNally College Publishing Company, Chicago, 1975.
- E.H. Jonson.** *Crime, Corection and Society,* Southern Illinois Thir Edition, 1974.
- C.G. Jung.** *Tipuri psihologice.*
- Brian N. Jenkins.** *The Terrorist Mindset and terrorist decisivmaking,* Santa Monica, California, Rand, June, 1979.
- O. Kinberg.** *Basic Problems of Criminology.* Copenhaga, 1935.
- O. Kinberg.** *Quelgues aspects criminologigves recentes nr. 4/1957.*
- O. Kinberg.** *Les problemes fondamentaux de la criminologie.* Ed. Cujas, Paris, 1959.
- E. Kretschmer.** *La structure du corps et le caractere.* Ed.Payot, Paris, 1948.
- Douglas Kash.** *What's in the name?* Counterterrorism & Security, Fall, 1994, SUA.
- A. Kardiner.** *L'individu dans la societe,* Gallimard, Paris, 1969.
- E. Kretschmer.** *Korperbau and Character,* Springer Verlag, Berlin, 1942.
- J. Leaute.** *Criminologie et science penitenciare.* Paris, P.U.F., 1972.
- R. Lerner.** *Some Remaks on the Main Problems.*
- L. Lamborn.** *Toward a victim orientation in criminal teory,* în Rudgers Low Review, 1968.
- Edward LuHwak.** *Coup D'Etat;* Cambridge, MA 1979.
- R. Merton.** *Social Theory and Social Structure,* Free Press, 1967.
- H. Maunheim.** *Comparative Criminology,* Rout Ledge and Kegan Paul, 1965.

B. Mendelshon. *La victimologie et les besoins de la société actuelle*, în *Sociologica abstracts*, 1973.

Ch. Horel. *Traite des degenerescences de l'espece humaine*. Paris, 1957.

J. Pinatel. *La recherche scientifique en criminologie au point de vue international et comparatif*. Lyon, 1964.

J. Pinatel. *Traite de droit penal et de criminologie*. Paris, 1963.

J. Pinatel. *La société criminogène*. Ed. Calamarr Levy, Paris, 1971.

J. Pinatel. *Traite de criminologie*. P.U.F., Paris, 1956.

J. Pinatel. *Criminologie*. Paris, 1988.

Patterns of Global Terrorism, 1987 US Gouvernement Printing Office, 1988.

T. Parsons. *Social structure and Personality*, Free Press of Glencoe, Chicago, 1975.

H. Queloz. *Changement sociaux et control du crime*, UNICRI, Roma.

Edward Rend. *The Grim Peoples, The Anatomy of Organized Crime in America*. Ed. Reguery, Chicago, 1969.

T. Sellin. *Culture conflict and crime social science*, Research Council, NY, 1938.

L. Siege. *Criminology*. Univ. Of Nebraska, Omaha, West Publishing, Company, 1983.

G. Stefani, G. Levasseur și R. Jambu-Merlin. *Criminologie și Știință Penitenciară*. Ed. Dalloz, 1972.

D. Szabo. *Criminologie*. Montreal, P.U.M., 1967.

W. Sheldon. *The varieties of Human Pysique*, NY, Ed, Harper, 1940.

Sullivan, Grant și Grant. *The Development of Interpersonal Maturity, Application in Deligvency*, 1956.

J. Shelez. *Understang crime: Concepts, Iissues, Decision*, Belmont, CA; Wadsworth, 1979.

S. Schafer. *Victimology*, Reston, Publ.Comp., Reston, Virginia, 1977.

Karl A. Seger. *The Antiterrorism Handbook*, Presido, NY, 1990.

W.H. Sheldon, S.W. Harti, E.Mc. Dermott. *Varieties of Deligent Zouth*, Harper, NY, 1942.

M.A. Tremblay. *Initiation a la recherche dans les sciences humaines*, Dalloz, Paris, 1988.

B. di Tulio. *Manuel d'anthropologie criminelle*.

M.E. Wolfgang. F.Ferramti. *Subcultura violentei*, Londra, 1967.

Michael Wieviorka. *Les cahiers de la Sécurité Interiere*, Institut de Hautes Etudes de la Sécurité Interieure nr. 1/1990.

L. Yablonski. *Criminology Crime and Criminality*, Harper Colins Publishers, New York, 1990.

U. Zvekic. *Introductiory notes, Essays on crime and developement*, UNICRI, Publ. nr. 36, Roma, 1990.

Ion Oancea. *Probleme de criminologie*, p. 44–45.

Capitolul IV. **Tipuri de criminalitate și tipuri de criminali**

1. Personalitatea criminală

Studiind rolul individului în geneza infracțiunii, criminologia operează cu conceptul de personalitate a infractorului ca variantă a personalității umane, înțeleasă în accepțiunea largă de unitate biopsihosocială.

Personalitatea infractorului este un concept complex al criminologiei care înglobează noțiunea de personalitate și noțiunea juridico – penală de infractor.

Personalitatea este un concept operațional de ordin descriptiv care reflectă rezultatul unui proces de adaptare a ființei umane la lume, cu scop de conservare și dezvoltare. Ea este consecința procesului interacțional prin care infrastructura biologică a fost grefată cu principalii vectori sociali, un rezultat al interacțiunii dialectice dintre ansamblul caracteristicilor organizării interne a individului (factorii endogeni) și ansamblul factorilor mediului social (factorii exogeni).

Dispozițiile individuale native care constituie premisa formării personalității sunt influențate decisiv de condițiile sociale, economice, culturale și politice în care se dezvoltă ființa umană.

Fără îndoială, structura psihologică a individului nu poate fi înțeleasă fără infrastructura biologică pe care ea se clădește și în afara suprastructurii sociale în care ea se integrează.

Adaptarea la lume și societate a ființei umane, cu scop de conservare și dezvoltare în condiții de eficiență maximă, depinde într-o măsură importantă de componenta biologică a individului și are loc în sistemul nervos central. Activitatea sistemului cerebro-spinal, de care depinde viața psihică, se întrește cu aceea a sistemului neuro-vegetativ, care reglează procesele interne de metabolism. De aici rezultă legătura dintre biotip și componentele personalității, respectiv aptitudinile, temperamentul și caracterul.

Aptitudinile reprezintă niște sisteme operaționale stabilizate, superior dezvoltate și de mare eficiență. Aptitudinile de bază sunt moștenite, iar cele superioare sunt dobândite în procesul învățării și perfecționării individuale.

Temperamentul exprimă gradele de activitate a energiei bio-psihiice, determinate atât de secrețiile endocrine, de cele ale tiroidei și ale paratiroidei, precum și de sistemul de activare reticulară din diencefal. Componenta temperamentală poate fi integrată ca element explicativ în etiologia crimei, dar numai pe baza datelor furnizate de știința contemporană care arată că nu există tipuri pure de temperament și că aceste tipuri conțin atât trăsături pozitive cât și trăsături negative. Modul de manifestare concretă a temperamentului depinde de măsura în care el este reglat și stăpânit de caracter.

Caracterul reprezintă un ansamblu de însușiri care se manifestă constant și durabil în conduita individului.

Comportamentul (conduita) exprimă raportul dintre activitatea sistemului nervos central, care reglează procesele de relație cu societatea, și sistemul neurovegetativ, care dirijează procesele metabolice. El este rezultatul interacțiunii dintre componentele personalității, înscrise într-o matrice cu un înalt grad de stabilitate.

Aceste elemente au fost utilizate, în forme mai complexe și mai diversificate, de adepții orientării biologice în criminologie, care consideră datul biologic drept componentă esențială a personalității umane, transformând anomaliile bio-psihiologice în criterii de clasificare a indivizilor în buni și în răi, în superiori și inferiori, în infractori și noninfractori. Variantele moderne ale acestei orientări, interacțiunea dintre componenta biologică și comportamentul infracțional, ia în considerare progresele semnificative care au avut loc în genetică, biochimia procesului nervos, neurofiziologie, endocrinologie etc. Evaluarea rolului factorilor biologici în criminogeneză se face cu prudență, afirmându-se că nu există nici un tip

particular de comportament infracțional care să fie determinat numai de factorii biologici.

În realitate, personalitatea umană nu este doar o consecință a eredității, interacțiunile dintre individ și mediu se răsfrâng asupra componentelor personalității. În cadrul procesului de socializare, de maturizare biologică și socială, omul își modelează personalitatea prin învățarea și interiorizarea complexului sociocultural pe care îl promovează societatea. Procesul de socializare, în ansamblul său, modelează un tip de personalitate definit prin unicitate și originalitate și care exprimă, într-un mod constant, durabil și predictibil, un ansamblu de atitudini, opinii și acțiuni compatibile cu modelul cultural și normativ al societății respective. El nu se identifică, însă, cu un simplu produs de adaptare individuală și conformistă la mediu, ci reprezintă produsul unor interacțiuni biunivoce complexe dintre individ și mediul său social, care generează transformări și schimbări în ambele sensuri. De aceea, personalitatea este un concept care presupune ideea evoluției ființei umane în raport cu modificările intervenite în mediul social, în sfera relațiilor sociale.

Perspectiva explicativă a conduitei antisociale implică, în mod obligatoriu, examinarea condițiilor social-istorice în care se desfășoară procesul de socializare a individului, pentru a se identifica factorii care determină sau favorizează orientarea antisocială a personalității.

Deși relațiile sociale influențează decisiv asupra formării personalității individuale, la rândul lor, ele sunt determinate de activitatea oamenilor ca factori sociali creatori. În consecință, personalitatea umană este produsul epocii în care trăiește omul și pe care o reflectă la nivelul conștiinței, acționând, totodată, constructiv sau distructiv, asupra sa. Procesele integrării sociale sunt procese de interacționare, care determină sintezele majore ale condiției umane.

Astfel, dacă adaptarea pasivă la mediu, cu scop de conservare, este operată de reflexe și instincte care sunt determinant ereditare, adaptarea activă, cu scop de

conservare și dezvoltare, este operată de voința organizată a caracterului, completată de învățare și inteligență și controlată de emoții și sentimente.

Maturizarea este un proces de dezvoltare și împlinire venit dinspre interior spre exterior. Învățarea este procesul complementar al maturizării, o adaptare activă la condițiile mediului ce nu pot fi adoptate prin simpla repetare a instinctelor ereditare.

Aceste procese sunt marcate de *tendințe* și *valențe*. Tendințele sunt incitații care vin din interiorul ființei umane, dar ele nu sunt numai ereditare, ci și dobândite prin învățare. În cazul tendințelor biologice predomină ereditatea, iar în cazul tendințelor sociale, esențială este învățarea. Valențele sunt excitații determinate de mediul social. Ele se conjugă cu tendințele, din care rezultă comportamentul specific al fiecărei ființe umane.

Din punctul de vedere al criminologiei, cea mai importantă componentă a personalității umane rămâne caracterul, a cărui descifrare și valorificare poate avea un rol deosebit în prevenirea și combaterea fenomenului infracțional, precum și în tratamentul și resocializarea infractorilor.

1.1. Conceptul de personalitate criminală

Criminologia, spre deosebire de alte discipline umaniste, abordează personalitatea umană din perspectiva implicării acesteia în problematica etiologiei și profilaxiei manifestărilor infracționale, căutând să dea răspuns la întrebări atât de dificile cum ar fi: cine este infractorul? Cum apare și, spre deosebire de alții, cum adoptă individul modelul comportamentului criminal? Conceptul de personalitate a infractorului a suferit, în evoluția criminologiei, interpretări diferite, aproape fiecare autor având propria sa definiție, propriul său punct de vedere asupra personalității.

Din multiplele cercetări asupra criminalului, atât cele de criminologie generală, cât și cele de criminologie specială (psihologie criminală), ori, mai ales, cele de criminologie clinică, rezultă că între criminal și noncriminal nu sunt

deosebiri de natură, ci de grad. Potrivit acesteia, și unul și altul sunt impuși la acțiuni și activități de anumite nevoi; și unul, și altul sunt ajutați sau nu sunt ajutați de anumite capacități, de anumite acte de voință etc. Aceste elemente psihice și fizice la criminali sunt, uneori, mai puternice, de exemplu, impulsurile, mobilurile – agresivitatea, sexualitatea, și altele mai slabe, de exemplu voința, stăpânirea de sine și altele.

Reieșind din acest mod de gândire, s-a observat că nu toate aceste elemente psihice sunt similare și nu trebuie observate în mod izolat, ci în ansamblu și, în special în felul cum se grupează, pentru că mai importantă este „constelația lor”, spre exemplu impulsurile puternice și voința slabă; asemenea constelații și structurări au o anumită durată și stabilitate, de exemplu, la recidiviști aceste elemente sunt mai vădite. Se mai constată că unii recidiviști comit, uneori, aceleași crime și că dovedesc perseverență în manifestările criminale; ei dovedesc un fel de înclinație spre crimă și, mai ales spre anumite crime; totodată, aceștia arată insistență în comiterea infracționalităților și ocolirea muncii, ei nu se încadrează în rândul oamenilor cinstiți, dovedesc pericolozitate socială, fiindcă au o înclinație și pornire spre crimă.

Astfel de trăsături și manifestări caracterizează pe criminali și îi deosebesc de noncriminali. Dar deosebirea nu este, după cum am mai spus, de natură, criminalii nu sunt o altă speță de oameni, deosebirea e de grad sau de prag, care caracterizează pe criminali.

Crima, spune Pinatel, este un act omenesc, iar criminalii sunt oameni ca și noncriminalii, dar ei se deosebesc de alții, deoarece comiterea crimei este expresia unei diferențe de grad, deci cantitativă și nu calitativă; există o diferență de grad între psihicul criminalilor și acela al noncriminalilor.

Cercetările criminologice trebuie să scoată în evidență anume aceste deosebiri de grad ce caracterizează pe criminali. În felul acesta, criminalul este o persoană care

se deosebește de noncriminal, o personalitate înclinată spre crimă, adică o personalitate criminală.

Această problemă a trăsăturilor de bază și specifice ale criminalilor a fost sesizată demult în criminologie, în special de criminologia clinică și, în special, în ceea ce privește etiologia crimei. Autori ca Pinatel, Di Tollo, Kinberg, De Greeff și alții au cercetat și au formulat, pe baza acestor trăsături, teoria personalității criminale, menționându-se trăsături psihologice caracteristice criminalilor, cum sunt: agresivitatea, egocentrismul, indiferența afectivă, lipsa de inhibiție și altele.

În criminologie s-a ajuns la problema trăsăturilor personalității criminale după ce s-a parcurs un drum ocolit. Se pune mereu întrebarea: de ce infractorul nu se oprește de la comiterea crimei nici de teama oprobriului social, nici de teama pedepsei ce urmează după comiterea faptei și s-a răspuns că, criminalul este lipsit de prevedere, criminalul nu are stăpânire de sine, nu are putere de inhibiție a pornirilor sale antisociale etc., dovedindu-se că aceste trăsături sau capacități psihice nu sunt suficiente ca să oprească pornirea criminală. Criminologia modernă, îndeosebi criminologia clinică, au scos în evidență trăsături ale criminalului care sunt mai puternice decât lipsa de prevedere, inhibiția, etc. și datorită cărora criminalul nu se oprește de la comiterea faptei criminale, trăsături cum sunt: agresivitatea, egoismul sau altele de natura acestora din urmă care, împreună fac ca un criminal să prezinte o stare de pericol social, în sensul că acesta este înclinat să comită crime.

1.2. Nucleul personalității criminale în opinia lui Jean Pinatel

Cea mai ambițioasă dintre ipotezele avansate în cadrul orientării psihologice aparține criminologului francez Jean Pinatel.

Preluând ceea ce, în opinia autorului, constituie elementele pozitive ale teoriilor despre criminal, mai ales viziunea dinamică asupra trăsăturilor personalității de la psihanaliză și abordarea diferențială a mecanismelor și proceselor criminogene

ale trecerii la act din varianta psihomorală, Pinatel construiește o teorie explicativă centrată în jurul conceptului de personalitate criminală.

Autorul respinge, însă, teza existenței unei diferențe de natură dintre infractor și noninfractor. După cum am arătat anterior, J. Pinatel susține existența unei diferențe de grad dintre personalitatea infractorului și personalitatea noninfractorului ca și dintre diferitele categorii de infractori de la ocazional la recidivistul înrăit. Sub acest aspect, teoria lui Pinatel este mai moderată decât a predecesorilor săi.

Pentru a se pune în lumină această diferență de grad, este necesar a se evidenția acele trăsături psihologice care determină transformarea asentimentului temperat în asentiment tolerat și mai apoi trecerea la act.

Sintetizând ceea ce cercetările criminologice relevaseră până atunci, J. Pinatel considera că nici una dintre trăsăturile frecvent întâlnite la infractori nu este suficientă prin ea însăși să imprime o anumită orientare antisocială personalității. Numai o reuniune a unor astfel de trăsături într-o constelație conferă personalității un caracter specific și îi imprimă o anumită orientare.

Această constelație de trăsături ar reprezenta nucleul central al personalității criminalului, care apare ca o rezultată și nu ca un destin. Autorul consideră că trăsăturile frecvent întâlnite la infractori sunt: egocentrismul, labilitatea psihică, agresivitatea, indiferența afectivă.

Referindu-se la rolul fiecăreia dintre cele patru componente ale nucleului personalității, Pinatel le atribuie următoarea distribuție: agresivitatea joacă un rol de incitare, fiind o componentă activă, celelalte trei – egocentrismul, labilitatea, indiferența afectivă au rolul de a neutraliza inhibiția trecerii la act prin împiedicarea subiecților de a lua corect în considerare aprecierea socială ori sentimentul de compasiune și simpatie pentru altul.

Cu alte cuvinte, rolul lor este de a da cale liberă de manifestare agresivității. Pe bună dreptate, Pinatel observă că, în general, există tendința de a se atribui totul agresivității, trecându-se în umbră rolul negativ ale tuturor celorlalte componente ale

personalității, deși, în realitate, comportamentul delincvențional devine de cele mai multe ori posibil tocmai inexistenței frânelor care, în mod obișnuit, inhibă la indivizii normali starea de agresivitate.

El mai observă, de asemenea, în mod întemeiat că fiecare dintre cele patru componente negative ale personalității se pot înfățișa cu grade de intensitate diferite: în hiper, mezo sau hipo – fără a viza prin aceasta domeniul patologiei mentale, deci fără a intersecta sectorul psihiatric.

Pinatel susține că existența personalității criminale depinde de două condiții, pe care deja le-am sesizat: întrunirea tuturor trăsăturilor de mai sus, (egocentrism, agresivitate, labilitate, indiferență afectivă) și cea de a doua condiție, este că persoana respectivă să prezinte o stare de pericol social, o stare periculoasă. Autorul menționează că în 15% pentru infractori starea periculoasă este episodică, trecătoare, că pentru 20% ea este cronică, iar pentru 55% ea este marginală; din această categorie se recrutează cei mai mulți infractori recidiviști sau ocazionali.

1.2.1. Agresivitatea

În procesul de trecere la comiterea unei infracțiuni (crime) agresivitatea infractorului joacă un rol important. De regulă, cele mai multe infracțiuni constau dintr-o acțiune comisivă (se lovește, se sustrage), care presupune trei etape (luarea hotărârii, înlăturarea temerii de oprobriul opiniei publice și al pedepsei prevăzute de lege). Agresivitatea intervine în etapa a treia, ultima etapă, când se trece la săvârșirea concretă a faptei (când se lovește, se sustrage un bun, etc.). Aceste acțiuni presupun forță și acte de agresiune.

Agresivitatea este o formă de manifestare a unei tendințe, a unui instinct existent în lumea animală și cea umană, anume tendința sau instinctul de combatere (combativ), care constă în actul de înlăturare a unor obstacole ce intervin în momentele de împiedicare a animalului sau a omului de a-și acapara hrana, apa etc., tendințe pentru satisfacerea unei nevoi (foame, sete, apărare de un pericol). În

asemenea situație, agresivitatea este utilă în limite necesare. În cazul comiterii unei crime, agresivitatea se folosește în limite depășite și în scopuri antisociale, devenind un factor de pericol social și manifestându-se printr-un comportament violent și distructiv.

Agresivitatea este, conform teoriei criminologice, de mai multe feluri: *autoagresivitate*, ce constă în îndreptarea caracterului agresiv spre propria persoană, exprimându-se prin automutilări, tendințe de sinucidere, agresivitate fiziologică (adică forța fizică, forța fiziologică), care este influențată de emoții puternice, pasiuni, de factori sociali (conflicte sociale etc.). Este vorba de agresivitatea patologică în cazul persoanelor psihopatice sau psihotice (epilepsie, beție, în cazul unor maladii mintale).

Pinatel mai distinge două forme ale agresivității: *ocazională* și *profesională*. Agresivitatea ocazională se caracterizează prin spontaneitate și violență și este întâlnită cu precădere în crimele pasionale. Agresivitatea profesională se caracterizează printr-un comportament violent durabil, care se relevă ca o constantă a personalității infractorului, acesta manifestându-se agresiv în mod deliberat, constant.

Agresivitatea crește în cazul împiedicării satisfacerii unor trebuințe, dorințe (când nu se poate ajunge la obiectul care ar satisface acea dorință). O asemenea obstrucționare provoacă emoții vii, tulburare, mânie și, prin aceasta, agresivitatea crește. Nu sunt lipsite de importanță cazurile de frustrări, de lipsire violentă de un obiect care ar satisface unele nevoi (materiale sau morale), care conduc apoi la tulburări morale mai intense. Agresivitatea, ca structură psihofizică, devine un motiv și un mijloc de comitere a infracțiunii.

În criminologie s-au studiat și mecanismele fiziologice și emoționale ale agresivității. Astfel, s-a arătat că în caz de mânie se ridică presiunea arterială, se produce accelerarea pulsului, accelerarea respirației etc.

1.2.2. Egocentrismul

Egocentrismul, ca trăsătură a persoanei, se caracterizează prin tendința de a raporta totul la propria persoană, atât din punct de vedere afectiv, cât și cognitiv. În anumite limite, egocentrismul constă în conservarea de sine, în afirmarea de sine. Sub raport mintal, persoana își face o imagine pozitivă despre sine, ea considerând că propria persoană este punctul de reper pentru toate sentimentele, emoțiile, toate raportându-se de la sine și către sine. Dar, procedând astfel, omul se îndepărtează de realitatea imediată și cade în subiectivism, nerecunoscând importanța lumii înconjurătoare, îndeosebi a lumii sociale, a celorlalți oameni.

Egocentricul își minimalizează defectele și insuccesele, își maximizează calitățile și succesele, iar atunci când greșește, în loc să-și reconsidere poziția, atacă cu vehemență.

Sub raport afectiv, se dezvoltă exagerat sentimentul de afirmare proprie, iar când acesta nu reușește, apare invidia și mânia pentru ceilalți oameni. Se ajunge la sentimentul de frustrare, disperare, orgoliu, vanitate, tot atâtea stări afective care împing pe om la izolare sau la conflict cu semenii săi.

Aceste stări pot evolua într-o direcție psihotică, spre manie, paranoia etc. De multe ori egocentrismul se poate asocia cu egoismul, care înseamnă punerea intereselor proprii mai presus de interesele altora, chiar de interesele societății.

Egoismul înseamnă lipsa sentimentului de simpatie și generozitate pentru alți oameni. Egocentricul, marcat și de egoism, ajunge ușor la conflict cu ceilalți membri ai societății și la comiterea de infracțiuni, fie infracțiuni contra persoanei – amenințare, vătămări corporale, insulte, fie infracțiuni contra avutului – înșelăciuni, falsuri etc.

Egocentrismul, bazat pe tendința de afirmare de sine și a intereselor proprii, se poate asocia și cu diferite trăsături de alte tipuri de infractori, cum este infractorul agresiv, infractorul lacom, doritor de înavuțire, etc., iar tendințele de comitere a infracțiunilor devin tot mai puternice, îndeosebi a infracțiunilor contra persoanei.

Chiar și la tipurile de infractori sexuali, infractori profesionali – recidiviști – etc., egocentrismul joacă un rol stimulator și declanșator de infracțiuni.

În ceea ce privește rolul egocentrismului (și egoismul) în stimularea, declanșarea și trecerea la comiterea crimei, este evident că tendința egocentristă (și egoistă) este mai puternică și învinge orice tendință de opunere la crimă, orice tendință de reținere de teama oprobriului social sau de teama amenințării cu pedeapsa. Teamă de oprobriu sau de pedeapsă este mai mică în comparație cu orgoliul, vanitatea, tendința de dominare, intoleranță ori aroganță, alimentată de egocentrismul criminalului.

1.2.3. Labilitatea psihică

Trecerea la comiterea unei crime este favorizată și stimulată de o altă trăsătură de caracter dominantă a criminalului, anume labilitatea. Denumirea acestei trăsături provine de la cuvântul latin „labilis”, care înseamnă ceva ce „se ține într-un fir de păr”, a fi gata să cadă, a se rupe, a aluneca. Este vorba despre o structură psihică și morală care este opusă structurii solide, structurii stabile.

Structura labilă este o structură schimbătoare, cu voință slabă, cu putere de stăpânire nestatornică. O asemenea structură poate să cuprindă mai multe planuri, cum ar fi: a) afectivitatea, supusă unor fluctuații; b) prevederea redusă și nesigură; c) inițiativa, însoțită de renunțare; d) puterea de voință șovăitoare și schimbătoare; e) influențabilitatea și sugestibilitatea pronunțată; f) luarea de hotărâri pripite și apoi abandonate; g) relații de prietenie trecătoare și schimbătoare cu alți oameni; h) labilul este ca un lichid fără formă care ia forma vasului în care se toarnă.

Labilitatea este influențată și de tipurile de criminali. La criminalul normal, neafectat de tulburări psihice puternice, labilitatea se manifestă în anumite limite acceptabile, dar la criminalii cu tulburări emoționale și cu un nivel de inteligență scăzut, labilitatea este mai pronunțată și trecerea la comiterea unei crime este mai ușoară. Ea este prezentă și la tipul de criminal impulsiv, cu o lipsă de control a

stărilor emoționale. În prezența unor stări psihopatice, nevrotice, de asemenea, labilitatea este mai pronunțată, iar trecerea la comiterea unei crime este mai ușoară.

1.2.4. Indiferența afectivă

Indiferența afectivă este o stare fizico-psihică ce devine o trăsătură de caracter a unor criminali, stare care favorizează trecerea la săvârșirea unei crime. Ea constă în absența unor sentimente și emoții umane în ceea ce privește relațiile dintre oameni, cum ar fi sentimentele de simpatie, prietenie și respect reciproc. Aceste sentimente dau naștere unei sensibilități a omului față de semenii săi, unor emoții și sentimente de participare la bucuria și durerea altuia, dar mai ales o sensibilitate morală, adică o înțelegere a ceea ce este bine și ce este rău pentru altul. Astfel apare o solidaritate primară între oameni, ce nu permite trecerea la săvârșirea de infracțiuni.

Criminologia modernă, în special criminologia clinică, prin J. Pinatel, au constatat că o trăsătură importantă a criminalului este lipsa acestei stări afective, este așa-numita indiferență afectivă, indiferența morală a criminalului, trăsături care generează sau favorizează săvârșirea de infracțiuni. Prin urmare, în cazul în care infractorul a învins oprobriul public față de comiterea unei infracțiuni, dacă a învins teama de pedeapsa ce îl amenință, el ar putea să se abțină de la comiterea infracțiunii dintr-un sentiment de milă față de victimă, care vine din starea sa afectivă (durerea, suferința victimei). Dar în cazul criminalului stăpânit de indiferență afectivă, stăpânit de lipsă de milă, el nu mai întâlnește nici o piedică emotiv-morală și trece la săvârșirea infracțiunii.

Indiferența afectivă denotă ideea că infractorul este lipsit de inhibiția necesară pentru a se opune comiterii crimei, inhibiție care ia naștere din suferința altuia. Cercetările psihiatrice au demonstrat că la tipurile de criminali perversi există o răutate, o lipsă de afecțiune.

Originile indiferenței afective pot fi un deficit bio-constituțional moștenit. Perversiunea criminalului izvorăște din plăcerea morbidă ce i-o provoacă suferința

victimei. Dar aceste origini pot fi și de ordin educativ și social. În familiile în care părinții au atitudini și comportări dure, caracterizate de acte de violență frecvente, copiii seamănă cu părinții. De Greef a cercetat cazuri patologice, unde, fiind vorba de crime grave (pasionale), criminalul își impune un proces de inhibiție afectivă, un proces care sugrumă manifestarea emoțiilor și sentimentelor de simpatie pentru alții, ca mai apoi să poată săvârși crima mai ușor. Este un proces de stingere a emoțiilor și sentimentelor de bine pentru oameni, un proces de „sălbăticire” afectivă.

Referindu-se la rolul fiecăreia dintre cele patru componente ale nucleului personalității, Pinatel le atribuie următoarea distribuție: agresivitatea joacă un rol de incitare, fiind o componentă activă, celelalte trei – egocentrismul, labilitatea, indiferența afectivă, au rolul de a neutraliza inhibiția trecerii la crimă prin împiedicarea subiecților de a lua corect în considerare dezaprobarea socială ori sentimentul de compasiune și simpatie pentru alții.

Cu alte cuvinte, rolul acestor patru componente ale nucleului personalității este de a da cale liberă de manifestare agresivității. Pe bună dreptate, Pinatel observă că, în general, există tendința de a se atribui totul agresivității, trecându-se în umbră rolul negativ al celorlalte componente ale personalității, deși, în realitate, comportamentul delinvențial devine de cele mai multe ori posibil tocmai inexistenței frânelor care, în mod obișnuit, inhibă la indivizii normali starea de agresivitate.

El mai observă, de asemeni, în mod întemeiat că fiecare dintre cele patru componente negative ale personalității au grade de intensitate diferite: hiper, mezo sau hipo – fără a viza prin aceasta domeniul patologiei mintale, deci fără a apela la psihiatrie.

Pinatel susține că existența personalității depinde de două condiții: prima, pe care deja am sesizat-o, este întrunirea tuturor trăsăturilor de mai sus, (egocentrism, agresivitate, labilitate, indiferență afectivă) și a doua este că persoana să prezinte o stare de pericol social, o stare periculoasă. Autorul menționează că în 15% din cazuri

pentru infractori starea periculoasă este episodică, trecătoare, că pentru 20% ea este cronică, iar pentru 55% ea este marginală; din această categorie se recrutează cei mai mulți infractori recidiviști sau ocazionali.

2. Tipologii de infractori

Este un fapt cert că, după cum se constată din practică, criminalii constituie o masă de oameni de o mare diversitate. Am putea susține că fiecare criminal este un caz particular, că fiecare se caracterizează printr-o seamă de trăsături fiziologice, psihologice și atitudini sociale care nu se repetă întocmai la ceilalți criminali.

Prin tip, ca noțiune generală, se înțelege o totalitate de trăsături caracteristice, distincte ale unui grup social, profesional etc. De exemplu, tipul militarului (om autoritar, disciplinat, organizat, punctual etc.), tipul artistului (om plin de imaginație, iubitor de artă – poezie, artă plastică – mai puțin organizat, mai puțin ordonat și punctual etc.); tipul criminalului agresiv (om violent, nestăpânit, nemilos), tipul criminalului pasional (pasiune pentru o ființă, pentru politică, pentru bani etc.). tipul deci presupune: a) o totalitate de trăsături moral-psihologice; b) trăsăturile sunt caracteristice, imprimându-i celui ce le întrunește un anumit profil, un fel de a fi; c) trăsăturile sunt comune unui grup de oameni (artiști, militari, criminali etc.).

În acest sens, în istoria criminologiei s-a încercat și s-au dat definiții ale noțiunii *de tip criminal*. Astfel, bunăoară, Topinard (citat de E. Ferri) spune că prin tip criminal se înțelege „un ansamblu de caractere (trăsături) distinctive”, oferindu-se o impresie „sintetică” asupra criminalului. Broca (citat de Ferri) spune că tipul de criminal este „un ansamblu de trăsături...” ale „grupului pe care îl caracterizează”, „trăsături din cele mai pronunțate și care se repetă cel mai des”.

Autori mai recentți, încercând să definească tipul de criminal, relevă o seamă de laturi, care conturează mai bine această noțiune. Astfel, Seelig susține că tipul constă dintr-un „complex de mai multe caracteristici, legate între ele, și care se găsesc mereu în corelație”. Un tip criminal nu este un individ, ci un grup de indivizi

care prezintă un „complex de caracteristici proprii acelu grup și care devin reprezentanții tipului”.

Autorii amintiți și alții mai remarcă, de asemenea, în legătură cu tipul de criminal, că: a) tipurile nu sunt tipuri pure și complete, dar au unele trăsături mai evidente, care îi disting de alte tipuri; b) un criminal nu acumulează toate trăsăturile caracteristice, dar le are pe cele mai importante, încât el constituie un tip; c) acceptându-se mai multe tipuri de criminali, unele tipuri de criminali sunt mai bine conturate și mai frecvente, de exemplu, pasional; tipul criminalului agresiv (pervers) este mai conturat decât tipul criminalului de ocazie etc. Același lucru se poate spune și despre criminalul profesional.

Există o tipologie juridică a criminalului după felul infracțiunilor săvârșite. De exemplu, cei ce săvârșesc infracțiuni contra vieții sunt ucigași, asasini etc., cei ce săvârșesc infracțiuni contra bunurilor sunt hoți, tâlhari, delapidatori etc., cei ce săvârșesc infracțiuni de fals sunt falsificatori etc. O atare tipologie juridică penală este utilă și este folositoare, ea însă nu este suficientă, deoarece este elaborată conform unui criteriu unic, și anume după obiectul infracțiunii săvârșite, criteriu exterior și nu un criteriu interior, care să privească pe criminal. Or, din punct de vedere criminologic este necesară o caracterizare și o tipologie a criminalilor din interior, după datele și trăsăturile caracteristice criminalilor, datorită cărora au săvârșit anume unele infracțiuni și nu altele. Pentru aceasta, în criminologie s-a ajuns la anumite tipuri de infractori (criminali), la o tipologie criminală.

În istoria criminologiei s-au înregistrat multe încercări de tipologie criminală. Amintim pe unii psihiatri – Lauvergne, Maudsely – care au vorbit de criminalul alienat, criminalului degenerat; pe Lombroso, care a menționat tipul criminalului înnăscut, criminalului nebun etc.; E. Ferri, care a evidențiat criminalul înnăscut, criminalul de ocazie etc.; pe G. Tarde, care a constatat mai cu seamă criminalul profesional și alții. Dintre criminologii contemporani trebuie amintit E. Seelig, care a evidențiat mai multe tipuri de criminali (tipul profesional, tipul sexual, tipul

ideologic etc.) și J. Pinatel, care a clasificat criminalii în mai multe tipuri (tipul pervers, tipul caracterial, tipul ocazional et.). Întrucât aceste două forme de tipologie sunt mai complexe, vom descrie în cele ce urmează aceste tipuri de criminali.

2.1. Criterii de clasificare a infractorilor

Cei care au studiat problemele criminalității au fost preocupați în mod deosebit de elaborarea unor tipologii de criminali, ajungându-se ca de numele fiecărui criminolog remarcabil să țină o clasificare a acestuia. Aceste clasificări sunt instrumente de lucru, mijloace care ajută la o anumită direcționare a activității de prevenire și de combatere a comportamentelor criminale, precum și de individualizare a proceselor de reeducare și integrare socială.

Sub aspect normativ-juridic, ar putea fi amintite mai multe clasificări în funcție de:

- a) Gradul de conștientizare și de control al comportamentului criminal:
  - infractori normali;
  - infractori anormali.
- b) Vârsta infractorului:
  - infractori minori;
  - infractori majori.
- c) Repetabilitatea actelor criminale:
  - infractori primari sau nerecidiviști;
  - infractori recidiviști.

Sub aspect criminologic și psihologic există un număr mare de clasificări. Astfel, se ia în considerare faptul dacă antisocialitatea reprezintă sau nu o coordonată fundamentală a personalității individului. Reieșind din aceasta, Yablonski împarte infractorii în *ocazionali* și *de carieră*.

Infractorii ocazionali sau situaționali sunt socialmente adaptați și nu au de-a face cu justiția decât printr-un concurs particular de împrejurări, marea lor majoritate

reintegrându-se social și nerecidivând. Principala deosebire dintre infractorii de carieră și cei ocazionali este că primii caută și provoacă situațiile infracționale, pe când ceilalți sunt de obicei produse ale circumstanțelor.

Caracteristicile generale ale criminalilor situaționali sunt:

- individul s-a confruntat cu o situație care a solicitat acțiunea;
- individul a ales acțiunea care constituia violarea legii;
- persoana a fost prinsă, judecată, condamnată, primind statutul de criminal;
- până la comiterea infracțiunii criminalul s-a supus sistemului judiciar al societății.

În funcție de caracteristicile contextuale, se pot diferenția trei grupe de infractori:

- datorită unei situații emoționale: crimă pasională sau din gelozie;
- datorită unei situații financiare: fraude, delapidări, falsificări;
- datorită unor situații politice.

Infractorii de carieră se caracterizează prin comportament antisocial, inadaptabilitate socială și sunt preocupați de a-și organiza metodic actul infracțional. De multe ori asemenea infractori sunt inteligenți, prevăzători, activi. Sub aspect temperamental și caracterial sunt plini de inițiativă, calmi, hotărâți, iar în ceea ce privește afectivitatea sunt reci, insensibili, sunt permanent nesatisfăcuți și nu-și pot amâna satisfacțiile imediate. Criminalii de carieră sunt de obicei formați în sensul comiterii crimei, într-un sistem de valori, norme, reguli și „definiții” ale unor acte comportamentale diferite de cele utilizate de majoritatea populației.

După Yablonski, trăsăturile esențiale ale criminalului de carieră sunt următoarele:

- crima este mijlocul său principal de asigurare a traiului, deși uneori acesta poate să dețină ocazional unele slujbe convenționale, ca urmare a presiunilor venite din partea familiei, a unor oficiali sau reprezentanți ai sistemului judiciar; deoarece

crima este principalul mijloc de câștigare a existenței, ei comit mai multe crime contra proprietății: spargerii, furturi, tâlhării, nefiind de regulă implicați în comiterea unor crime cu violență, cum ar fi omuciderile;

– criminalul își formează deprinderi tehnice și modalități de acțiune care să-i ușureze comiterea infracțiunilor contra proprietății: învață cum se sparge o casă, cum să se strecoare printr-un loc îngust, cum se pornește o mașină fără cheia de contact etc.;

– își educă aptitudini favorabile comiterii de infracțiuni și nefavorabile pentru poliție și societate în general; el tinde să vadă poliția, judecătorii și politicienii ca fiind neonești;

– majoritatea debutează în calitate de copii delincvenți, și provin, de regulă, din păturile de jos ale societății;

– este conștient că va petrece o parte din timp în închisoare, acesta fiind locul unde își folosește intens timpul pentru învățarea de noi metode de comitere a crimelor și încheierea de noi prietenii cu viitorii complici.; pentru el închisoarea este o școală a crimei;

– este de obicei normal din punct de vedere psihic, neexistând caracteristici speciale care să-l diferențieze de noncriminal; alegerea crimei ca ocupație este pentru el o alegere rațională.

În cadrul crimelor de carieră se poate produce o „specializare”, în sensul că unii criminali devin „profesioniști” în comiterea unei infracțiuni. Caracteristicile principale ale criminalului de carieră sunt:

– infracțiunea este modul său de câștigare a existenței, din acest punct de vedere nediferențiindu-se de criminalul de carieră ordinar; obiectivul său principal îl constituie câștigurile financiare și, de aceea nu se implică în săvârșirea crimelor cu violență, cu excepția cazurilor în care violența este specialitatea sa;

– este un specialist, spre deosebire de criminalul de carieră ordinar; deoarece este înalt specializat, el este capabil să-și planifice acțiunile, să-și aleagă victimele, să-și

șteargă urmele și să-și satisfacă planul de comitere a infracțiunilor în așa manieră încât să evite depistarea ei;

– este „format”, având deprinderi și abilități ca urmare a unui proces de formare de specializare; „profesorii” lui sunt de obicei infractori profesioniști mai vârstnici;

– este recrutat de obicei din rândul indivizilor cu ocupații tehnice și profesionale, și mai puțin din rândul infractorilor de carieră sau a delincvenților juvenili;

– este de obicei normal din punct de vedere psihic, între el și indivizii normali existând diferențe ne semnificative în sensul reacțiilor și atitudinilor emoționale – afective; este în general, pregătit pentru arest și judecare; de multe ori cunoaște un avocat, având chiar sume de bani speciale pentru plata acestuia și a cheltuielilor de judecată;

– planifică acțiunea infracțională mult mai amplu decât o face criminalul de carieră ordinar; studiază cu atenție locurile, calculează riscurile, elaborează strategii.

În ceea ce privește crima prin violență, Yablonski consideră că pot fi diferențiate patru categorii de violențe:

– *violența legală, rațională*, care aprobă, de exemplu, acțiunile unor soldați pe timp de război, ofițeri și cadre din poliție, jucători ai unor sporturi dure, agresive;

– *violența ilegală, rațională și aprobată*, în care un rol important îl joacă sancțiunea și suportul social; mulți tind să aprobe violența unui soț înșelat asupra concubinului soției, răspunsul la o insultă sau la acțiunile de dezonorare, agresivitatea unei soții asupra soțului care o terorizează pe ea sau pe ceilalți membri ai familiei;

– *violența ilegală, neaprobată, rațională* care constă în fapte ilegale, neaprobată, dar care au o anumită rațiune în contextul criminal (omuciderea în cadrul unor crime organizate, poate avea o rațiune pentru făptuitori);

– *violența ilegală, neaprobată, irațională*, ce întâlnește atunci când este vorba de crimele bizare, lipsite de sens.

Levis Yablonski, folosind drept criteriu modul în care personalitatea infractorului afectează comportamentul lui criminal, diferențiază patru categorii de criminali:

1. criminali socializați;
2. criminali nevrotici;
3. criminali psihotici;
4. criminali sociopați.

Criminalii socializați sunt cei care prezintă tulburări emoționale mai evidente decât orice persoană care nu a comis o infracțiune. Ei devin criminali datorită impactului contextului social în cadrul căruia învață reguli și valori deviante. Acești criminali se îndreaptă cu predilecție spre violarea proprietății.

Criminalii nevrotici comit, în general, acte infracționale, datorită convulsiilor nevrotice; spre deosebire de psihotic, nevroticii nu văd lumea în mod distorsionat, ei fiind conștienți că există ceva rău în comportamentul și gândirea lor. Principalul simptom al nevrozei este anxietatea, exprimată direct sau indirect, prin manifestări ca orbire, surzenie, istovire, frică inexplicabilă față de unele obiecte sau situații, în forma unor activități compulsive, precum comiterea unor infracțiuni de tipul cleptomaniei, piromaniei, furtul din magazine. Prin urmare, criminalii nevrotici devin criminali datorită distorsiunilor ce există la nivelul personalității acestora, precum și a percepției deformate a lumii din jurul lor.

Criminalii psihotici sunt indivizii cu serioase probleme de personalitate, care au o percepție complet distorsionată asupra realității sociale și a lumii din jurul lor. Spre deosebire de criminalii socializați, psihoticii nu-și planifică crimele, dar, datorită percepției greșite a realității, a gândurilor lor iluzorii și înșelătoare sunt determinați să comită crime. Înclinația acestora spre acte de violență, inclusiv spre omor, îi determină să comită cele mai bizare și lipsite de sens acte antisociale.

Criminalii sociopați sunt caracterizați ca având o personalitate egocentrică. Ei au o compasiune limitată față de alții sau nu o au deloc și de aceea pot victimiza pe alții fără nici un sentiment de anxietate sau de vinovăție.

O altă clasificare ce se distinge prin originalitate, precum și prin utilitate este cea care corelează adaptabilitatea socială cu capacitatea infracțională. Aceasta ține seama de demersurile esențiale pentru trecerea la actul infracțional și de posibilele combinații ale acestora; adaptabilitatea socială reflectă gradul de integrare socială a individului, iar capacitatea infracțională denotă potențialul infracțional al personalității individului.

După felul în care se pot combina cele două dimensiuni, au fost evidențiate patru tipuri de infractori:

- tipul infractorului cu *adaptabilitate socială ridicată și potențială cu infracțional crescut*; acest tip este considerat a fi cel mai periculos, pentru că indivizii din cadrul lui sunt aparent bine înzestrați, ocupă poziții sociale prestigioase, pozând în oameni cinstiți; sunt greu de depistat din cauza prestigiului de care se bucură în diferite structuri sociale și priceperii cu care manipulează relațiile interpersonale;
- tipul infractorului cu *adaptabilitate socială redusă și cu potențial infracțional ridicat* este mai puțin periculos decât tipul anterior pentru că indivizii din acest tip atrag atenția asupra lor și sunt permanent ținuți sub observație, supravegheați. Din acest tip fac parte recidiviștii și complicii acestora;
- tipul infractorului cu *adaptabilitate socială redusă și cu potențial infracțional scăzut* este mai puțin periculos decât tipul anterior; acești indivizi fac parte din societate, dar trăiesc undeva la limita ei și, cu toate că reprezintă un potențial infracțional scăzut, se consideră că din rândul lor mulți ajung să încalce legea;
- tipul infractorului cu *adaptabilitate socială ridicată și cu potențial infracțional scăzut*, prezintă cel mai mic pericol social; în general aici se încadrează infractorii accidentali; în ciuda potențialului infracțional scăzut, asemenea indivizi pot comite infracțiuni deosebit de grave, datorită reacțiilor emoționale explozive.

Alți autori, în cadrul cercetărilor efectuate, au încercat să stabilească ce corelație există între structurile bio-constituționale (înălțime, aspect ponderat, proporția dintre diferite părți ale corpului) și caracteristicile psihocomportamentale.

Spre exemplu, Sheldon stabilește mai întâi corelația dintre *tipul bio constituțional* (endomorf, subiectul mic de statură și supraponderal, mezomorf corespunzător atletului, ectomorf corespunzător schizotimicului – statură înaltă și aspect supraponderal) și *temperament* (viscerotonic, somatotonic și cerebrotonic).

Valorile cele mai înalte ale coeficientului de corelație au fost găsite între tipul endomorfic și viscerotonic, tipul mezomorfic și somatotonic, tipul ectomorfic și cerebrotonic. De asemenea Sheldon evidențiază corelațiile dintre tipurile constituționale și conduitele antisociale, trăgând două concluzii importante:

- predominarea somatotipului mezomorf pe o scară totală la întregul lot de tineri cu conduite deviante, antisociale;
- într-un grup de 16 delincvenți foarte periculoși, conduita delictuală este în corelație directă cu tipul mezomorfic – endomorfic, caracterizat printr-o „vitalitate forte” și absența inhibiției.

O încercare de clasificare interesantă și de mare utilitate practică aparține lui Sullivan, Grant și Grant. Ei se folosesc de nivelul de maturitate interpersonală (first level). Această teorie, care privește dezvoltarea Eului, descrie un continuum al creșterii și dezvoltării umane, în sens ontogenetic, cuprinzând șapte pași ce pot fi utilizați pentru identificarea stagiului atins de o persoană în procesul creșterii și maturizării. Pe măsură ce indivizii parcurg acest continuum, lumea pe care ei o percep devine tot mai complexă și din ce în ce mai multe aspecte sunt luate în considerare și persoana tinde să confere o semnificație acestor noi elemente. Un nivel mai înalt de maturizare interpersonală presupune considerarea numai a comportamentului altora. Când infractorii sunt clasificați în acest continuum, se poate întâlni următoarea situație: puțini sunt la nivelul doi, destul de puțini la nivelul trei, cei mai mulți la nivelul patru și numai câțiva la nivelul cinci.

Într-un studiu asupra infractorilor recidiviști un alt autor propune o diferențiere a acestora în *recidiviști reali* și *recidiviști formali*. Recidiviștii reali sunt caracterizați ca indivizi pentru care infrațiunea constituie un mod de viață. Este vorba de indivizii condamnați de mai multe ori pentru infrațiuni intenționate și care se caracterizează printr-un grad ridicat de pericol social. Recidiviștii formali se caracterizează printr-un mod de viață ordonat, desfășurând activități mai mult sau mai puțin concrete, cea de-a doua infrațiune reprezentând un fenomen întâmplător, o abatere de la normele legale. Recăderea în abatere se datorează de cele mai multe ori unei crize exterioare, întâmplătoare și nu unei atitudini sau concepții permanent negative.

Jean Pinatel încearcă o clasificare a infractorilor din punctul de vedere al fenomenologiei în *homotropi* și *politropi*.

Homotropii sunt infractorii care comit aceleași infrațiuni și folosesc același mod de operare. Aici se încadrează recidiviștii profesioniști pentru care infrațiunea a devenit o profesie, iar riscul de a fi pedepsit este considerat un risc profesional.

Politropii sunt infractorii care comit diferite infrațiuni în mod diferit. Una dintre tipologii distinge următoarele categorii de infractori:

1. Cei cuprinși în tipuri nedefinite:

- *characteriali*, a căror trăsătură esențială o constituie tulburările de conduită, de natură educațională, psihopatică sau neuropatică;
- *perverși*, caracterizați prin lipsă de afectivitate, de moralitate, de intimidare, cât și prin nevoia de a face rău din plăcere, orgoliu nelimitat, gelozie;
- *debilii mintali*, care nu depășesc din punct de vedere intelectual vârsta de zece ani (idioții au vârsta intelectuală de 0-2 ani, imbecilii de 3-6 ani, debilii de 7-10 ani); debilii se caracterizează prin instabilitatea atenției, lipsa discernământului, credulitate, sugestibilitate; din această categorie cei pasivi nu au relevanță, spre deosebire de cei activi și agresivi;
- *alcoolicii sau toxicomanii*.

2. Cei cuprinși în tipuri definite:

– *profioniștii*, echilibrați temperamental, cu o dotare aptitudinală care le permite să facă față unor situații complexe, iar aceștia nu recidivează. Acest grup se subdivide în pseudocriminali, indivizi care comit delictе involuntare din neglijență sau în mod fortuit, și criminali pasionali.

Aspectul cel mai important legat de încercarea de a surprinde caracteristicile tipice ale personalității criminale vizează dificultatea diferențierii nete între personalitatea infractorului și cea a noninfractorului, întrucât personalitatea individului uman, indiferent de statutul ei juridic (infractor sau noninfractor) este mai mult sau mai puțin contradictoriu structurată, trăsăturile negative coexistând cu cele pozitive.

Dar, așa cum ar părea la prima vedere, proporția acestor trăsături nu corespunde întotdeauna cu „statutul” juridic al persoanei: este posibil ca la nivelul unei persoane, chiar dacă a comis o infracțiune, proporția trăsăturilor pozitive să domine și, pe de altă parte este posibil ca la nivelul altei persoane care nu încalcă legea penală, suma trăsăturilor negative (agresivitatea, impulsivitatea, nesinceritatea) să predomine și ea să fie foarte activă în a încălca normele juridice.

Pentru exemplificare, se vor descrie câteva dintre cele mai semnificative tipuri.

3. *Tipuri de infractori*

3.1. **Infractorul agresiv (violent)**

Un tip de criminal, despre care s-a scris și se scrie mult, este criminalul agresiv, autor de crime violente, brutale și cu consecințe individuale și sociale multiple (de exemplu, omoruri simple ori calificate, lovituri cauzatoare de moarte, vătămări corporale simple sau grave, etc.). Acestei categorii aparțin și faptele de distrugere de bunuri, cauzatoare de pagube materiale și morale grave (incendii, inundații intenționate etc.). Se consideră acte de violență și agresiunile cu caracter

moral care, lovind în demnitatea omului, lovesc și moralul și conștiința profundă a lui (de exemplu unele calomnii grave, unele violențe morale continue, care împing victima la sinucidere).

Unii autori vorbesc de acest tip de criminal, numindu-l criminal pervers (de exemplu, Pinatel și alții). Nu există certitudinea că este vorba de unul și același tip de criminal (cu două denumiri). Criminalul agresiv s-ar defini prin acte criminale comise prin agresivitate (atacuri violente, acte brutale), pe când criminalul pervers s-ar defini prin acte perverse, acte care au la bază o perversiune, care este în unele privințe ceva de natură anormală și uneori patologică. În această ipoteză există, pe de o parte, criminalul agresiv, care-i un tip, în multe privințe emotiv-activ, cu tulburări caracteriale, cu tendințe perverse (cruzime etc.) și autori de crime grave și deosebit de grave, cum este omorul prin cruzime, omor al mai multor persoane concomitent.

Pentru cunoașterea tipului agresiv, trebuie făcută legătura cu sistemul de instincte ale omului, al trebuințelor și impulsurilor acestuia. Printre acestea se enumeră și instinctul *conservării*, care intervine în situații periculoase și care împinge la acte de respingere, de combatere și protecție de sine. Alți psihologi numesc acest instinct sau impuls instinctul de combatere, care intervine când apare o piedică, o opziție în calea satisfacerii trebuințelor proprii (foame, sete etc.) și prin acest instinct pericolul este combătut, respins. El este util și contribuie la apărarea și conservarea persoanei ajunse în asemenea situații. În cazul comiterii de infracțiuni, instinctul combaterii este folosit în mod exagerat, în forme ce conduc la acte criminale și nu mai poate fi stăpânit de om.

Criminalul agresiv, după Seeling, este criminalul caracterizat prin emotivitate puternică, însoțită de descărcări reactive, motrice la fel de puternice, prin acte de violență, vătămări corporale etc. Mai profund, din punct de vedere psihic, criminalul agresiv se caracterizează prin sărăcie de sentimente de simpatie față de alți oameni, prin stări de mânie care nu pot fi stăpânite de voința proprie și în general, prin comportare agresivă și ostilă. Când acest tip este și de o constituție puternică,

atletică, atunci agresivitatea se manifestă și prin aplicarea de mijloace fizice (arme, bastoane, cuțite, topoare etc.). când este vorba de un tip de constituție slabă, acesta comite acte de agresivitate verbală (insulte, calomnii, amenințări, scrisori anonime, plângeri la autorități – instanțe, poliție). Mai mult decât atât, agresivitatea, ca stare de durată la acest tip de criminal, de cele mai multe ori, este asociată cu abuzul de alcool, care ridică starea emotivă, și de ostilitate, slăbește puterea de stăpânire de sine și ușurează trecerea la comiterea de acte agresive, violente, vătămări corporale etc.

Criminalul agresiv se poate manifesta și într-o formă subită, spontană, apărută într-o situație neprevăzută, devenind o reacție izolată, dar el se poate manifesta și într-o formă cronică, sistematică și frecventă. Aceștia sunt cunoscuți în grupul lor social (cartier, sat) ca oameni violenți, certăreți, bătăuși.

3.2. Infractorul achizitiv

În dreptul penal, un loc important îl deține criminalul, mai exact, criminalii care comit crime contra proprietății, contra bunurilor, valorilor materiale etc. Conform legii penale, este vorba de criminalii care comit diferite : a) *furturi* (furt simplu sau calificat), b) *tâlhărie* (simplă ori calificată), c) *abuz de încredere* (însușirea, dispunerea ori refuzul de a restitui un bun mobil al altuia), d) *înșelăciune* (inducerea în eroare în scopul obținerii unui folos material), e) *tulburarea de posesie a unui imobil* (ocuparea, desființarea ori strămutarea semnelor de hotar) aflat în posesia altuia, f) *delapidarea* (însușirea, folosirea ori traficarea) de către un funcționar ori salariat de bani, valori sau alte bunuri. Tot aici cităm și g) *infracțiuni de fals* (falsificarea de monede, titluri de credit, cecuri ori alte valori similare etc.), (falsificarea de timbre, mărci, valori străine), deținerea de instrumente în vederea falsificării de valori. Am putea adăuga aici, de asemenea, crimele (infracțiunile) de fals material în înscrisuri oficiale (falsul, contrafacerea scrierii ori a subscrierii ori alterarea lor, falsul intelectual (atestarea unor fapte sau împrejurări

necorespunzătoare adevărului) falsificarea de înscrisuri sub semnătură privată. Menționăm și unele crime (infrațiuni) la regimul stabilit pentru h) anumite activități economice (speculă, înșelăciune la măsurătoare, înșelăciune la calitatea mărfurilor). În sfârșit, aparțin aici unele i) infrațiuni de serviciu sau în legătură cu serviciul, precum sunt: luarea de mită (fapta funcționarului care pretinde, primește bani ori altfel de foloase) în scopul eliberării unui act de serviciu, darea de mită (promisiune, oferirea sau darea de bani, foloase, în modurile și scopurile de mai sus.)

În știința dreptului penal și în practica judiciară penală, ca și în criminologie, autorii acestor crime (infrațiuni), criminalii respectivi, au fost numiți după crima săvârșită și anume: *hoți* (pentru furt), *tâlhari* (pentru tâlhărie), *șarlatani* (pentru înșelăciune), *delapidatori* (delapidare), *falsificatori* (pentru fals), *mituitori*, *traficanti de influență*, *speculanți* etc. (pentru acte de corupție). În criminologie și în psihologia criminală, unii dintre acești criminali au și denumiri mai detaliate, precum hoț de buzunare, hoț de bijuterii, hoți din hoteluri etc. Despre unii dintre aceștea, în criminologie, s-au făcut studii interesante și meritorii, de exemplu, despre tipul hoțului.

Toți autorii acestor crime au câteva trăsături comune și anume: 1) comit încălcări în ce privește bunurile, valorile materiale; 2) acțiunile constau în luarea, însușirea, folosirea acestora; 3) toate se fac în scop de câștig, de însușire. Așa stând lucrurile, toți criminalii aceștia trebuie să fie caracterizați nu numai după obiectul infrațiunii (bun mobil, valori), ci și prin trăsăturile, prin motivele care stau la baza acestor crime. Din acest punct de vedere, ei se asemănă și formează un tip de criminal, caracterizat prin tendința de luare, de achiziționare de bunuri, valori. Trăsătura comună și principală la acest tip de criminal este tendința de a lua, de a aduna, de a-și însuși bunuri de tot felul, de aceea el se numește *criminalul achizitiv*, care achiziționează, adună bunuri în scop personal, în scop de câștig, în scop de întreținere, de îmbogățire etc.

Tendința de a acumula bunuri este una biologică importantă și este caracteristică animalelor (care adună alimente) și oamenilor (care adună provizii, bani etc.). Ea este comună oamenilor, cinstiți și necinstiți, criminali și noncriminali, doar că la oamenii cinstiți, necriminali, această tendință are anumite limite, pe când la criminali ea nu cunoaște asemenea limite (în ceea ce este al altuia), acumulările făcându-se prin metode neadmise de conștiința socială, juridică și de lege (prin înșelăciune, prin violență, tâlhărie prin abuz de încredere, prin falsificare etc.). În acest caz putem vorbi de tipul criminalului achizitiv, ca tip comun, ca gen, și de tipuri de tâlhar, hoț, șarlatan, falsificator, mituitor și alte subtipuri ca specii de criminali achizitivi.

3.3. Infractorul caracterial

În criminologia contemporană, alături de criminalul agresiv, nervos se citează și se menționează criminalul *characterial*. În psihologie și în criminologie, prin caracter se înțelege o anumită structură a afectivității, o anumită structură a tendințelor de natură afectivă, care dirijează reacțiile și activitățile individului în condițiile mediului. Este vorba deci de organizarea, de așezarea vieții psihice afective, a diferitelor tendințe, impulsuri, sentimente. Aceasta înseamnă că fiecare om, inclusiv criminalul, are, mai întâi, un caracter psihologic, în funcție de tendința afectivă *dominantă*; de exemplu, caracterul egoist, avar, achizitiv (al celui ce adună, acumulează bani, bunuri în mod exagerat), caracterul agresiv al celui care domină și combate, caracterul erotic la care predomină dorința sexuală – erotică etc. Cum omul se dezvoltă în familie, în școală, într-un cuvânt, în societate, el învață să cunoască valorile morale, sociale și normale de conduită corespunzătoare, ceea ce are influență și asupra tendințelor și pornirilor lui afective și conduce la o domolire și îndiguire a acestor tendințe atunci când sunt prea puternice, la o organizare și ierarhizare în jurul valorilor și sentimentelor sociale. Cu alte cuvinte, se ajunge de la

un caracter *psihologic*, la un caracter social și *moral*, la un caracter modelat după cerințele sociale.

Atunci când discutăm despre criminalii caracteriali, ne referim, în primul rând, la caracterul *psihologic* și apoi la caracterul moral; în al doilea rând, în acest caz ne interesează acei criminali care prezintă structuri și tulburări ale vieții afective și active, pe scurt, tulburări ale caracterului, de aceea se numesc criminali caracteriali.

Exemple de structuri dificile de caracter (sau instabilitate caracterială) sunt cele exprimate în comportările omului încăpățânat, ale omului plin de agresivitate, ale omului stăpânit de anumite temeri (angoasă) ori de anumite pasiuni, pe care nu le poate stăpâni. În aceste cazuri, o primă caracteristică constă în faptul că o anumită tendință sau impulsivitate afectivă – de exemplu, agresivitatea, dorința sexuală etc. – se dezvoltă în mod pronunțat și „domină întreaga ființă” a omului, iar voința și controlul de sine nu le pot stăpâni și stăvili. O a doua caracteristică constă în faptul că este vorba de o *tulburare parțială* a psihicului persoanei (o tendință, un element afectiv) și nu întreaga ființă psihică, cum este în cazul unei psihoze – schizofrenie; o a treia caracteristică este aceea că, din punct de vedere mintal, al conștiinței, omul își dă seama de ceea ce face, este lucid și este responsabil. Prin aceste trăsături, infractorul caracterial se deosebește de criminalul bolnav mintal (paranoic ori schizofrenic). O altă caracteristică constă în faptul că tulburarea caracterială plasează persoana respectivă în seria de treceri de la omul normal – sănătos psihic – la omul anormal, dar nu bolnav psihic. Aici sunt posibile tulburări caracteriale de trecere de la tulburări ușoare, abia perceptibile, la tulburări caracteriale mai grave și vizibile. În consecință, tipurile caracteriale ale criminalilor vor evolua și ele de la forme ușoare la forme grave.

Cercetările efectuate în această materie arată că tulburările de caracter au o contribuție reală în producerea crimelor. J. Pinatel prezintă date care dovedesc că printre criminali se găsesc mulți criminali caracteriali. Astfel, după unii, criminalii

caracteriali sunt într-un procent de 37%, iar după alții (Huyer), procentul este de 40%. După felul infracțiunilor săvârșite de aceștia, se arată că 34% sunt infracțiuni de omor, 9,6% infracțiuni sexuale, 38% infracțiuni de furt calificat, 40% infracțiuni de furt simplu, 7,4% infracțiuni de incendiu.

Tot în acest sens, C. Burt constată că 60% dintre delincvenții examinați prezintă o dezvoltare excesivă ori deficitară a diferitelor tendințe afectiv-active, hiperdezvoltarea fiind mai frecventă decât hipodezvoltarea, iar la 12% dintre aceștia dezvoltarea excesivă a acestor tendințe pare a fi singura cauză a comiterii de infracțiuni.

În literatura de specialitate criminalii caracteriali sunt de mai multe feluri: a) criminali psihopatici care, la rândul lor, sunt: tipul *orgolios* (paranoic), caracterizat prin orgoliu, vanitate, trufie, încredere oarbă în sine, desconsiderare a altor oameni, revendicativ, suspicios și care intră în conflict cu alți oameni; comite acte de violență etc.; *tipul pervers, nemilos*, lipsit de afectivitate și care intră în conflict cu alte persoane; comite acte infracționale de cruzime; tipul *nervos* (hiperemotiv), caracterizat prin excitabilitate, iritabilitate excesivă și greu de adaptat social; comite acte de conflict (certuri, calomnii etc.); tipul *oscilant, agitat și schimbător* (cicloid), caracterizat prin multă mișcare, de la agitație la stări depresive; în societate nu inspiră încredere și comite acte de violență ori neglijență – tipul *schizoid* (introvertit), retras și pasiv (comite acte de imprudență); b) criminali *psihonevrotici* care, la rândul lor, sunt de mai multe feluri și anume: tipul *psihasteric*, caracterizat prin stări de îndoială, teamă, inacțiune, omisiuni penale; tipul *neuractic*, cunoscut ca om sensibil la oboseală, dureri corporale, insomnie, ipohondru; tipul *isteric* bolnăvicios, care e cuprins de crize nervoase etc.

3.4. Infractorul lipsit de frâne sexuale

Infracțiunile ce țin de viața sexuală sunt foarte periculoase cu consecințe individuale și sociale foarte grave. Violul, adică raportul sexual cu o persoană de sex

feminin prin constrângerea acesteia ori care se află în imposibilitatea de a se apăra sau de a-și exprima voința, raportul sexual cu o minoră, incestul ori corupția sexuală generează indignare și protest. Astfel de fapte sunt comise de persoane lipsite de moralitate și grijă față de victimă, de către persoane brutale și lipsite de puterea de stăpânire a impulsului sexual. Ele alcătuiesc un tip special de criminal, denumit de Seelig – criminal *lipsit de frâne sexuale*. Criminalii care aparțin acestui tip sunt numai acei care comit acte legate de viața sexuală, de exemplu, un act de viol, de incest, de sadism etc. Nu aparține acestei categorii criminalul care comite un omor din gelozie sau un ultraj contra bunelor moravuri.

Viața sexuală este legată de instinctul, de impulsul sexual, care vizează o persoană de sex opus și care este o necesitate firească și permisă. Dar ea este, într-o societate civilizată, reglementată în așa fel încât să-și îndeplinească funcțiile firești (continuitatea speciei umane). Ea este permisă între un bărbat și o femeie, pe bază de liber consimțământ. Raportul sexual nu este permis între persoane de același sex sau prin acte nefirești ori mijloace brutale, sadice etc. Cei ce încalcă aceste interdicții devin criminali din lipsă de frâne sexuale.

Acești criminali sunt de mai multe feluri și se caracterizează prin anumite trăsături biologice și psihologice specifice. În regula generală exercitarea funcției sexuale este firească, liberă și permisă. Ea este reglementată și i se aduc unele limite, unele opriri, care sunt de două feluri: unele cu privire la anumite persoane (minori, rude apropiate, persoane de același sex etc.) și altele cu privire la mijloacele de exercitare a actului sexual (de exemplu, nu-i permisă constrângerea, brutalitatea, perversiunea) sau între persoane de același sex.

În acest cadru de permisiuni și interdicții de exercitare a necesității sexuale, persoanele care încalcă acest cadru se delimitează, apărând mai multe categorii de infractori sexuali, și anume:

– cei ce întrețin acte sexuale cu minore (până la 14 ani), deoarece acestea nu sunt maturizate complet, sunt copii; infractorul se caracterizează prin violență, brutalitate

care se datorează unor impulsuri oarbe, unei lipse de afectivitate și lipsei de milă față de minoră și, mai ales, unei lipse de frâne sexuale, de stăpânire de sine și de voință. S-ar putea ca exercitarea instinctului sexual față de o minoră, să se datoreze unei stări patologice a violatorului;

– cei ce săvârșesc fapta față de persoane, profitând de imposibilitatea acestora de a se apăra ori de a-și exprima voința; și în acest caz este vorba de lipsă de milă, de brutalitate, lipsa unei frâne sexuale;

– cei ce săvârșesc actul sexual cu rude apropiate (tatăl cu fiica, fratele cu sora). Explicația ar fi condițiile familiale de creștere (condiții de promiscuitate, dormitul în același pat, educație negativă etc.), care i-au împins pe parteneri la un act sexual. Și în acest caz pot să apară unele complexe psihice care să ducă la stări anormale, chiar patologice, când nu există nici frâne sexuale, nici acte de voință și stăpânire de sine;

– cei ce săvârșesc actul sexual cu un partener de același sex (pederastie, lesbianism); în acest caz este vorba de o deviere a instinctului sexual; cercetările psihiatrice în această materie n-au emis o ipoteză ereditară, care ar avea o explicație clară, deși așa ceva nu este exclus; se pare totuși că ipoteza dobândirii unei astfel de devieri este mai credibilă; în tot cazul, este vorba de ceva anormal, patologic;

– cea din urmă categorie de infractori sexuali este formată din criminalii care săvârșesc crime contra vieții sexuale prin procedee și mijloace cu totul anormale și patologice, și anume: a) *sadicul*, care își satisface impulsul său sexual numai făcându-l pe partenerul său sexual să sufere (să fie bătut, schinuit etc.); este vorba mai întâi de suferințe fizice (bătăi, flagelări), dar și de suferințe morale (umiliri, torturi morale); uneori, sadicul își poate consuma actul sexual prin omorârea partenerei; b) *masochistul*, care poate întreține un raport sexual numai dacă el însuși este chinuit, torturat, dacă-i făcut să sufere (să fie rănit, însângerat etc.) sau, la instigarea lui, un altul aplică unui terț torturi, răniri.

3.5. Infractorul profesional

În teoria și practica dreptului penal se vorbește despre criminalul profesional, desemnat astfel prin aceea că acesta își face din infracțiune un mijloc de existență, o îndeletnicire (de exemplu, escrocul profesional, hoțul de buzunare, prostituata etc.). Problema a fost preluată de criminologie, iar astăzi, în cadrul tipurilor de criminali s-a inclus și criminalul *profesional*. În societatea zilelor noastre, existența crimei organizate, ca și criminalitatea legată de droguri, cuprind mulți criminali profesionali.

Criminalul profesional este persoana care este refractară muncii într-un cadru legal, care săvârșește infracțiuni în mod sistematic în scopul câștigării resurselor de trai. Seelig numește acest tip de criminal, *criminalul refractar muncii*. Refuzul de a munci cinstit și legal apare ca o trăsătură esențială a acestui tip de criminal. Criminalii profesionali sunt de două feluri: *criminalul profesional pasiv* sau *paralizat social* și *criminalul profesional activ, dinamic și organizat*.

Criminalul profesional *pasiv* este persoana care nu muncește și nu-și câștigă existența prin muncă, ci din săvârșirea de infracțiuni, din practicarea unor activități parazitare, precum cerșetoria, vagabondajul, prostituția, jocurile de noroc. Ceea ce caracterizează acest tip de infractor, sub aspectele de personalitate, sunt: un nivel de inteligență scăzut, capacitate redusă de rezolvare a dificultăților zilnice de viață; nivelul de inteligență coincide cu nivelul de instrucție școlară, care se rezumă la școala întreruptă ori la câteva clase elementare. Este labil, pronunțată fiind tendința spre supunere și ascultare; în plus, are o voință slabă și stăpânire de sine oscilantă.

Criminalul profesional *activ și organizat* își câștigă și el existența din săvârșirea de infracțiuni, dar din infracțiuni de altă natură, mai complexe, cum ar fi: infracțiunea de furt de buzunare, traficul de femei, falsificarea de bani sau acte, uz de fals etc.; acești infractori, de cele mai multe ori comit infracțiuni în mod organizat și în bandă, cerându-li-se priceperi și metode tehnice sofisticate (furturi prin spargeri de locuințe, atacuri de camionete de poștă, de bănci, furturi în trenuri, furturi în

magazine, deschideri de lacăte la locuințe, furturi de autovehicule, de biciclete, escroci de căsătorii, „șoareci” de hoteluri, trișori și șarlatani, escroci în industrie și comerț, contrabandă și piața neagră, spargerii de case de bani etc.). Acest tip de criminal are un nivel de inteligență normal sau chiar ridicat, dar, din punct de vedere al naturii afective, este insensibil și lipsit de simpatie și milă pentru alții, este egocentric, neîncrezător și chiar pervers, „incapabil să renunțe la o satisfacție imediată, insuficiență de control, de judecată, de utilizare a experienței trecute, impulsiv etc.”. În ceea ce privește abilitatea de a acționa, aptitudinile sale tehnice, el le posedă, le-a învățat și s-a atașat de astfel de activități. Apucarea pe drumul crimei profesionale este însă ceva ales deliberat, dar poate fi și „o sfidare, un refugiu, ca urmare a unei deziluzii, a unei frustrări, ca o dorință de răzbunare”.

Personalitatea criminalului profesional activ este și rezultatul unor caracteristici ale structurii sale biologice—abilitate, aptitudini, îndrăzneală, lipsă de afecțiune, desconsiderare față de alți oameni – și ale influențelor de mediu. De regulă, criminalul profesional a crescut într-un mediu infracțional sau antisocial.

3.6. Infractorul ocazional

În cadrul tipurilor de criminali este menționat, cu insistență, de majoritatea criminologilor, criminalul *ocazional*. El este indicat de reprezentanții școlii pozitivistice (Lombroso, Garofalo, Ferri), de reprezentanții școlii sociologice (Lacassagne, Tarde, Pop) și este menționat de criminologii contemporani (J. Pinatel, Seelig, Sutherland, Di Tullio, De Greef etc.).

O primă chestiune privind criminalul de ocazie este aceea a definirii lui, a caracterizării lui. În acest sens s-au dat definiții și s-au invocat multe elemente de caracterizare. Astfel, E. Ferri spunea că este criminal ocazional cel care, fără a prezenta o tendință înnăscută spre delict, comite crime sub influența tentațiilor provocate de factorii profesionali sau de mediul exterior. Pinatel spune că criminalul ocazional este un om adaptat social, cu o conduită conformistă, dar care comite o

infracțiune „ca urmare a unui concurs particular de circumstanțe”. Acesta comite o infracțiune care e impusă de factorii externi, de ocazii speciale. Este criminal ocazional cel care, nimerind într-o ambuscadă, într-o încăierare, lovește și el; cel care, lăsându-se antrenat de alții, comite un furt, un uz de fals.

Trăsăturile caracteristice ale infractorului ocazional sunt: a) conduită bună, conformă până la comiterea unei crime, b) aceasta se comite ca urmare a unor împrejurări, factori exteriori, ocazionali; c) criminalul ocazional nu recidivează; această ultimă trăsătură ar fi, de asemenea, un criteriu de deosebire a criminalului ocazional de alți criminali, cum este criminalul profesional ori cel din obișnuință; d) în sfârșit, criminalii ocazionali reprezintă un procent ridicat printre criminali, anume 70%-80% din totalul acestora. Pe această bază unii criminologi – Seelig etc. – susțin că acești criminali de ocazie formează armata de rezervă a criminalității.

Ideea că tipul criminalului ocazional comite fapta datorită unei împrejurări, situații exterioare, unor ocazii cuprinde mult adevăr, însă ea nu trebuie absolutizată, fiindcă nu toți cei care se află într-o împrejurare critică comit infracțiuni, deoarece unii rezistă și se pot stăpâni. Problema apărută s-a discutat în felul următor: „dacă ocazia face pe hoț sau dacă ocazia relevează pe hoț”. Unii savanți au susținut că factorii externi sunt decisivi (ocazia face pe hoț), alții – că factorii interni sunt decisivi (ocazia descoperă numai pe hoț). Majoritatea cercetătorilor susțin că în cazul criminalului ocazional pot să existe și unii factori interni, personali, de exemplu presiunea unei nevoi urgente, lipsa de stăpânire de sine etc., dar că factorii externi sunt predominanți. Există situații, împrejurări excepționale care pot împinge la crimă și pe un om care, în alte împrejurări, nu ar comite fapta.

Criminalul ocazional este de mai multe feluri și există o gamă largă de criminali ocazionali, după felul ocaziilor, după felul crimelor săvârșite etc. Încercările de a face unele delimitări și subdivizări n-au lipsit, deși ele sunt criticate. Astfel J. Pinatel menționează următoarele tipuri de infractori ocazionali: a) delinventul de ocazie comun care, sub presiunea unor nevoi imediate și în prezența

unor circumstanțe defavorabile, comite furturi din magazine, încalcă ordinea publică ori, pentru obținerea unor beneficii ilegale, comite infracțiuni frauduloase; b) delincventul care comite unele infracțiuni sub presiunea unor stări emotive puternice cărora nu le poate rezista (de exemplu mânie, furie, jignire etc.); c) delincventul care, ca urmare a unor condiții personale critice și defavorabile, de exemplu o criză financiară, reține o sumă de bani din casieria instituției unde lucrează; d) delincventul care comite un delict din neglijență (de exemplu, automobilistul care încalcă semnele de circulație etc.).

3.7. Infractorul debil mintal

După cum o demonstrează știința psihologiei, nivelul de dezvoltare al inteligenței, al judecății, pe scurt, al capacității mintale este de trei feluri: nivelul normal, nivelul subnormal și nivelul peste normal sau superior. Psihologia experimentală a reușit să măsoare cu mijloace științifice – testele psihologice – aceste niveluri și să le exprime numeric prin coeficienți de inteligență. În linii mari s-a stabilit că în populația generală, 50% sunt cu o inteligență normală, 25% cu o inteligență slabă, debila și 25% cu o inteligență superioară. Tot știința psihologică și criminologică au mai demonstrat că procentul debililor mintali este ridicat printre infractori, de aceea în criminologie a apărut noțiunea de tipul criminalului debil mintal.

Debilitatea mintală este de mai multe feluri sau grade: debilitatea gravă, care cuprinde debili mintali cu gradul cel mai scăzut de inteligență (idioții și imbecilii); cu un coeficient de inteligență de până la 50, adică egal cu nivelul de inteligență al unui copil cu vârsta de 10 ani; debilitatea mintală ușoară (mărginiții și submediocrii), care au un coeficient de inteligență de până la 90, aflați în vecinătatea inteligenței normale, egală cu nivelul de inteligență al unui copil de până la 12-13 ani.

Potrivit numeroaselor date statistice, se dovedește că între criminali se întâlnește un procent mai mare de debili mintali decât între necriminali. Huyer dă un

procent de 15,9% cu nivel mintal de 10-11 ani, un procent de 32% cu nivel mintal între 11-13 ani, pe când între nedelincvenți aceste procente sunt de 7,3% și respectiv de 29,1%. Procentul mai mare se întâlnește în grupa celor normali (32,4%), de aceea s-a pus întrebarea dacă este vorba de o „debilitate mintală sau de o inteligență mediocră sau normal mediocră”. Alte date, privind delincvenții adulți, dovedesc și ele că debilul mintal este mai frecvent întâlnit printre delincvenți. De exemplu, Coly (Franța în 1950) susținea că la un număr de peste 1200 delincvenți, un procent de 25% îl alcătuiesc debilii mintali; Vervaeck (Belgia) la un număr de 1000 delincvenți găsește că 31,7% sunt debili mintali. În SUA, procentul este de 25%. Tot Vervaeck a examinat recidiviștii și a constatat că: 3,3% au inteligență superioară, 32,3% – inteligență medie, 47,3% inteligență defectuoasă (debilă).

S-a făcut o comparație și între nivelul de inteligență și natura infracțiunilor comise. Astfel, debilii mintali comit multe incendii (29%); furtul simplu (14,9%), furtul calificat (12,9%).

Pentru înțelegerea infracționalității debililor mintali trebuie să se țină seama și de alte aspecte ale personalității lor. Astfel, într-o cercetare mai veche, efectuată în Belgia (Vermeulen – 1922), se arată că sunt mai multe feluri de debili mintali, în funcție de caracter (emotiv, instabil), de stăpânire de sine (ponderat, măsurat), de felul activității (tip activ, dinamic) etc. S-a constatat că instabilul, dinamicul ajunge mai ușor la situații de conflict și comite infracțiuni.

O trăsătură specifică a debilului constă în faptul că el nu poate ține cont de alți oameni și de reacțiile acestora. El nu înțelege că alții pot gândi mai bine, că pot reacționa mai prompt, motiv pentru care acesta nu se poate adapta. Infractorul debil, odată prins asupra infracțiunii, neagă realitatea, neputându-și da seama că alții știu și înțeleg mai mult. El judecă lumea după nivelul lui de înțelegere a lucrurilor.

O altă caracteristică a debilului mintal este lipsa capacității de *prevedere* asupra urmărilor săvârșirii crimei, fapt ce izvorăște din lipsa la acesta a noțiunii de durată în timp a faptei, noțiune care la el este restrânsă, deoarece el are un „orizont

temporal” restrâns și nu prevede exact consecințele mai îndepărtate ale faptelor sale, bunăoară judecata și condamnarea.

Văzut mai în de-aproape, el are, în bună măsură, o gândire infantilă, concretă; se descurcă cu greu în activitatea sa și are nevoie de sprijin; viața lui afectivă de asemenea, este restrânsă, limitată. Pentru că este redus ca viață mintală, la el predomină „achiziția” de cunoștințe, dar nu prelucrarea și elaborarea de soluții proprii în diferitele situații noi și complicate ale vieții. Este egocentric, vede totul prin prisma proprie, dar nu se poate transpune în situația altuia și nu poate gândi în situația altuia. Apoi, nu este conștient de sine, nu-și dă seama de limitele restrânse ale judecății sale. Atenția, memoria, reprezentarea sunt sărace, limitate; nu are control de sine, este credul și sugestiv. Din această cauză nu se poate adapta ușor la viața socială. De regulă, la aceste deficiențe mintale se mai adaugă și deficiențele caracteriale – instabilitate emotivă – și slaba stăpânire de sine, de aceea, el devine mai ușor un infractor.

3.8. Infractorul recidivist

Infractorul recidivist este caracterizat în general, prin aceea că acesta comite crime în mod repetat. După comiterea unei crime, descoperit și pedepsit, comite din nou alte crime. El devine un fel de profesionist în criminalitate. Fenomenul recidivismului, adică existența unei criminalități săvârșite de persoane care au mai săvârșit înainte alte crime, devine o parte importantă a criminalității generale. Recidivismul constituie partea cea mai periculoasă a criminalității, iar recidiviștii reprezintă partea cea mai periculoasă a criminalilor, ei alcătuind un fel de „armată” permanentă a criminalilor.

După lege, recidiviștii sunt de două feluri: unii, care după ce au fost condamnați pentru o primă infracțiune, săvârșesc din nou alte infracțiuni, recidiviștii postcondamnatorii și alții, după ce au executat pedepse pentru o primă infracțiune, comit din nou alte infracțiuni, recidiviștii postexecutorii.

Câteva date statistice, cu titlu de exemple, cu privire la recidiviști, sunt necesare. Astfel, E. Ferri, citat de Pinatel, susține că în Europa criminalitatea recidiviștilor în perioadele studiate ocupă 50% - 60% în cadrul criminalității generale. M. Van Bemmelen, criminolog olandez din zilele noastre, susține că recidivismul reprezintă 30%-35% din criminalitatea generală.

Ca și în cazul celorlalte tipuri de criminali, este necesar să indicăm trăsăturile caracteristice ale criminalului recidivist. O primă trăsătură, după care se poate identifica recidivistul, este că acesta este o persoană care a mai comis infracțiuni, ce se pot dovedi cu actul de condamnare, cu înscrierea în registrul de cazier judiciar sau cu deținere la penitenciar. Dar numai aceasta nu este suficientă; sunt necesare a fi cunoscute și trăsăturile de personalitate, și condițiile de dezvoltare ale recidivistului, care să explice cauzele persistenței lui pe drumul comiterii de crime.

În această privință, punctul de vedere al criminologiei este că și la recidivist, ca și la infractorul primar, predomină anumite cauze personale, ereditare ori dobândite, și cauze sociale, de mediu, cu mențiunea că la recidivist aceste cauze sunt mai puternice. În afară de acestea, la recidiviști, ca și la infractorii primari, există tipuri diferite de criminali: agresivi, recidivist, recidivist pervers etc., de aceea se va ține cont, în explicarea etiologică a recidivistului de toate aceste aspecte.

În literatura de specialitate se face comparație între recidivă și crimă din obișnuință („crime d’habitude”), considerându-se că obișnuința joacă un mare rol în formarea recidivistului. Laignel – Levastine susține că „în recidivă, obișnuința este decisivă”. Unii autori vorbesc chiar de un tip special de criminali, și anume de criminalul din obișnuință. Nu există argumente suficiente pentru a demonstra existența unui tip aparte a criminalului din obișnuință; însă, în cazul recidivistului, obișnuința, chiar dacă nu are un rol decisiv, ea are un rol important. Specific pentru acest tip de criminal nu este tendința ereditară spre crimă, ci tendința dobândită și orientată într-o direcție criminală. Teoria și practica criminologică recunoaște că unii

oameni ajung să săvârșească infracțiuni prin formarea unei asemenea obișnuințe. Existența infractorului recidivist confirmă existența obișnuinței criminale.

Obișnuința nu se confundă cu deprinderea, deși au unele elemente comune; deprinderea este o formă de activitate mai simplă, mai restrânsă (de exemplu, mersul, scrisul de mână ori de mașină). Obișnuința este o formă de activitate mai complexă, ea cuprinzând zone psihice mai largi și mai profunde – de exemplu, obișnuința de a munci ori obișnuința de a nu munci, obișnuința de a fura etc. Ca și în cazul deprinderii, în cazul obișnuinței este vorba de o activitate care, la început, se efectuează în mod *inconștient*, prin exercițiu, prin practicare, devenind apoi o activitate ce se desfășoară aproape automat, fără controlul conștiinței. Aceasta se întâmplă atât în cazul obișnuințelor utile, sociale, cât și în cazul obișnuințelor infracționale. În continuare, obișnuința are la bază și o necesitate interioară, aceea de a satisface prin mijlocirea ei o trebuință, o dorință – foame, sete etc.; necesitatea respectivă ia forma unei motivații psihice, care impulsionează atât activitatea socială utilă, cât și activitatea infracțională. Obișnuința se formează și se consolidează prin exercițiu repetat; săvârșirea repetată a unei infracțiuni creează o obișnuință infracțională serioasă; în sfârșit obișnuința odată formată, capătă o anumită stabilitate și durată, ceea ce se întâmplă și la recidiviști. Reieșind din cele spuse mai sus, constatăm că tipul criminalului recidivist are o existență la care trebuie să se țină seama și de obișnuință.

3.9. Infractorul ideologic (politic)

În dreptul penal și criminologia țărilor europene se susține demult ideea că există și un tip de criminal ideologic (politic), care nu se confundă cu tipul criminalului de drept comun. Criminalul ideologic este persoana care, având anumite idei și convingeri politice și științifice ori religioase, comite, datorită acestor idei, fapte care încalcă legile existente într-un stat, inclusiv legile penale și i se aplică pedeapsa penală. De regulă, criminalul politic este un militant care propagă și luptă

pentru anumite reforme și transformări sociale, economice, științifice etc. Asemenea idei și acțiuni, pot veni în conflict cu unele legi, inclusiv cu cele penale, existente în statul respectiv, motiv pentru care acesta poate fi ori este considerat criminal și de aceea este sancționat. Dar, după scopurile urmărite prin acțiunile sale, acesta nu este un criminal de drept comun, ci unul politic.

În dreptul nostru penal din 1936 (art. 22-24) se cunoștea existența criminalului politic, căruia nu i se aplicau pedepse de drept comun (temniță, închisoare), ci o pedeapsă politică (detențiune). În executarea pedepsei, acesta era separat de deținuții de drept comun și supus unui regim mai blând.

În codurile penale din țările occidentale se recunoștea criminalul politic (prin ideologie) care se caracterizează după cum urmează: a) mobilul faptelor săvârșite de acesta este unul generos, social, cum ar fi dorința și voința de schimbare în bine a unui regim politic, el nu este determinat în faptele lui de mobiluri personale (îmbogățire), ci de dorința de a face bine altora, de a înlătura suferințe și nedreptăți; b) criminalul politic consideră că, luptând pentru o idee politică, religioasă, științifică nouă, el își face o datorie; c) experiența istorică arată că ideile multor luptători, considerați la un moment dat ca dușmani și criminali, au triumfat, aceștia fiind considerați apoi eroi; d) există însă o excepție – lupta politică însoțită de acte de asasinat, catastrofe, etc., cu victime omenești nevinovate. Persoanele care săvârșesc asemenea fapte răspund penal și nu se consideră criminali politici. De asemenea, nu se consideră criminalii politici, nici persoanele care se organizează și comit, în zilele noastre, acte de terorism.

3.10. Infractorul alienat

După cum se știe, săvârșesc infracțiuni nu numai oamenii normali din punct de vedere mintal, ci și unii oameni anormali sau bolnavi, oameni alienați sau demenți. Unele infracțiuni, cum sunt cele de distrugere, incendiere, omor, vătămări corporale grave etc., sunt comise de asemenea persoane, care din punct de vedere

juridic, nu răspund penal și nu li se pot aplica pedepse. Acestora li se aplică doar unele măsuri de siguranță, mai exact, unele măsuri cu caracter medical prevăzute de lege.

Din punct de vedere criminologic, criminalul alienat nu este lăsat în afara cercetărilor științifice, caracteristicile alienațiilor trebuie știute, după cum trebuie cunoscute și cauzele care generează alienarea, felul infracțiunilor pe care le săvârșesc alienații și cauzele acestora etc. Toate acestea trebuie cunoscute nu numai de criminologi, dar și de juriști.

Criminalul alienat se caracterizează în general prin tulburări psihice grave, care cuprind întreaga lui viață, începând cu viața emotiv-activă, continuând cu funcțiile de cunoaștere – memorie, gândire etc. – și terminând cu acțiunile, activitatea și conduita sa socială. Criminalul alienat este stăpânit de temere ori de mânie pronunțată, de emoții și de alte stări afective tulburi și nestăpânite, de gândire haotică, stăpânită de idei fixe ori lipsă de gândire, de impulsuri și acțiuni străine de realitatea în care trăiește. Pe scurt, infractorul alienat nu este stăpân pe dorințele și emoțiile sale, nu este conștient și lucid cu privire la starea lui, nu are control de sine și nici conștiința stării sale. Din acest motiv el este un iresponsabil și nu răspunde penal.

Criminalul alienat (psihotic) se deosebește de criminalul caracterial (psihopatic ori nevropatic) prin aceea că la ultimul este vorba de o tulburare psihică parțială, dar el este lucid, conștient de el și de realitatea în care trăiește. Acesta are responsabilitate și răspunde penal.

Criminalul alienat este de mai multe feluri, în funcție de psihoza sau de boala de care suferă și care i-a determinat alienarea. Amintim cele mai importante tipuri de alienați: criminalul *paranoic*, care suferă de psihoza paranoică, criminalul *schizofrenic* afectat de boala schizofrenică, criminalul *maniaco – depresiv*, bolnav de psihoză maniaco-depresivă, criminalul *epileptic*, bolnav de epilepsie, criminalul *grav alcoolic* ori *toxicoman*, intoxicat cu alcool ori cu alte substanțe toxice și droguri;

criminalul *infectat*, al cărui sistem nervos este atins de sifilis ori de altă infecție similară, criminalul *traumatizat* puternic fizic ori psihic, care are atins sistemul nervos central, criminalul *senil*, urmare a unei arteroscleroze senile.

La tipurile de criminali alienați menționați mai sus, se adaugă și o altă categorie, cea a criminalilor alienați din *cauze organice*, din cauze de infecții puternice, îmbolnăviri grave, toate acestea aducând atingere, într-un fel sau altul, sistemului nervos, îndeosebi sistemului nervos central. Acestea sunt: a) criminalul alienat în urma unei infecții puternice (tifos exantematic, encefalită epidermică); în general, în urma unor astfel de infecții se ajunge la paralizie generală, demență; b) criminalii alienați în urma unei psihoze alcoolice ori toxicomanice; c) criminalii alienați senil, care din cauza vârstei înaintate au ajuns la o psihoză senilă; d) criminalii alienați din alte cauze (arteroscleroză cerebrală); e) criminalii bolnavi endocrinologic, afecțiuni legate de glandele endocrine (tiroidă, pituitară etc.), care produc o slăbire și dereglare a sistemului fiziologic; f) criminalii alienați din cauza unor traumatisme fizice grave în urma unor accidente sau din cauze psihice (suferințe, inadaptați), care au consecințe asupra sistemului nervos și asupra conduitei omului.

Deși fiecare criminal alienat (paranoic, depresiv etc.) prezintă trăsături caracteristice (simptome) bolii respective, există și unele trăsături caracteristice (simptome) comune. Ele privesc laturile principale ale personalității umane, și anume: anatomică – fiziologică, psihologică, și relațiile și valorile sociale.

Sub aspectul *corporal*, anatomico-fiziologic, alienatul, în funcție de cauzele alienării lui (cauze psihogene, cauze ereditare, cauze infecțioase, traumatisme etc.), prezintă schimbări, deteriorări ale sistemului nervos, motric etc., din cauza cărora mișcarea și activitatea lui devin anormale: hiperactivitate (agitație, succesiuni rapide de acțiuni), hipoactivitate (activitate lentă, greoaie, stereotipă, repetări monotone și fără sens); instabilitate, treceri la hiperactivitate, deși situațiile exterioare sunt

aceleași; acțiuni neadecvate situațiilor, negativiste ori mecanice, automate, rigide; apar și tendințe de fugă de acasă, vagabondaj.

Sub raport *emotiv – activ* se manifestă tendințe ori dorințe, emoții ori alte stări afective care nu corespund cu cele ale omului normal, în sensul că acestea sunt, uneori, puternice, explozive, alteori slabe, stinse; uneori ele sunt schimbătoare, trecându-se de la frică la mânie, alteori de la bună dispoziție la rea dispoziție; dar ceea ce caracterizează aceste stări afective este faptul că ele nu corespund realității (frică, mânie fără cauze reale) ori care vin în contradicție cu aceasta.

Sub raportul proceselor și al funcțiilor de *cunoaștere* (cele de percepere, memorizare, gândire etc.), se observă mai multe schimbări: în primul rând, se produce o îngustare, o sărăcire și o slăbire a acestora; în cazul *percepției* se produc fenomene specifice – *iluzii*, adică percepții false ori halucinații, adică percepții lipsite de existența unui obiect la care se referă (se aud voci care nu există în realitate etc.); *memoria* slăbește, se produc amnezii – procese de uitare, etc.; în procesul *gândirii* apare o slăbire, o îngustare și apoi o lipsă de logică; bolnavul se retrage în sine și pierde contactul și controlul realității; în conștiința și gândirea bolnavului se instaurează imagini, idei care devin dominante, obsesive; sunt așa-numitele idei delirante, idei cu totul subiective, care nu corespund realității și la care bolnavul nu renunță și de care nu se poate debarasa (de exemplu, ideea că cineva îl urmărește, că cineva îi vrea răul etc.). Apoi bolnavul, de cele mai multe ori, pierde *conștiința de sine* și nu este conștient de boala lui.

Sub raport *social*, bolnavul pierde legătura cu societatea, nu mai caută relații sociale (cu familia, prietenii, profesiunea etc.), producându-se un pronunțat proces de înstrăinare și de însingurare a acestuia. În aceste stări morale și psihosociale, *comportarea* bolnavului devine curioasă, dificilă și asocială. Simțirea lui este deplasată, dorințele lui sunt contrare relațiilor sociale și, în cazuri excepționale, omul se dedă la acte antisociale, chiar la infracțiuni. Comiterea de crime apare prin surprindere, pe neașteptate, din „senin”; multe crime fiind deosebit de brutale, crude

și lipsite de sens; sunt frecvente crimele de incendiu, dar și crimele de omor. Cea mai frapantă trăsătură a criminalului alienat constă în aceea că acesta comite crime care, de cele mai multe ori, sunt absurde și de neînțeles.

3.11. Criminalitatea „gulerelor albe”

Termenul de „gulere albe” este destul de des folosit în literatura juridică, însă, puțini au fost aceia care au explicat originea acestuia.

Pentru prima dată, termenul a fost folosit în anul 1939 de către un criminolog american, Edwin Sutherland, cu care am făcut deja cunoștință pe parcursul acestei lucrări. Sutherland a folosit această expresie într-un raport al său către Societatea americană de sociologie și de atunci a cunoscut o largă și o rapidă răspândire în rândul cetățenilor.

În știința criminologică, însă, termenul rămâne ambiguu și controversat.

Din punct de vedere al individului, crima gulerelor albe, ca, de altfel, și crima claselor de jos, ar putea fi explicată de teoria asocierii diferențelor și, din punct de vedere social, ambele ar putea fi explicate de teoria anomiei și teoriile conflictului cultural. Sutherland a sesizat acest lucru în explicațiile sale, care sunt și astăzi suficient de complete vizând problema menționată mai sus. El a adus în atenție mai multe cazuri care demonstau că criminalitatea „gulerelor albe” a fost inițiată într-un proces de asociere cu participanți care au definit un astfel de comportament ca fiindu-le favorabil. Prin aceasta, Sutherland a demonstrat că practicile ilegale folosite de un individ sau de o firmă se răspândesc foarte repede atât în domeniul respectiv, cât și la competitori care adoptă practici în situații clare de stadiu de învățare și de depindere a acestora.

Criminalii din categoria „gulerelor albe” acționează total izolați de definițiile defavorabile ale comportamentelor lor. Mai mult, oficialitățile guvernamentale care definesc comportamentul oamenilor din păturile social sărace ca fiind crime nu procedează similar și în cazul „gulerelor albe”, deși ambele sunt angajate, de regulă,

în comportamente similare, fiindcă ei sunt intim conectați într-o profitabilă rețea de alianțe cu criminalii care aparțin „gulerelor albe”.

Sutherland a folosit așadar teoria asocierii diferențiate ca să explice cum se implică individul în criminalitatea „gulerelor albe”, dar, el a folosit și teoria anomiei ca să explice prezența acestei criminalități în societate.

Cunoaștem din capitolele anterioare că anomia descrie lipsa unor standarde pentru reglementarea practicilor comerciale care au fost afectate de rapidele schimbări economice, asociate cu declinul sistemului de competiție și căderea reglementărilor legale. Ca urmare, a rezultat o perioadă de incertitudine în care nici grupul afaceriștilor, nici cetățenii în general nu erau siguri de niște forme dorite de reglementare legislativă și, de aici a rezultat lipsa unor norme legale care să reglementeze domeniul respectiv, fapt ce a generat o creștere a criminalității.

Conflictul de cultură care a rezultat s-a produs ca urmare a necorelării intereselor comunității de afaceriști cu cele ale comunității de politicieni. Ca urmare, crima „gulerelor albe” a apărut în momentul în care comunitatea afaceriștilor era favorabilă violării legii iar cea politică, care s-a opus, a fost mai puțin puternică. Aceasta – afirmă Sutherland – explică prevalarea crimei „gulerelor albe” în societate. Rezultatul a fost acela că practicile legale în afaceri au continuat până când comunitatea politică s-a putut reorganiza efectiv împotriva lor.

Evident, teoriile care încearcă să explice comportamentul criminalității „gulerelor albe” au fost mult mai numeroase, însă, înclinăm să credem că este mult mai interesant să ne focalizăm puțin atenția și pe *explicarea crimelor (infracțiunilor) acestora, pornind de la teoriile privind comportamentul legii penale.*

Așadar, vom încerca să prezentăm influența pe care adoptarea și aplicarea legii penale o are asupra acestor comportamente și mai puțin vom explica faptul de ce comit oamenii astfel de crime.

În acest caz sunt tot mai des auzite voci de prestigiu în cercetarea criminologică, care susțin că puterea coercitivă a sistemului justiției penale trebuie folosită pentru pedepsirea unor astfel de comportamente.

Trebuie însă precizat că sunt și mai mulți criminologi (și nu numai) care susțin că este total inoportun a se răspunde unor astfel de comportamente în interiorul contextului justiției penale.

Partea care va izbândi în acest conflict teoretic, va determina și dacă în viitor grupurile de criminali aparținând „gulerelor albe” vor avea rate mai ridicate sau mai scăzute de criminalitate.

Fără îndoială, această problemă poate fi pusă și plecând de la diferențele de bază care apar în modul de gândire al oamenilor în ceea ce privește rolul unui guvern politic în afacerile private ale indivizilor. De exemplu, în societatea americană și engleză, nu se pune problema interferențelor guvernului în afacerile indivizilor. Modelul american și englez oferă o viziune a comerțului liber, unde principalul scop al afacerii este să obții un profit cât mai mare.

Dar, fiindcă și de data aceasta există un dar, problema nu este dacă această filozofie economică este cea mai recomandabilă sau nu. Adevărata problemă este aceea că dacă este posibil să adopți legi cărora li se opune un segment destul de semnificativ din populație și, odată ce ele au fost adoptate dacă este posibil, să le și aplici. De exemplu, legii americane care în perioada anilor 1917-1933 a interzis producerea și comercializarea alcoolului i s-au opus mari segmente din populație. În acest caz, evident am avut de-a face cu o întinsă și sistematică violare a legii cu toate eforturile instituțiilor guvernamentale de a impune legea.

În final, problema crimei în situația dată este cea a abandonării legii, iar practicile care erau incriminate au devenit legale și respectabile.

Același lucru s-a întâmplat recent în Franța și Belgia, unde o încercare de a controla prețurile a suferit eșec.

Se poate afirma, fără teama de a greși, că diferența de bază în impunerea legilor cu privire la tranzacții reflectă puterea pe care un grup o poate avea în influența politică a sistemului de justiție penală.

În țările în care comunitatea afacerilor are o mai mică influență, vom găsi o situație diferită. De exemplu în China, infractorii „gulere albe” sunt executați pentru infracțiuni care în America sunt ofense civile sau penale, dar care au o pedeapsă mult mai blândă.

Sutherland explică eforturile de interzicere a consumului de alcool și producerea lui, precum și intenția unor guverne de a controla prețurile prin conflictul de cultură care s-a produs în acel moment. Astfel, aceste eforturi au eșuat, deoarece acele grupări care au organizat violarea legii au fost atât de puternice încât, efectiv, i-au zdrobit pe acei care li se opuneau.

În zilele noastre este greu de presupus că aceste eforturi de a impune legea celor cu „gulere albe”, care o încalcă, ar mai putea fi stopate. Aceasta, deoarece aportul public a crescut în ultima perioadă de timp și este foarte probabil ca piedicile de impunere a legii să nu mai aibă într-un viitor apropiat suportul pe care l-au avut în cazul prezentat mai sus.

Aceasta pe de o parte, fiindcă, pe de altă parte, ne așteptăm ca eforturile de impunere a legii să devină atât de puternice încât în mod sigur îi va copleși pe cei care violează legea.

Din perspectiva teoriilor clasice, criminalii cu „gulerele albe” sunt tratați ca niște criminali raționali care, înainte de a-și desfășura activitatea delictuală, cântăresc care sunt costurile și beneficiile pe care le vor obține. În acest caz este de așteptat că criminalul cu „guler alb” va deveni destul de calculat atunci când își va face socotelile cu privire la cât pierde și la cât câștigă dacă își va pune în aplicație intenția sa de fraudare a legii.

Mai mult, dacă legiuitorul va fixa o pedeapsă mult mai mare care să depășească veniturile crimei, criminalii cu „gulere albe”, care sunt niște indivizi raționali, cu siguranță că vor decide să se supună legii.

Aceasta ar fi idealul, fiindcă, din păcate, datorită puterii grupurilor „gulerelor albe”, nivelul maxim al sancțiunilor este incomparabil mai mic decât nivelul anticipat al profilurilor pe care aceste grupuri le-ar obține prin comiterea infracțiunii (crimei).

Desigur, teoriile clasice nu au luat în considerare, atunci când au fost comise, această putere imensă pe care o au grupurile infracționale de a controla elaborarea dar și aplicarea legilor. De aceea, ni se pare oportun să susținem că teoriile clasice sunt pur și simplu inadecvate pentru a se confrunța cu problema crimei „gulerelor albe” așa cum există ea în lumea reală. Aceste teorii clasice ignoră o realitate a lumii contemporane și anume aceea că unele grupuri de interese au mai multă putere decât altele.

Ca și în cazul crimei organizate, teoriile comportamentului criminal nu par a fi cele mai potrivite în cazul infracțiunilor comise de „gulerele albe”.

Întrebarea majoră de ce infractorii cu „gulere albe” se comportă în modul în care se comportă? – are un răspuns dinainte previzibil: vor să realizeze profit.

Pentru cercetarea criminologică, în cazul crimelor comise de „gulerele albe”, se pare că cheia rezolvării problemei stă tot în aplicarea acestora pornind de la teoriile aplicării legii penale.

Referințe bibliografice:

J. Pinatel, în P. Bouzat. *Traite de droit penal et de criminologie, Tome III, Criminologie*, Paris, Dalloz, 1963.

N. Mărgineanu. *Condiția umană*. București, Ed. Științifică, 1973, p. 14.

P. Popescu-Neveanu. *Dicționar de psihologie*, p. 60.

P. Popescu-Neveanu. *Dicționar de psihologie*, p. 707.

Al. Roșca. *Psihologie generală*. București, Ed. Didactică și Pedagogică, 1975, p. 504.

H. J. Eisen. *Crime and Personality*. London, 1964, p. 2-3.

J. Pinatel. *Traite de criminologie*. P.U.F., Paris, 1956.

I. Oancea. *Probleme de criminologie*. Editura All, București, 1998, p. 149.

D. Banciu, S. Rădulescu. *Introducere în sociologia delincvenței juvenile*. Ed. Medicală, București, 1990, p. 76.

L. Yablonski. *Criminology Crime and criminality*. Harper Colins Publishers, Nev York, 1990, cap. V.

I. Oancea. *Probleme de criminologie*. Ed. All, București, 1994, p. 34-36.

Sullivan Grant și Grant. *Te Developement of Interpersonal Mturity*. Application în Delinquency, 1956, p. 373-385.

J. Pinatel. *La societe criminogene*. Paris, 1971.

E. Seelig. *Trate de criminology*. P.U.F., Paris, 1956, p. 188.

Conseil de L'Europe. *La violence dans la societe*. Strasbourg, 1973.

Al. Roșca. *Motivele acțiunii umane*.

P. Bovet. *L'instinct combatif*, Flammarion, Paris, 1928, p. 75-91.

F. Louwage. *Psychologie et criminalite*. Ed. Annessens, Nimove, Belgique, 1993, p. 371 și urm.

The Professional Thief (By A Professional Thief), Annotated and Inerpreted by E. Sutherland, Chicago.

E. Altavilla: *Qui sont delinquents caracteriels et comment la societe doit-elle se defendre contre leur periculosite* (Revue internațională de droit penal - 1954).

G. Heuyer. *Deliquence et trobles de caractere chez les adolescents* (Revue de l'education surveillee, 1946);

C. Burt. *The Zoung Delinquent*. University of London Press, 1931.

Mariana Roșca. *Psihologia deficienților mintali*. Editura Didactică și Pedagogică, București, 1967, p. 7

M: Laignel-Lavastine, V.V. Stanciu. *Precis de criminologie.* Payot, Paris, 1956, p. 172 și urm.

Al. Roșca și alții. *Psihologia generală.* Editura Didactică și Pedagogică, Cluj, 1975, p. 447 și urm.

D: Szabo. *Criminologie.* Les presses de l'Université de Montreal, 1967, p. 372.

P. Popescu-Neveanu. *Dicționar de psihologie.* Ed. Albatros, București, 1978, pag. 39;

D. Henderson, R. Gillisprie. *Manual de psyhiatrie.* P.U.F., Paris, 1955, p. 17.

G. Levasseur. *Les delinquants anomaux.* Cujas, Paris, 1959.

I.C. Parhon. *Raportul dintre psihiatre și criminologie.* București, 1936.

Nicolae Mărgineanu. *Psihologia persoanei.* Ed. Universității din Cluj la Sibiu, 1944, p. 464-539

Capitolul V. Formele crimei și criminalitatea organizată

1. Criminalitatea internațională – concept

Noțiunea de criminalitate internațională cuprinde totalitatea actelor infracționale făptuite într-o perioadă de timp bine determinată pe teritoriul tuturor statelor comunității internaționale sau a unor anumite zone geografice de către persoane fizice.

2. Considerații generale privind evoluția și tendințele formelor de manifestare a criminalității internaționale

Extinderea și creșterea crimei internaționale într-un număr important de state a fundamentat oportunitatea analizării acestui fenomen global la cea de-a V-a Conferință a O.N.U. privind „prevenirea criminalității și tratamentul infractorilor”. În acest cadru s-a elaborat o rezoluție specială, „Crima ca formă de afaceri”, în care se subliniază patru criterii definitorii pentru acest fenomen și anume:

- a) *scopul*: obținerea de câștiguri substanțiale;
- b) *legături*: bine structurate și delimitate ierarhic în cadrul grupului infracțional;
- c) *specific*: folosirea atribuțiilor și relațiilor de serviciu ale participanților;
- d) *nivel*: ocuparea de către participanți a unor funcții importante în economie și societate.

3. Criminalitatea internațională de sorginte italiană

Se știe că italienii, în special sicilienii, au o concepție arhaică cu privire la coeziunea comunitară și luptă împotriva inamicului comun. Codul lor moral presupune un deosebit simț al demnității personale și pretinde tăcere liber consimțită în problemele secrete.

- a) **Mafia**

Potrivit unor opinii, *Mafia* este o organizație secretă, constituită în anul 1282, în timpul unei revolte cunoscute în istorie sub numele de „Viespele siciliene”, îndreptate împotriva ocupanților francezi. Astfel, termenul *Mafia* ar corespunde prescurtărilor cuvintelor unei lozinci frecvent utilizate „Morte Alla Francia, Italia Anele” (Moarte Franței, striga Italia).

Alții susțin că originile Mafiei, ca și cele ale Camorrei, s-ar afla la începutul secolului al XIX-a. Structurile acestora s-ar fi dezvoltat în contextul tulburărilor sociale și politice care au caracterizat Sicilia și sudul Italiei în timpul secolului trecut. În această viziune, conceptul de *Mafia* este mai degrabă o problemă de tradiție, o stare de spirit, un sens al mândriei și demnității, o filozofie de viață și un stil de comportament pe care orice sicilian îl recunoaște imediat.

Mafia este considerată drept cea mai periculoasă organizație criminală, nu numai datorită numărului mare de membri (mai multe mii), ci mai ales din cauza structurii și capacității sale de a dezvolta strategii unitare. Prin caracteristicile sale, Mafia este singura organizație criminală italiană care oferă un model criminal valabil la nivel internațional. În ultimele decenii Mafia s-a instalat nu doar în Sicilia, dar și la Roma, Napoli, Milano și Torino, precum și în alte țări ca S.U.A., Canada și Australia.

b) Camorra

Instalată în provincia Campania, *Camorra* este societatea secretă a răufăcătorilor napolitani. Compusă dintr-o serie de organizații locale, aflate adesea în opoziție, Camorra s-a consacrat mai ales în traficul de narcotice, în particular de cocaină. Tentativele de organizare centralizată s-au soldat cu eșec. Cea mai semnificativă încercare s-a datorat celebrului Raffaele Cutola și s-a sfârșit la începutul anilor 1980 într-o baie de sânge.

c) N'dragheta

Este principala organizație criminală din Calabria, o altă regiune din sudul Italiei, în care subdezvoltarea social-economică este chiar mai pronunțată decât în Campania.

Ca și *Camorra*, *N'dragheta* dispune de o structură organizatorică orizontală, compusă din clanuri numite „cosche” sau „'ndrine”, ai căror membri sunt recrutați pe baza legăturilor familiale. Din acest motiv, rivalitățile și conflictele între clanuri se mențin pe parcursul mai multor ani și chiar generații.

N'dragheta este specializată în răpiri de persoane urmate de răscumpărarea ostaticilor. Uneori aceștia sunt supuși unui tratament violent și umilitor. Interesant este faptul că răpirile au loc în afara teritoriului în care s-a stabilit organizația criminală, fiind preferate zonele din centrul și nordul Italiei, mai bogate și care oferă posibilități mai mari: libertate de mișcare, posibilități de închiriere (locuințe și automobile), canale de spălare a banilor, proveniți din urma crimelor.

4. Criminalitatea internațională italo-americană

Originile crimei organizate se regăsesc în prima jumătate a secolului al XIX-lea, în rândul familiilor de imigranți irlandezi. Aceștia constituiau cea mai săracă pătură a populației, fără drepturi politice, obiect al unei permanente discriminări. În concepția lor, supraviețuirea depinde de forța și de decizia de a o utiliza. Folosind-o, au descoperit că banii pot fi obținuți cu ușurință din estorcarea proprietarilor de case de toleranță ori jocuri de noroc, precum și din alte afaceri ilicite. Au obținut și mai mulți bani când și-au dat seama că politicienii corupți și oamenii de afaceri au nevoie de protecția lor. Istoria crimei internaționale în America este istoria imigranților, a sărăciei, discriminării, corupției și degradării. Totodată, ea este istoria succesului și respectabilității obținute pe căi ilicite.

Bandelor irlandeze le-au urmat cele formate din imigranți evrei din țările est-europene.

a) Mâna Neagră

Este semnalată, în premieră, în legătură cu uciderea unui ofițer de poliție la 20 octombrie 1890, la New Orleans. Sute de italieni au fost arestați ca suspecti, dar eliberați din lipsă de probe. Zvonurile despre mituirea justiției și intimidarea martorilor au circulat cu rapiditate, stârnind mânia populației și ostilitatea față de Mafie, considerată a fi responsabilă de asasinat. Din considerente de mândrie națională și pentru a obține bunăvoința americanilor, comunitățile italiene au negat cu înverșunare existența Mafiei.

b) Uniunea Siciliană

A apărut la sfârșitul secolului al XIX-lea la New York ca o societate fraternală, având ca scop promovarea intereselor legitime ale imigranților sicilieni. Uniunea a furnizat membrilor săi asigurări pe viață și ajutoare sociale suplimentare și a acționat energic pentru eradicarea crimei în cadrul comunităților siciliene din America.

După anul 1900, ca urmare a imigrării masive din Italia, au apărut numeroase filiale ale Uniunii Siciliene în toate zonele colonizate de sicilieni. Spre exemplu, în anul 1920 Uniunea avea peste 40.000 de membri în zona Chicago.

c) De la Mafia la Cosa Nostra

Prin contrast cu prima generație de imigranți italieni, a doua generație – cea născută pe pământ american – s-a dovedit a fi mult mai adaptată noilor condiții socioculturale și economice. Tinerii italieni au utilizat activitatea infracțională ca pe o modalitate de a câștiga rapid bani și succes.

Două caracteristici importante ale Cosei Nostra seamănă cu cele ale vechii mafii siciliene: Codul tăcerii și structura ierarhică.

Problema crimei organizate în America este o problemă complexă, ce derivă din dimensiunea și diversitatea spațiului social, economic și cultural american, precum și din posibilitățile limitate de documentare. Lumea subterană a crimei organizate americane nu aparține exclusiv italienilor, irlandezilor și evreilor. Aici se interferează, ca într-o alianță poliglotă „triadele” chineze, „yakuza” japoneză, italo-

americani și negrii, precum și toate celelalte națiuni care au aptitudinea și hotărârea de a trăi periculos, dar bine pe seama Statelor Unite și a lumii întregi.

5. Criminalitatea internațională de sorginte europeană

a) Germania

În directă legătură cu infractorii germani sau independent de aceștia au acționat și grupări de infractori de origine asiatică, italiană și est-europeană, care au comis peste 500.000 infracțiuni, provocând pagube de peste 3 miliarde de mărci. Circa jumătate dintre participanți au fost înarmați. Grupurile de infractori, compuse din japonezi, chinezi, malaezieni, ruși, italieni aparținând Mafiei și Camorrei, sunt implicate în traficul de droguri, furt înarmat, trafic de monedă, cărți de credit și pașapoarte, trafic de autovehicule furate și răpiri de persoane în scop de răscumpărare. Referitor la grupurile de infractori ce provin din țările Europei de Est, care acționează pe teritoriul Germaniei, se dețin date verificate cum că aceste grupări sunt formate în principal din ruși și polonezi. Infractorii ruși provin în special din rândurile vechilor imigranți, a soldaților și cadrelor militare din fosta Armată Roșie, rămași încă în Germania Răsăriteană, precum și a turiștilor și noilor imigranți economici. Ei comit în principal infracțiuni de fraudă, fals, trafic de arme și autoturisme furate, tănuiri de bunuri furate și trafic de droguri.

b) Franța

În această țară acționează grupuri ale crimei organizate italiene (Mafia, Camorra, N'dragheta) care, în general, se ocupă cu traficul de droguri, contrabandă, traficul de arme și muniții, traficul de autoturisme furate, escrocherii, furtul de obiecte de artă, omorurile calificate, traficul de valută și cărți de credit false).

c) Bulgaria

Poliția bulgară deține informații privind existența unor grupuri infracționale de cetățeni străini, bine organizate și specializate în jocuri de noroc, prostituție, trafic de valută, droguri sau armament. În falsificarea de pașapoarte sunt implicați, în special,

țigani autohtoni și cetățenii sârbi din Kosovo sau Macedonia. O parte din posesorii de pașapoarte false pătrund și în România prin punctele Vidin-Calafat sau Negotin-Portile de Fier.

d) Ucraina

În Ucraina fenomenul mafiot este reprezentat de două grupări importante:

1. Gruparea *Cerepa*, apărută în urmă cu 5 ani la Kiev, condusă de Igor Tkacenko, alias „Cerep” (craniu, țeastă), și este compusă din circa 100 de persoane, tineri între 20-25 ani, boxeri, sportivi, luptători.

2. Mafia caucaziană este organizată pe principii deosebit de dure, „de frăție” în „familie”. La baza activităților ei se află, ca și în Italia, legea „omerta”. Și această parte a lumii interlope depune eforturi pentru deschiderea de firme comerciale, magazine de lux. Se crede că prin intermediul mafiei caucaziene se desfășoară cea mai mare parte a traficului de droguri în Ucraina.

6. Traficul de droguri

6.1. Scurte considerații teoretice privind toxicomania

Printre numeroșii factori care se înscriu în etiologia criminalității, un rol deosebit îl are toxicomania. Criminologia studiază toxicomania, din punctul de vedere al rolului criminogen al acestui fenomen care include consumul de stupefiante și alcoolismul.

Studiind cauzele care conduc la apariția toxicomaniei și modul în care consumul de droguri și alcoolismul îl afectează pe individ, împingându-l spre „trecerea la act”, criminologia își realizează funcțiile sale, descriptivă și explicativă, iar prin prevederea evoluției criminalității datorate toxicomaniei și prin propunerea unor măsuri de prevenire și control al criminalității, își îndeplinește și rolul său anticipativ și profilactic.

Autoadministrarea mai mult sau mai puțin îndelungată a unui drog de către o persoană duce în mod inevitabil la toxicomanie. Prima consecință evidentă a consumului de droguri o constituie starea de dependență fizică și uneori și psihică a persoanei consumatoare față de acel drog.

În literatura de specialitate se arată că termenul de toxicoman „nu definește o anumită stare provocată individului de consumul unui anumit drog și de lupta lui pentru a-l obține prin mijloace „frauduloase”. Dimpotrivă, se consideră că toxicomania este o consecință și un simptom al unei serii întregi de deranjamente, tulburări nevrotice, psihiatrice sau psihopatie. Organizația Mondială a Sănătății definește toxicomania ca fiind o pasiune sau dependență de o stare de intoxicație periodică sau cronică, stare ce a fost provocată de consumul îndelungat al unui drog. Așa cum s-a subliniat în literatura de specialitate, în cazul toxicomanului înclinația de a consuma droguri conduce la o stare de subordonare a acestuia față de un drog care îi condiționează comportamentul, existența, relațiile familiale și sociale. Astfel pentru mulți dintre consumatori, drogul devine singura rațiune de a trăi și pentru a-l procura sunt capabili de orice.

După cum se cunoaște din practica medicală, toxicomania prezintă drept caracteristici principale necesitatea imperioasă de a continua consumul de droguri, tendința de a mări doza, o dependență fizică și câteodată psihică față de drog, efecte nocive pentru individ și societate.

Față de folosirea unui drog în mod repetat crește și toleranța organismului. Cu cât un drog este folosit mai mult, cu atât crește și capacitatea de absorbție a organismului. Așa se ajunge la situația ca un toxicoman să-și administreze o cantitate de drog care, luată de o persoană neintoxicată, i-ar fi fatală. Întreruperea administrării drogului sau amânarea acesteia peste limitele suportabile de către organism duce la sindromul de sevraj care are pentru organism consecințe extrem de neplăcute, iar pentru a fi înlăturate, toxicomanul trebuie să recurgă la o nouă administrare.

Nesatisfacerea obiceiului de a lua droguri se manifestă printr-o suferință fizică și mentală, printr-un complex de simptome caracteristice care constituie și elementele cele mai sigure de identificare a unui toxicoman.

Din punct de vedere juridic, în legislația noastră toxicomanul este persoana care se află în stare de dependență fizică și/sau psihică, cauzată de consumul de

droguri, constatată de una din unitățile sanitare abilitate în acest sens de Ministerul Sănătății și Familiei.

Dependența psihică sau psihodependența constă în starea mentală particulară a toxicomanului ce se manifestă printr-o dorință imperioasă și irezistibilă de a continua utilizarea drogului pentru a înlătura disconfortul psihic. Psihodependența se recunoaște după atitudinea subiecților toxicomani care continuă să folosească drogul, deși sunt conștienți că acesta le dăunează sănătății, situației lor familiale și sociale.

Deși aparent, consumul de stupefiante sau alcool nu prezintă un pericol decât pentru cel care apelează la asemenea practici, distrugându-și sănătatea fizică și mentală, trebuie știut faptul că toxicomanului i se modifică personalitatea, devenind un individ de o agresivitate ieșită din comun, labil din punct de vedere psihic, gata oricând să săvârșească orice act abominabil numai pentru a-și dobândi porția de morfină sau de a aspira fumul de opiu sau marijuana.

Ca orice fenomen, toxicomania nu apare din senin. El are la bază cauze de ordin economico-social, cum ar fi accentuarea crizei sociale și morale din țările industrializate, cu toate consecințele ei grave: șomaj, inflație, nesiguranța în ziua de mâine, înstrăinarea umană generată de inechitate, inegalitate și injustiție socială, goana febrilă după câștiguri fabuloase cu orice preț. Alte cauze complementare sunt propaganda violenței și a tentațiilor necontrolate pe micul și marele ecran, stimularea instinctelor primare prin diferite moduri, atitudinea de mai multe ori îngăduitoare a autorităților unor state în ceea ce privește traficul și consumul de droguri, neajunsurile și ineficiența metodelor folosite în educația copilului, a tineretului în general, existența unor organizații criminale interesate în traficul de droguri.

Alte cauze ale toxicomanie țin de personalitatea individului, cum ar fi curiozitatea, carențele de educație, lipsa de voință, deficiențe de natură psihologică etc. Cercetările în acest sens indică multiple motive care pot duce la consumul de droguri, împărțite în trei grupe principale (așa-zisul triunghi al dependenței):

personalitatea celui afectat; însușirile și posibilitățile de procurare a drogurilor; mediul social (familia, cercul de prieteni, dar și societatea). Dependența de droguri se număra printre grupurile principale de risc SIDA, iar prostituția oferă o posibilitate ușoară de procurare a banilor necesari pentru droguri.

Cunoașterea acestor cauze este necesară pentru realizarea unui șir de măsuri menite să ducă la prevenirea și controlul acestui flagel social.

Clasificare

În lume s-a dezvoltat o adevărată industrie a drogurilor, cu un profit anual uriaș, între 500 și 800 miliarde de dolari (ceea ce corespunde bugetului Franței și al Angliei luate împreună. Cauza este simplă: profiturile producătorilor de droguri, ale comercianților și traficantilor sunt gigantice, deoarece produsele lor sunt scumpe și ilegale.

În S.U.A. se desfac pe „piața neagră” droguri în valoare de peste 100 miliarde de dolari, iar în Europa între 50 și 80 de miliarde. Statele alocă sume uriașe pentru a le confisca sau pentru a-i prinde și pedepsi pe consumatori și dealeri (negustori). Cu toate acestea, nu sunt descoperite decât mici verigi din întreaga rețea pe care o presupune o asemenea afacere.

Nu numai în țările bogate drogurile au efecte sociale fatale, ci și în cele în curs de dezvoltare, unde structurile statale sunt atinse de corupție sau în zonele asiatice de producție a opiului, unde sute de mii de oameni au devenit dependenți de heroină.

Drogurile sunt:

– *după modul de obținere:*

- naturale (opiumul, morfina, cocaine, psilocina, cannabisul, mescalina);
- semi-sintetice (heroina, L.S.D-ul);
- sintetice (amfetaminele, mialginul, dipidolorul);

– *după modul de acțiune asupra sistemului nervos central (S.N.C.):*

- stimulente ale S.N.C. (cocaina, amfetaminele);
- depresive ale S.N.C. (morfina, opiumul);

- perturbatoare ale S.N.C. (psilocina, cannabisul, S.D.-ul, mescalina);
- *după efectul acțiunii lor asupra unui consumator:*
  - stupefiante (morfina, cocaina, T.H.C.-ul);
  - halucinogene (L.S.D.-ul).

În funcție de doza administrată, un drog poate acționa în prima fază ca stupefiant și apoi ca halucinogen.

Cele mai căutate pe piața consumatorilor sunt:

a) **Opiumul**, care este suculele coagulate ale capsulei de mac care nu a ajuns încă la maturitate. Opiumul devine astăzi unul din principalele obiective ale traficului ilicit de droguri.

b) **Cannabisul**, produs al plantei cannabis, care se folosește sub diferite forme: se fumează, se amestecă în băuturi sau droguri.

c) **Frunza de coca și cocaina**, care provin din planta coca, un arbust cu frunze persistente, ce crește în vestul Americii de Sud. Frunzele sunt mestecate de secole în unele regiuni ale Americii Latine, în special de către locuitorii de la munte.

d) **Heroina**, care se obține din mac, extras prin incizii, din care se extrage inițial opiumul brut, iar după prelucrare, un praf fin. Se consumă diluată sau prin injecții.

e) **Hașișul**, care se obține dintr-o plantă ce crește în Orientul Mijlociu și se consumă sub formă de țigară, principalele țări producătoare fiind Iranul, Libanul, Turcia.

f) **Marijuana**, care este un produs al plantei cannabis, consumată în băuturi, sucuri, cafea sau țigări.

g) **L.S.D.-ul**, care se obține din tetratul de ergotomină, procurat de traficanți de la unele firme din Germania, Elveția, livrându-se sub formă de pastile.

6.2. Toxicomania și degradarea umană

În ultimul timp tot mai mulți specialiști – medici, sociologi – și diverse asociații, instituții, studiază atent modul în care drogurile acționează asupra ființei

umane, luată în totalitate, sau asupra unor organe ale acesteia. Trebuie precizat că, având structuri chimice diferite, fiecare categorie de drog se repercutează într-un mod specific asupra fizicului și psihicului uman. Cu toate acestea, există trăsături comune pentru toate drogurile.

Toxicomania este cuvântul care presupune obișnuința morbidă a unor oameni de a folosi doze repetate și crescânde de substanțe toxice, între care stupefiantele ocupă un loc central. Categoria de toxicomani cuprinde pe morfinomani, opiomani, heroinomani, cocainomani, pe consumatorii de hașiș și marijuana, precum și pe cei ce folosesc substanțe psihotrope în abuz, de regulă fără prescripție medicală.

Opiul brut din care se obține heroina conține substanțe utile și alcaloizi de mare valoare în industria farmaceutică. Este utilizat în medicină în doze mici ca somnifer, calmant, analgezic etc. Dintre alcaloizii opiului face parte și morfina, care este folosită pe scară largă și ca medicament, având o puternică acțiune analgezică, fiind un deprimant al centrului tusei și al celui respirator. Aceste întrebuințări au dus la creșterea popularității morfinei și, implicit, a substanțelor opiacee.

Efectele consumului de opiu depind de mărimea dozelor și de periodicitatea lor, de starea generală de sănătate a opiomanului, de vârsta și de temperamentul său. Organismul cere în permanență ca dozele să crească din punct de vedere cantitativ. O doză puternică poate duce rapid la somn, apoi la comă și deces. După 12 ore de la administrarea dozei, opiomanul poate sucomba. Utilizarea cu regularitate a opiului duce la necesitatea sporirii dozelor și la dependența care îl transformă pe consumator în toxicoman. Opiomania îl descompune psihic și mental pe individ, îi deteriorează memoria, îi diminuează apetitul și îi înrăutățește funcțiile ficatului. În toate cazurile de toxicomanie se constată o pierdere evidentă a voinței și a capacității de decizie.

Sistemul nervos central poate fi grav afectat de consumul morfinei, acțiunea depresivă a morfinei asupra respirației în doze toxice este foarte gravă. Efectul toxic al morfinei diferă după modul de administrare – injecții subcutanate sau administrări bucale

Mult mai toxică decât morfina, heroina, produce degenerări grave hepatice sau miocardice. Ea provoacă aceleași efecte ca și opiul și morfina, dar mult mai pronunțate. Cercetările efectuate au demonstrat că înalta puritate a heroinei, pusă în vânzare pe piețele ilicite, face ca o persoană care fumează zilnic doar 3-5 țigări cu adaos de heroină să devină toxicomană după numai 3 zile.

Toxicomanii aflați sub influența opiaceelor au un aer somnolent, apatic, puțin comunicativ, lăsând impresia că nu-i interesează nimic din lumea înconjurătoare. Când se apropie momentul următoarei injecții sau doze, opiomanul acuză dureri musculare, lăcrimare, transpirație. El devine agitat, nervos, ușor iritabil.

În ceea ce privește cocaina, aceasta este consumată de obicei de toxicomani prin injecții sau prize nazale, cu scopul producerii unei stări trecătoare de excitație psihică și euforică. Consumat în cantități mari și vreme îndelungată, drogul provoacă grave tulburări organice și psihice.

Consumatorii acestui drog susțin că el le produce o stare de stimulare mentală și fizică, euforie, mulțumire de sine, confort organic și psihic, creându-li-se impresia că își pot realiza orice dorință, indiferent de dificultate.

Oamenii de știință au relevat că, la câteva minute după ce substanța activă a ajuns în circuitul sanguin prin injectare intravenoasă, iar la prizare prin mucoasa nazală, aceasta inundă porțiuni cu un rol important din creier: scoarța cerebrală, care este răspunzătoare de memorie și rațiune, hipotalamusul, care controlează simțurile, apetitul și somnul, precum și creierul mic, răspunzător de activitățile motorii. Drogul, afirmă specialiștii, dezlănțuie în creier o adevărată furtună nervoasă, intervenind în transmiterea impulsurilor între neuroni, ceea ce are ca rezultat o excitație continuă a unor porțiuni întregi ale creierului.

Cercetătorii susțin că cocaina produce o stare de euforie de scurtă durată (1-2 ore) și frânează apetitul. Drogatul debitează idei aberante, dă frâu liber imaginației. După doze mari sau la consum de durată cocaina provoacă stări psihotice și reacții paranoice. Starea temporar euforică a cocainomanului se transformă cu timpul într-una profund depresivă, el fiind stăpânit de teamă și având halucinații vizuale, auditive și tactile.

Efectele psihice și fizice nesesizate de cocainomani sunt multiple. Drogații cu cocaină sunt, de regulă, hiperexcitați, au o logoree specifică, făcând afirmații necontrolate, apoi uită cu ușurință surprinzătoare tot ce au făcut sau au vorbit. Sub influența cocainei, toxicomanii recurg adesea la acțiuni nesăbuite, cum ar fi cele criminale, sau practică inversiuni sau perversiuni sexuale.

În faza de intoxicație avansată, cocainomanii devin suspicioși și neîncrezători. Majoritatea au halucinații; unii au relatat că sub influența drogului au simțit puternice furnicături pe corp.

Când efectele cocainei încep să se diminueze, consumatorul se simte neliniștit, incapabil de a se concentra, este arțăgos, deprimat, obosit și are o tendință morbidă spre lenevie. Starea depresivă să amplifică într-o asemenea măsură încât cocainomanul își pierde dorința de a mai trăi, comite tentative de sinucidere. Unii drogați au descris această stare ca pe o senzație de sinucidere. Alții – ca pe o senzație de „moarte iminentă”. La această etapă apar frecvent manifestări paranoice, când toxicomanul nu mai este răspunzător de actele și faptele sale, și este convins că e urmărit de autorități și persecutat de societate. Pentru a combate aceste stări, cocainomanul va suplimenta dozele de cocaină. Astfel se creează un cerc vicios de stări euforice și depresive și se instalează implacabil acea dependența psihică temeinică și iremediabilă.

Consecințele abuzului de cocaină, indiferent de modul de administrare, „sunt de-a dreptul catastrofice”, subliniază experții O.M.S, determinând o creștere a

cazurilor de hipertensiune, a altor maladii, a crizelor de comportament și, în extremis, survenind moartea.

Halucinogenele din cannabis produc numeroase efecte negative în plan fiziologic, dar specialiștii le consideră totuși neînsemnate în comparație cu efectele pe care le au asupra sistemului nervos central. Consumat vreme îndelungată, cannabisul duce la toxicomanii grave, cu halucinații și delir furios, uneori chiar la demență.

În urma cercetărilor s-a constatat că principala substanță activă din cannabis (tetrahidrocannabinolul) provoacă grave tulburări psihice, diminuează rezistența organismului uman la boli, produce incidente sau accidente nefaste în sistemul de reproducere și cel endocrin, afectează grav personalitatea omului.

Substanțele psihotrope stimulative produc, de cele mai multe ori, efecte secundare dezagreabile, mai cu seamă atunci când sunt consumate în exces. Stimulentele sunt niște compuși care acționează asupra sistemului nervos central, accelerându-i activitățile. Ele pot fi naturale, ca epinefrina sau adrenalina ori sintetice respectiv, amfetamina sau feumetrazina. Efectele toxice ale amfetaminelor constau din: exaltarea imaginației, tremur, dilatarea pupilelor, anxietate, delir, stare de panică, irascibilitate, idei paranoide. Dintre efectele secundare, în cazul administrării intravenoase se pot menționa: malnutriția, avitaminoza, deficiențe respiratorii, afecțiuni gastrointestinale acute și, cel mai periculos, incapacitate mentală. S-a constatat apariția unor leziuni ireversibile ale creierului.

Halucinogenele (LSD-ul, feniciidina, mescaina) afectează sistemul nervos central, producând alterarea percepțiilor, schimbări emoționale intense și diverse, dereglări ale personalității, deteriorarea discernământului.

Cel mai periculos halucinogen este LSD-ul. Pe plan psihic drogatul cu LSD trăiește halucinații vii și o confuzie a simțurilor, numită *sivestezie*. Consumatorul pierde capacitatea de a sesiza pericolele și de a judeca în mod corect, controlul

obișnuit al emoțiilor se reduce sau dispare. Drogatul poate avea senzații mergând de la extaz până la groază, uneori simțind două sentimente puternice, opuse, la o singură drogare. De aceea este foarte greu, chiar imposibil, să se prevadă ce reacții va avea subiectul la un moment dat.

Printre observațiile relevante asupra toxicomanilor sunt și cele care se referă la eforturile lor de a-și păstra anonimatul, în societate ei sunt fie stigmatizați, fie pasibili de sancțiuni legale, fapt care îi determină să adopte o gamă variată de comportamente pentru a-și disimula viciul atât față de autorități cât și față de propriile familii. În unele locuri, toxicomanii sunt ținta oprobiului familiei și societății, ei fiind, pur și simplu, excluși din colectivități.

Toxicomanii își ascund viciile față de autorități, deoarece, prinși, vor suporta consecințele legale. Cu cât pedepsele și represiunea sunt mai severe, cu atât practicile narcomanilor sunt ținute în cel mai mare secret.

Drogații își conspiră practicile și față de ceilalți toxicomani, dar, mai ales, față de traficanți; ei sunt de acord să nu divulge nimic despre aceștia autorităților. Răfuielile și pedepsele aplicate între ei de traficanții și toxicomanii din lumea interlopă sunt adesea mult mai severe, chiar draconice față de cele aplicate de organele antidrog. În unele țări, traficanții pot dispune asasinarea unui rival sau numai presupus rival minor pentru suma derizorie de ...10 dolari.

De cele mai multe ori toxicomanul trebuie să fie discret și în relațiile cu aliații săi din lumea drogurilor, să nu spună unde își păstrează rezerva de bani sau de droguri și câteodată nici chiar unde locuiește.

Toate acestea marchează profund psihicul și întregul comportament al toxicomanului.

6.3. Toxicomania și criminalitatea

Una dintre consecințele cele mai grave ale abuzului de droguri, dincolo de degradarea morală și fizică a toxicomanilor, este creșterea criminalității.

Un studiu efectuat printre consumatorii de heroină din Miami, Florida, ale cărui rezultate au fost publicate în volumul „Crime and Human Nature”, scris de doi renumiți profesori de la Universitatea Harvard, dezvăluie rata ridicată a criminalității, provocată de acest drog. Astfel 239 de bărbați heroinomani au comis, fiecare, în medie câte 337 crime, aproape jumătate dintre acestea fiind legate, în mod direct, de vânzarea de droguri (prin crime autorii înțeleg agresiuni, violențe, furturi, răpiri, violuri, omoruri, amenințări, șantaje ș.a.).

Un grup de 117 femei toxicomane au comis, la rândul lor, tot într-un an de zile, fiecare câte 320 de delikte, în aproape jumătate dintre cazuri fiind vorba de prostituție. Potrivit studiilor efectuate, cifre asemănătoare au fost constatate și în Philadelphia, Phoenix, Washington D.C. și San Antonio: 26 crime pe lună sau 312 pe an, comise de fiecare toxicoman, cele mai multe generate de vânzarea de droguri sau de prostituție.

Datorită mulțimii de traficanți intermediari care și-au ales ca „profesie” vânzarea prafurilor morții, prețul unui gram de cocaină, potrivit revistei *U.S. News and World Report* din 27 iunie 1988, este cuprins între 80 și 120 dolari. Dar un toxicoman cheltuiește pentru doza zilnică (după cum se afirmă în volumul *Miths That Crime*) între 20 și 100 de dolari.

Pentru a-și procura banii necesari evadării cotidiene din realitate, consumatorii de droguri ajung la crime și prostituție. Se estimează că jumătate din numărul jafurilor și hoțiilor din New York sunt comise de toxicomani.

Pe plan internațional, studiile întreprinse în ultimii ani, constată că drogul este principalul vinovat de creșterea criminalității pe toate planurile. În Italia, de exemplu, 70% din furturile de stradă, 88% din spargerile de mașini, 68% din furturile din apartamente, 74% din spargerile de birouri și bănci sunt comise sub influența stupefiantelor.

La Amsterdam, criminalitatea provocată de consumul de droguri reprezintă circa 90% din totalul actelor delictuoase și cauzează într-un an daune materiale de

aproape 2 miliarde de guldeni, adică tot atât cât bugetul acestui oraș olandez ce numără 1 760 000 de locuitori. Dat fiind prețul ridicat al stupefiantelor, pentru a-și procura banii, toxicomanii devastează magazine, fură automobile sau jefuiesc trecătorii. S-a constatat că fiecare al treilea locuitor din Amsterdam a fost atacat sau jefuit de traficantii de droguri sau de toxicomani, între care nu rareori se întâlnesc și tineri de 12-14 ani sau prostituate.

În Spania, într-un singur an, au fost operate 11.000 arestări a celor care au încălcat legea stupefiantelor, poliția spaniolă constatând că 75% dintre delictele împotriva proprietății și omucideri s-au săvârșit din cauza narcomaniei. În anul respectiv, au fost jefuite 5.000 de farmacii și s-au falsificat 32.000 de rețete medicale pentru a se procura stupefiante.

Toxicomania a determinat creșterea criminalității, înregistrându-se o gamă largă de delikte (spargerii de bănci, devalizări de farmacii, furturi de rețete medicale, de autoturisme, falsificări de bancnote etc.) și în Germania. Ministrul de interne din această țară afirma: "fiecare toxicoman care nu este milionar, mai devreme sau mai târziu devine delincvent". Tot în această țară narcomania a generat creșterea prostituției și a perversiunilor sexuale practicate de bărbați și femei, a sporit numărul sinucigașilor.

Consumul de droguri constituie principala cauză a actelor antisociale, inclusiv a majorității crimelor comise în marile metropole și aglomerările urbane din S.U.A.. Anchetele efectuate în acest sens au relevat că 79% din crimele înregistrate la New-York sunt săvârșite sub influența drogurilor. La Washington ponderea se ridică la 77%, la Chicago la 73%, iar la Miami procentul se apropie de cifra maximă.

La Washington, nu cu mult timp în urmă, s-a depășit recordul în ceea ce privește cazurile de omucidere, 60% fiind victimele unui violent război al drogurilor.

Dintr-o statistică făcută de poliția new-yorkeză pentru opinia publică, reiese că în 1990, în marea metropolă americană au fost ucise 2.000 de persoane, cu 25% mai mult decât în anul anterior, majoritatea crimelor fiind săvârșite pe fundalul consumului de droguri. De altfel, specialistul american Arnold Weshton susține că americanii, deși

reprezintă 2% din populația lumii, consumă 60% din drogurile produse pe întreaga planetă.

Procurorul general al S.U.A. a afirmat că deține dovezi de necontestat despre relația ce există între consumul de droguri și situația infracțională. La infractori, consumul de stupefiante depășește cu mult media calculată pentru restul populației, unde se pare că se stabilizează, în timp ce la delincvenți, dimpotrivă, pare că se mărește,

În sociologia juridică s-a constatat că aproximativ 20% din infracțiunile înregistrate în S.U.A. au fost săvârșite de consumatorii de droguri. Dar studiul efectuat de către Departamentul justiției din această țară arată cu claritate că cifrele privind proporția consumatorilor de droguri în totalul populației infractoare depășesc cifra de 20%. Un studiu efectuat asupra a 2.000 de persoane arestate pentru infracțiuni fără tangență cu drogurile, cât și printre cei ce au săvârșit astfel de fapte penale, a relevat că procentajul mediu obținut este de 70%.

Într-un alt studiu, efectuat de Institutul de Justiție al statului New York, se arată că majoritatea persoanelor reținute de poliție pentru comiterea unor infracțiuni prezentau urme de stupefiante în organism. Astfel, din 261 de bărbați arestați, 75% consumaseră droguri, iar din 103 femei, proporția alcătuia 76%.

În Europa, mai exact în Germania, după orașe și locuri de distracție, drogurile au pătruns și în închisori. Începând cu anul 1983 în penitenciarele vest-germane s-au consemnat, an de an, peste 1.000 de cazuri de consum de droguri, introduse de către deținuții trimiși la lucrări, de vizitatori, prin colete poștale ca și prin alte mijloace nedeterminate.

Alte studii din Anglia arată că în capitala acestei țări, între 15.06.1989–15.06.1990 au fost săvârșite 716.000 infracțiuni, numărul atacurilor armate sporind cu 14%. Din cele 105.800 de persoane arestate de poliția metropolitană, numărul celor arestați sub acuzație de trafic de droguri a crescut cu 9%, fiind de 2.500 de persoane.

Cercetările științifice din ultimele decenii au demonstrat că toxicomanii, în marea lor majoritate, mai devreme sau mai târziu, îngroașă rândurile bolnavilor psihic irecuperabili și din rândul lor sunt recrutați criminalii cei mai feroce.

Studiind vreme îndelungată consecințele abuzului de narcotice, scriitorul american Thomas Plate a conchis că „drogul prezintă pragul delincvenței”, că de fapt „drogul este anticamera criminalității”. Numai după ce s-a dovedit că majoritatea celor mai sângeroase crime sau a celor mai înfiorătoare acte de vandalism, violuri, furturi s-au comis ca urmare sau sub influența consumului de droguri, s-a declanșat treptat o campanie de condamnare a „violentei albe”, au început să se ia măsuri împotriva traficantilor de droguri.

Din studii relativ recente, efectuate de specialiștii italieni și din exemplele furnizate de aceștia, se desprind concluzii revelatoare asupra puterii pe care „pulberea albă” o are asupra psihicului uman, cu implicații dintre cele mai negative, îndeosebi în planul comportamentului social.

La Roma, un tânăr boxer, silit să abandoneze sportul preferat din cauza abuzului de droguri, a fost ucis cu bestialitate (prin lovituri în țeastă cu o rangă metalică, până când craniul i s-a făcut țandări) de către prietenul său, cocainoman, deoarece refuzase să-și mai împartă doza cu el.

Un alt caz este cel al unei tinere de 22 de ani, Andreea Salvatore, care și-a omorât ambele bunici – maternă și paternă – întrucât refuzaseră să-i dea bani pentru a-și procura heroină.

Un alt drogat a asasinat un șofer de taxi pentru a obține banii necesari pentru droguri, un altul a încercat să-și înjunghie mama în timpul unei crize de abstenență, într-un orașel italian un tată a fost sugrumat în somn de către fiul său toxicoman.

Alfonso di Nola, un antropolog italian, a constatat că „abuzul de cocaină la subiecți cu psihicul labil și cu înclinații spre sadism și omucidere, determină activarea acestor predispoziții”.

Extrem de relevant în ceea ce privește legătura de cauzalitate dintre consumul și traficul de droguri și criminalitate este cazul lui Charles Manshone – șeful unei bande de criminali din S.U.A., care a stârnit un puternic val de indignare.

Începând de la vârsta de 13 ani, Manshone a trecut printr-o sumedenie de case de corecție și închisori. După cum a mărturisit, aici a reușit să se „perfecționeze” în furtul de automobile, în tot soiul de escrocherii și găinării. În 1967, când a devenit, în sfârșit liber, a descoperit în California o lume cu totul nouă pentru el; pe hippies (California *nu este doar locul de baștină al* mișcării hippies, apărută în anii 60, ci și mediul în care aceasta a luat formele cele mai aberante și exuberante).

Hippies se călăuzeau de lozinca „fac tot ce doresc, când doresc” și se comportau în acest spirit. Contestau orice autoritate – statală, socială, familială, școlară și duceau o viață nomadă sau seminomadă, cel mai adesea în compania drogurilor. Se întrețineau din furturi, escrocherii, trafic de stupefiante, dar nu evitau să recurgă nici la pistoale și cuțite. Manshone a înțeles că în California, în acest mediu viciat, își va putea desfășura în voie vocația sa criminală. Nu după mult timp a întemeiat o „familie” formată din 10 persoane. Curând s-a dovedit că această bandă era o anomalie chiar și printre hippies, care acceptau și practicile cele mai nefirești.

Cunoscând practica hipnotismului și tainele magiei negre, Manshone a reușit să-i influențeze mult pe membrii grupului, încât aceștia îl divinizau și, în egală măsură, se temeau de el, deoarece nu făceau nici o mișcare fără încuviințarea lui. Manshone s-a folosit de acest lucru în ducerea la îndeplinire a planurilor sale criminale. Astfel, s-au săvârșit numeroase asasinate pe care presa le-a numit „omoruri rituale”, ordonate de „profetul” Manshone cu scopul de "a elibera sufletele victimelor". Unele cadavre au fost îngropate în deșert, altele – lăsate în locul a avut loc masacrul.

Arestarea bandei lui Manshone a pus capăt șirului de asasinate comise în mod atât de bestial. Dar în momentul intervenției poliției pe lista celor "condamnați" la moarte de Manshone mai figurau încă 11 persoane.

Specific modului de operare a bandei lui Manshone era faptul că de fiecare dată la locul crimelor, banda lăsa semne evidente ori inscripții de natură să îndrepte bănuielile asupra unor extremiști negri. Scopul său era să provoace un "măcel de proporții" între albi și negri, la care el și adepții săi să poată asista de la distanță.

Cercetându-se cazul, s-a ajuns la concluzia că modul oribil în care erau săvârșite crimele s-a datorat consumului frecvent de marijuana și a altor droguri, dar mai ales faptului că înaintea crimelor membrii bandei luau doze de LSD – drog care duce la demență. Stupefiantele i-au transformat în monștri pe membrii bandei lui Manshone, aceștia trăind tot timpul sub influența lor imbecilizantă.

Deși în România nu s-a ajuns la asemenea proporții în ceea ce privește săvârșirea de infracțiuni, totuși influența stupefiantelor asupra comportamentului individului a început să se facă simțită și în țara noastră, mai ales în rândul tinerilor.

Violența tinerilor nu se manifestă numai în cadrul instituțiilor de învățământ, ea simțindu-se în stradă, în cartiere, peste tot unde poate lua o formă organizată – găști sau bande – cu lideri care provin de obicei din familii cu o situație materială bună sau din categoria celor „școliți” în locurile de detenție.

Violența, consumul de droguri și alcool se determină reciproc și sunt determinate de curiozitate, justițiarism sau nevoia de distracție și defulare.

În cazul folosirii drogurilor (naturale sau sintetice) se afirmă că ar fi vorba de o crimă fără victime, deoarece sunt afectați doar consumatorii, în realitate, toxicomanul nu este singura ființă care suferă, consecințele răsfrângându-se, direct sau indirect, asupra familiei, prietenilor, colegilor.

Faptul că stupefiantele au ajuns să fie consumate de elevi și de studenți nu mai impresionează decât atunci când se ajunge la dezintoxicare. Mai mult, comunicarea dintre tânărul toxicoman și profesor, medic sau părinți lipsește, aceștia din urmă refuzând să accepte că propriul copil este implicat în consumul de droguri și marcat de degradarea fizică și cea psihică.

Motivele pentru care tinerii acceptă un astfel de mod de viață sunt de natură psihologică: frica de problemele zilnice, sentimentul singurătății și al inutilității, lipsa respectului și a încrederii în sine, sau chiar complexe legate de viața sexuală.

Recuperarea și integrarea în societate a toxicomanilor, în general, este foarte greu de realizat. Un număr restrâns de specialiști încearcă imposibilul în lupta cu „moartea albă”, dar lipsa spațiilor și a dotărilor necesare, plus neimplicarea efectivă a societății civile în lupta cu acest flagel rămân adevăratele probleme irecuzabile.

6.4. Toxicomania și actele de terorism internațional

Studiile privind toxicomania relevă faptul că drogul "face casă bună" cu actele de terorism internațional. S-a demonstrat că majoritatea covârșitoare a celor mai odioase acte de terorism sunt săvârșite de criminali aflați sub influența stupefiantelor. Deosebit de relevantă în acest sens este declarația teroristului german Peter Jurgen Boock, membru activ al fostei grupări teroriste „Bader-Meinhof”, arestat și condamnat în prezent. Acesta a declarat în închisoare unui reporter al săptămânalului german „Der Spiegel” că a fost un statornic consumator de droguri încă de la vârsta de 16 ani, apoi la 18 ani a aderat la gruparea teroristă sus-amintită. Cele mai mari doze de droguri le-a utilizat în anul când banda teroristă din care făcea parte a comis cele mai multe și cele mai grave acte criminale. În acea perioadă își injecta drogurile de 4-8 ori pe zi. El nu era nevoit să suporte nici un fel de cheltuieli, deoarece stupefiantele îi erau puse la dispoziție pe gratis de conducerea bandei; cumpărarea lor se făcea din sumele obținute în urma jefuirii unor bănci sau a altor instituții de credit.

Comunitatea umană a aflat cu stupeoare, teamă și indignare despre legătura între flagelul stupefiantelor și fenomenul terorismului internațional. La Bogota, în iulie 1992, a avut loc un atentat terorist, realizat prin detonarea unei mari cantități de materiale explozive, aflate într-un camion, de către traficanții columbieni care urmăreau intimidarea populației și a autorităților.

Atentatele teroriste continuă la Medellin. O explozie de o amploare incredibilă a avut loc la 29.06.1990, ca urmare a detonării unei cantități de exploziv aflată într-un automobil-capcană.

În Italia, Mafia cea bogată a devenit și mai bogată în urma traficului de droguri. Prezență sumbră și amenințătoare în societatea contemporană italiană, organizația mafiotă este, în ultimă instanță, tot o organizație teroristă.

Trebuie menționate și strânsele legături dintre neofasciștii italieni sau vest-germani și traficanții de droguri din Bolivia ori Peru. Ele au devenit de notorietate publică îndeosebi după arestarea „măcelarului” din Lyon – Klaus Barbié – asupra căruia mass-media a făcut numeroase dezvăluiri, nu puține dintre ele având tangență cu lumea subterană a drogurilor.

Teroriștii din întreaga lume, pentru a-și procura armamentul, munițiile, materialele explozive, ca și pentru a-și asigura sprijinul logistic, nu pregetă să finanțeze transporturile ilegale de stupefiante ori să le efectueze chiar ei înșiși. La rândul lor, traficanții pun la dispoziția primilor sume imense de bani în vederea garantării securității căilor de comunicație și mijloacelor folosite pentru transportarea drogurilor. Așa a acționat Rodriguez Gacha, zis „Mexicanul”, membru al Cartelului din Medellin care, în 1980, contra unei sume considerabile de bani, și-a recăpătat protecția F.A.R.C. (Forțele Armate Revoluționare Columbiene). Din momentul respectiv, acest acord a plasat Columbia pe primul loc în lume în ceea ce privește violența datorită drogurilor, întrucât confruntările armate dintre autoritățile statale, mafia drogurilor și gruparea antiguvernamentală menționată mai sus au făcut zeci de mii de victime.

Într-un clasament al violenței, Columbia este urmată imediat de Peru. Și în această țară, în ultimii ani, zeci de mii de persoane și-au pierdut viața tot din cauza acțiunilor întreprinse de grupările teroriste în comun cu cele ale traficanților de droguri.

7. Alcoolismul – factor criminogen

7.1. Introducere

În cadrul toxicomaniei, ca factor criminogen, pe lângă consumul de droguri trebuie inclus și alcoolismul. Spre deosebire de consumul de droguri, care în România nu a căpătat o amploare deosebită în comparație cu alte state ale lumii, alcoolismul a cunoscut o răspândire care trebuie luată în considerație, consumul de alcool se pierde în negura istoriei.

Alcoolismul e una dintre cele mai mari primejdii care pândește civilizația modernă. El este cauza degenerării fizice și psihice și, în consecință, a dezagregării sociale.

„Alcoolismul dă naștere la nebuni, criminali, provoacă epilepsia, omoară în fiecare an mii de oameni, face din om o bestie feroce, din femeie – o martiră, distruge numeroase căsnicii.” (Prof., dr. M. Minovici).

Istoria alcoolismului poate fi considerată la fel de veche ca și cea a umanității, alcoolul fiind împletit organic, în toate locurile și epocile istoriei, cu condițiile de viață și nivelul de civilizație.

Alcoolismul, considerat ca „expresie a relelor fizice, morale și intelectuale” este o boală ce dăinuie din cele mai vechi timpuri ca rezultat al consumului excesiv de băuturi alcoolice. Dezvoltarea dinamică a omenirii, cu succesiunea etapelor evolutive de culegător și a celei de agricultor a determinat teoretic și apariția obiceiului de a produce și de a consuma băuturi alcoolice.

În România, băuturile alcoolice sunt cunoscute din cele mai vechi timpuri. Herodot a scris despre obișnuința geților și a sciților de a bea vin. Aceștia erau caracterizați de grecii antici astfel: „o superbă națiune ariană, la care femeile beau mai mult decât bărbații”, iar despre sciți afirmă că sunt „un popor viteaz, dar mari băutori”.

Reieșind din consecințele grave pe care le avea băutul de vin asupra populației, Burebista, regele dacilor, a ordonat, la un moment dat, distrugerea viilor.

În Evul Mediu, se consumau mult vinurile și în general băuturile alcoolice în care se introduceau diferite extrase din plante. Alcoolul ca produs de distilare a fost obținut mai târziu, deși distilația era cunoscută la greci.

Chiar dacă băuturile alcoolice sunt cunoscute din vremuri străvechi, și chiar dacă ceremonialele sacre din antichitatea romană se făceau de obicei sub semnul băuturii, mulți scriitori din cele mai îndepărtate vremuri au scris nenumărate lucrări despre pericolul excesului de alcool, elaborându-se și legi menite să frâneze abuzurile. Necesitatea apariției acestora s-a datorat consecințelor grave pe care excesul consumului de alcool îl are asupra sănătății individului și a colectivității, asupra dezvoltării social-economice.

Dintre măsurile cele mai drastice luate în scopul prohibiției consumului de băuturi alcoolice în lume merită amintite trei mari legislații: cea elaborată de regele Suediei la sfârșitul secolului al XIX-lea, prin care se interzicea cu desăvârșire consumul alcoolului; legea elaborată în Rusia între anii 1914-1916 și cea elaborată în Statele Unite ale Americii între 1928-1933. Aceste măsuri nu au dat practic nici un rezultat, dimpotrivă, alcoolismul a luat o amploare și mai mare, din cauza traficului de băuturi spirtoase, aducător de mari câștiguri financiare.

La noi în țară, pentru reducerea consumului excesiv de alcool, s-au luat, de asemenea, multe măsuri de ordin administrativ și fiscal precum: scumpirea băuturilor și limitarea programului de funcționare a localurilor în care se vând și se consumă băuturi alcoolice. Abuzul de băuturi este sancționat prin lege .

În 1885 Legea sanitară ordona ca pe lângă Laboratoarele Facultății de medicină din București să ia ființă un laborator de chimie specială pentru controlul alimentelor și băuturilor.

În 1893 s-a legiferat că numai alcoolul etilic pur, perfect rafinat, poate fi întrebuințat la prepararea băuturilor alcoolice, fiind elaborate în acest sens și norme tehnice. Spre deosebire de legislațiile severe, de prohibiție totală a consumului de alcool, aprobate în S.U.A., Suedia, Rusia, la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX, Liga română contra alcoolismului milita pentru folosirea moderată a băuturilor, și se pronunța

contra abuzurilor. Au apărut societăți de temperanță și aziluri pentru corijarea alcoolicilor, reușindu-se într-o oarecare măsură reducerea abuzurilor.

La Iași, în 1897, din inițiativa lui D. Xenopol s-a creat Liga română contra alcoolismului, iar în 1900 Mina Minovici a deschis o filială a Ligii la București. Activitatea lor s-a concretizat prin popularizarea unor scrieri despre pericolozitatea alcoolului și crearea bibliotecii antialcoolice.

În mai 1890, apare revista *Antialcoolul*, editată de secția Iași - București a Ligii antialcoolice. Revista era condusă de profesorul de medicină legală Mina Minovici. Motto-ul revistei, cu certă și actuală semnificație, era reprezentat de cuvintele omului de știință Ch. Darwin: „Din observațiile noastre, ale tatălui și bunicului meu, care datează de mai mult de un secol, rezultă că nu există o cauză de suferință, de boală și de mizerie mai puternică decât alcoolismul.”

Dezvoltarea rețelei psihiatrice din Moldova cu includerea problematicii complexe a alcoolismului reprezintă o etapă evolutivă în asistența alcoolismului, semnificative în acest sens fiind conferințele din seria tematică intitulată *Alcoolismul – implicații bio-psiho-sociale*.

Din a doua jumătate a secolului al XIX-lea alcoolismul și efectele sale asupra organismului uman a început să constituie o preocupare permanentă pentru cercetători. Primele studii asupra alcoolismului au evidențiat importanța ereditară, de aceea această perioadă e dominată de teoria degenerescentei, alcoolismul aparând ca un viciu, ca un defect moral ce constituie apanajul degenerațiilor.

În 1852, Magnus Huss numește alcoolul ca factor de degenerescentă, iar Gustav von Burge scrie clasică lucrare *Problema alcoolismului*. Ulterior Magnau, Lasegue, Garnier au făcut descrieri magistrale ale afecțiunilor subacute, acute și cronice cauzate de alcool.

În 1924, Kroon insistă asupra rolului eredității, iar Perrsich consideră dispoziția (înclinarea) alcoolică drept un caracter ereditar dominant. Alți cercetători au descris o frecvență crescută a alcoolismului și psihopatiilor la descendenții alcoolicilor.

Alți autori insistau asupra frecvenței crescute a alcoolizilor proveniți din familii destrămate, asupra rolului factorilor psihici, descriind aspecte clinice și clasificând tulburările psihice cauzate de alcoolism.

Numeroase studii statistice, efectuate pe loturi cu structuri diferite ca naționalitate, religie, cultură, evidențiază alcoolici cu comportament schizofrenic, oligofrenic sau epileptic. Raportul dintre formele delirante ale alcoolismului și schizofreniei au fost cercetate în numeroase studii. Traumatismele craniene au fost considerate printre factorii etiologici ai alcoolismului.

La începutul secolului **XX**, odată cu apariția și dezvoltarea curentului psihanalist, are loc o deplasare a interesului spre cercetarea personalității alcoolizului, a familiei și a mediului său social.

Amploarea exactă a alcoolismului este practic necunoscută, deși problema a fost abordată în numeroase studii epidemiologice, datele statistice oferind cifre diferite de la o țară la alta, diferențe datorate unor particularități socio-culturale și antropologice.

Statisticile arată o creștere a consumului de alcool cu peste 30% în ultimii ani. Alcoolul este cauză în aproximativ 2/3 a situațiilor perturbatorii prin violență ale relațiilor sociale și în 1/3 din cazurile de maltratare a copiilor prin perturbarea ambientului familial. Implicațiile negative ale intoxicației etilice se extind pe un palier larg, alcoolul fiind întâlnit drept cauză în peste 40% din agresiunile sexuale și violuri, în 50% din accidente de trafic, în 52% din decesele prin incendii, 67% din decesele prin înec, 68% din tâlhării și omucideri.

7.2. Alcoolismul și criminalitatea

Alcoolismul, prin efectele pe care le produce asupra organismului și, în special, asupra psihicului uman are un rol deosebit în etiologia crimei.

Se știe că alcoolismul favorizează declanșarea unor comportamente impulsive, a unor tendințe agresive care se pot materializa în săvârșirea unor infracțiuni. Deseori alcoolul este considerat un mijloc de a depăși inhibițiile ce împiedică manifestarea agresivă. Astfel, un individ care în condiții normale nu ar trece la săvârșirea actului

infracțional, după ce a consumat o anumită cantitate de alcool, pierzându-și puterea de a-și controla și de a-și dirija propriul comportament, va ajunge să săvârșească o faptă antisocială, bineînțeles în raport cu împrejurările obiective existente în momentul săvârșirii faptei.

Alcoolismul constituie un factor cel puțin favorizant, dacă nu determinant, în săvârșirea de infracțiuni care se comit atât cu intenție cât și din culpă.

În săvârșirea faptelor prevăzute de legea penală care sunt pedepsite dacă se comit, din punctul de vedere al vinovăției, cu ușurință sau din neglijență - alcoolismul este implicat în special în forma sa acută, și anume beția ușoară. Dat fiind faptul că beția ușoară are drept consecință o diminuare a atenției și o lungire a timpului de reacție, aceasta poate fi cauza principală a săvârșirii unor accidente de circulație, accidente de muncă precum și a altor infracțiuni de serviciu în cazul cărora făptuitorii au comis fapta pentru că reacțiile și deprinderile de care aveau nevoie pentru ducerea la îndeplinire în mod corespunzător a atribuțiilor de serviciu, au suferit un proces de degradare din cauza consumului de alcool.

În practică se întâlnesc numeroase cazuri de accidente rutiere, accidente de muncă ce au drept cauză consumul de băuturi alcoolice. S-a constatat că în statele unde se consumă băuturi alcoolice de către un procent ridicat de populație și în cantități mari și numărul faptelor penale este mai numeros, între amploarea alcoolismului și starea infracțională existând un raport de directă proporționalitate.

În cazul săvârșirii de infracțiuni cu intenție, alcoolismul intervine în special în ceea ce privește factorul volitiv al vinovăției, individul, din punct de vedere al factorului intelectual prevăzând consecințele socialmente periculoase ale faptei sale, dar supunându-se instinctiv înclinațiilor sale vicioase va comite fapte pe care nu le-ar săvârși în stare normală. Cele mai multe omoruri, infracțiuni de vătămare a integrității corporale, violuri și alte infracțiuni privind viața sexuală se comit de către indivizi aflați sub influența băuturilor alcoolice.

Dintre infracțiunile săvârșite de către indivizi alcoolici, procentul cel mai ridicat este reprezentat de infracțiunile săvârșite cu violență, fie că este vorba de omucideri (omor în forma simplă, omor calificat sau omor deosebit de grav), fie de vătămări ale integrității corporale sau sănătății (loviri sau alte acte de violență, vătămare corporală). Toate acestea se întâmplă din cauza că alcoolul este toxicul care declanșează comportamentele agresive, fiind considerat în multe cazuri declanșatorul unor reacții impulsive.

Modificând mentalitatea individului și ducând la o pierdere a sensurilor eticii și moralei, alcoolismul va determina săvârșirea unor infracțiuni contra patrimoniului, infracțiuni contra familiei.

Exagerarea nevoilor sexuale determinată de alcoolism poate avea drept consecință săvârșirea unor infracțiuni privind viața sexuală, acestea fiind în special, violul și perversiunile sexuale.

Alcoolismul poate declanșa crima și indirect. Astfel starea de sărăcie în care ajung mulți dintre consumatorii împătimiți de băuturi alcoolice îi va determina pe aceștia la săvârșirea de infracțiuni, în special contra patrimoniului, pentru a-și procura mijloacele de trai sau mijloacele financiare necesare achiziționării de noi cantități de alcool, indispensabile satisfacerii viciului.

Așadar alcoolismul este cauza genezei actelor imputabile și a infracțiunilor de toate categoriile cu pierderi materiale și de vieți omenești. Intoxicația alcoolică acută sau cronică, prin reprimarea simțului uman și social și prin creșterea iritabilității și exacerbarea impulsivității instinctuale în condițiile anulării gândirii logice, devine sursă de conflicte și geneză de agresiuni prin scăderea criticii față de propriul comportament cu pierderea simțului măsurii și a tactului.

7.3. Prevenirea și controlul alcoolismului

Problemele cu care se confruntă societatea și care sunt cauzate într-o măsură semnificativă și de alcoolism au necesitat găsirea unor soluții și metode, mijloace și măsuri care să prevină și să țină sub control acest flagel social.

Preocupările societății în această privință au apărut de multă vreme, dar faptul că și în perioada contemporană alcoolismul mai face ravagii în rândul omenirii dovedește necesitatea îmbunătățirii vechilor metode și totodată găsirea altora noi, mai eficiente.

Aceste măsuri pot fi împărțite în două mari categorii:

- cele care vizează întreaga societate;
- cele care vizează individul.

Dintre măsurile care vizează întreaga societate pot fi menționate: elaborarea unor legi care ar reglementa comercializarea de băuturi alcoolice. Astfel, în trecut au fost elaborate norme care au interzis vânzarea alcoolului nerafinat și a altor băuturi alcoolice vătămătoare sănătății. Legi sanitare au reglementat cantitatea maximă de alcool care poate fi conținută în băuturile ce existau în circuitul comercial.

O altă măsură menită să ducă la reducerea consumului de băuturi alcoolice constă în avertizarea populației, în special a tinerilor, asupra consecințelor grave ale alcoolismului. Acest proces se poate desfășura prin intermediul școlilor, emisiunilor radio și televizate, al publicațiilor accesibile oricărui individ.

Măsurile de dezvoltare economică de asemenea, ducând la îmbunătățirea nivelului de trai, pot diminua consumul de băuturi alcoolice în special în rândul indivizilor care apelează la alcool din cauza condițiilor precare de trai.

Aceste măsuri de ordin legislativ, economic, social și cultural, numai coroborate și aplicate de specialiști pot constitui un factor important în efortul de prevenire și control al alcoolismului.

Măsurile care vizează individul sunt cele referitoare la tratamentul, asistența și recuperarea persoanelor alcoolice. De asemenea măsurile de depistare a persoanelor predispuse la alcoolism (prin implicarea asistenței psihiatrice în practica medicinei generale) pot contribui într-o mare măsură la prevenirea alcoolismului.

Tratamentul persoanelor alcoolice este diferențiat pentru fiecare individ și are o importanță deosebită în prevenirea recidivării celor care au consumat băuturi alcoolice în exces.

În asistența alcoolicilor un rol important îl joacă mediul familial și micro-grupul socio-profesional. Astfel, în literatura de specialitate se recomandă păstrarea inserției familiale, păstrarea inserției socio-profesionale și a locului de muncă.

Desigur că există și alte metode și mijloace de prevenire a alcoolismului care se stabilesc în funcție de structura personalității fiecărui individ, de mediul micro-social în care acesta trăiește, și, nu în ultimul rând, de educația acestuia.

8. Terorismul, fenomen complex

Terorismul este un act intenționat și conștient sau o amenințare cu un act de violență, pentru a crea teamă și un comportament supus la o victimă. Rezultă că toate componentele actului de terorism – violență, frică, victimă – contribuie la unicitatea actului terorist, care este o modalitate specială de violență și poate fi definită ca o intimidare coercitivă, ca un război psihologic.

Acțiunile teroriste nu au motivații clare, ci sunt fundamentate pe o interpretare subiectivă, care diferă de cea a oficialităților și a societății. Unul dintre multele scopuri urmărite de organizațiile teroriste este cel de a convinge publicul, societatea să-și însușească modul lor de gândire.

Terorismul este apogeul violenței și are drept scop intimidarea violentă pentru a crea instabilitate în cadrul unei societăți democratice.

Pentru că statele occidentale sunt cel mai mult afectate de acțiunile teroriste, guvernele acestor state și-au dezvoltat o adevărată instituție pentru cercetarea fenomenului terorist, în speranța găsirii unei metode prin care acesta să poată fi, dacă nu oprit, măcar controlat.

Specialiștii francezi consideră că terorismul internațional a luat o nouă formă – cea a “terorismului internațional de stat”, în timp ce americanii îl numesc “terorism girat de către state”. Evident, se elaborează astfel un concept nou, folosit tot mai frecvent în abordarea fenomenului terorist internațional, prin care se desemnează aplicarea violenței sau a teroarei (sau amenințarea cu folosirea acesteia) de către

state în raporturile conflictuale sau antagonice dintre ele, în scopul obținerii unor avantaje de ordin politic, economic, social, militar sau de orice altă natură.

În urma celor arătate mai sus, este de la sine înțeles că această nouă formă de terorism este foarte periculoasă și este capabilă să pună în pericol echilibrul de forțe mondial, precum și pacea și securitatea în diferite zone ale globului.

Cel mai relevant exemplu în ceea ce privește evoluția terorismului pe plan internațional îl constituie Libia. Acest stat a transformat terorismul în unul din principalele atribute ale politicii sale externe. Un alt exemplu ar fi Iranul, care sprijină unele grupuri și organizații teroriste din alte țări, în primul rând, din cadrul organizațiilor “Jihad” și “Asala”. Scopul urmărit de autoritățile iraniene este acela de a destabiliza regimurile din țările islamice din regiune.

În ciuda tuturor eforturilor naționale și internaționale de a combate terorismul, acesta continuă să aibă loc sub toate formele și manifestările, omorând un număr tot mai mare de persoane nevinovate, inclusiv femei, copii și bătrâni.

Deși Organizația Națiunilor Unite este foarte preocupată de lupta împotriva terorismului de multă vreme, abia în ultimii ani s-a pus problema unei corelații ce ar exista între terorism și drepturile omului.

Se susține că terorismul reprezintă o puternică provocare la adresa democrației, a societății civile și a supremației legii, la adresa vieții și demnității individului. Abia acum a fost recunoscut faptul că problema teroristă trebuie abordată nu sub aspectul controlului actelor criminale, ci sub aspectul apărării drepturilor omului.

Activitățile teroriste au fost de nenumărate ori considerate drept acte de transgresiune, ce au drept scop anihilarea drepturilor omului, libertăților sale fundamentale și democrației, amenințând integritatea teritorială, pacea internațională și securitatea, destabilizând guvernele legal constituite și având alte consecințe nefaste din punct de vedere economic și al dezvoltării sociale a statelor afectate de acest fenomen.

Recrudescența terorismului este o realitate sumbră a lumii contemporane: prin amploarea și gravitatea sa, terorismul care, prin natura, mijloacele și scopurile sale este și trebuie să fie asociat crimelor de drept comun, pune în pericol umanitatea: el tinde să transfere violența în structurile statului, să declanșeze panică și derută în rândul opiniei publice, să creeze confuzie politică, să ațâțe ura față de oameni, față de rase, să faciliteze ascensiunea unor regimuri dictatoriale, antipopulare.

Există o strânsă legătură între criminalitatea de drept comun și terorismul numit politic, ambele stând sub semnul responsabilității sociale și al cinismului. Indiferent de coloratura politică sau de orientarea pe care o pretinde, fenomenul terorismului trebuie pus, prin natura, mijloacele și scopurile sale antiumaniste în rândul crimelor de drept comun.

Violența și terorismul sunt realități aproape cotidiene în societatea contemporană care îndeamnă la ripostă și la reflecție, fiindcă, încălcând grav principiile fundamentale ale drepturilor omului, înscrise în cartea O.N.U., acțiunile de violență, teroriste, neofasciste reprezintă, în același timp, o amenințare gravă pentru noile raporturi dintre state, pentru pacea și securitatea în Europa și în lume.

Ca forma de manifestare a violenței, terorismul presupune folosirea deliberată și sistematică a unor mijloace de natură să provoace teroarea, de exemplu, asasinatele și răpirile. Teroarea este folosită nu numai pentru a slăbi, distruge moralul adversarului, dar și pentru a submina ordinea socială, pentru a atinge anumite obiective cu caracter politic; victime ale teroarei nu sunt numai anumiți indivizi, ci întreaga societate.

8.1. Concept

Terorismul este greu de definit, aceasta constând în limitarea atribuirii unor anumiți factori, unor anumite tipuri de conflicte; altă dificultate este că e greu de presupus aprioric împărțirea în „a face parte dintr-un grup și a te simți în afara grupului”.

Noțiunea de terorism, din punct de vedere etimologic, este un derivat de la „teroare” – teroare – Phobos – frică – Deimos (din mitologia greacă).

Războiul, lupta, conflictul presupun recurgerea la folosirea forței, a mijloacelor violente, distructive.

Resorturile psihologice ale acestui proces sunt frica (teama) și teroarea.

Noțiunea de teroare, luată de sine stătător, exprimă o stare de teamă care înspăimântă, tulbură și paralizază (teama colectivă), indusă prin „terorizare”, adică prin amenințarea cu violența sau folosirea acesteia.

Violența implică recurgerea la forță de către un individ sau de către un grup de indivizi în vederea prejudicierii integrității unor persoane sau bunuri.

Unii specialiști consideră terorismul ca fiind forma cea mai organizată de teroare, alții susțin că acesta se referă la o activitate socială organizată – teroarea fiind doar o stare psihică.

Actul de terorism are drept scop descurajarea generală, victima primară fiind mai puțin importantă decât efectul general asupra unei colectivități sau a unui grup căruia îi este adresat, de fapt.

Terorismul, deși produce victime individuale, este o crimă la adresa întregii comunități sociale.

Teroarea este un fenomen psihologic natural, iar terorismul reprezintă exploatarea conștientă a acesteia.

Terorismul are caracter coercitiv, pentru a influența prin manipulare voința victimelor sale directe și a publicului-țintă.

Pentru a-și păstra nealterată credibilitatea, terorismul materializează sistemic amenințarea în violență sângeroasă.

Astfel, sociologii definesc terorismul ca fiind utilizarea de către un grup către un alt grup a violenței sub acoperire, în scopul atingerii unor obiective politice, deci, poate fi considerat o formă de strategie violentă, de constrângere, folosită pentru a schimba libertatea de opțiune a celorlalți.

Definirea conceptuală ar consta în caracteristicile terorismului, grupate în patru categorii generale: **obiective, strategii, operații și organizare**.

Scopul final urmărit de terorism este de natură politică, oricare ar fi psihologia de grup sau motivele personale ale indivizilor care recurg la acte de terorism, prezența unor țeluri politice este esențială, acestea separând terorismul de alte acte criminale.

Terorismul consideră că existența in justiției nu poate fi înlăturată prin nici o altă metodă decât prin violență, de aceea a fost definit și **tactica ultimei soluții**.

Multe organizații teroriste își justifică astfel acțiunea neapelând la țeluri politice, ci la „instanțe superioare”, la „adevăruri supreme”, „Jihad”, „revoluții cataclismice” sau „mondiale” etc.

Grupul terorist este o entitate suborganizațională, deoarece, cu cât un grup operațional se mărește, cu atât va fi mai greu de menținut disciplina și mistica grupală, de evitat posibilitățile de infiltrare și demascare din interior.

Grupările teroriste se constituie pe criterii subnaționale, în vederea realizării unor scopuri subnaționale, motiv pentru care loialitatea față de statul-națiune este, practic, inexistentă la acest nivel de organizare.

Capacitatea de înțelegere a fenomenului terorist este abordată din trei puncte de vedere diferite:

- 1. al publicului**, incluzând aici și mass-media;
- 2. al teroriștilor**, privitor la ei înșiși;
- 3. al specialiștilor**, chemați să studieze fenomenul și să-l combată.

Percepția publică a terorismului este influențată de răspunsurile emoționale vizavi de organizațiile teroriste responsabile de atacurile împotriva intereselor naționale proprii sau ale țărilor aliate (privind condamnarea morală a teroriștilor și a sponsorilor acestora).

Perspectiva teroriștilor asupra terorismului – aceasta poate fi cea a membrului, a individului sau cea colectivă, a întregului grup terorist.

Perspectivile individuale sunt la fel de diferite ca și membrii înșiși, reflectând circumstanțele individuale și psihologia personală.

Expertul în terorism, Brian Jenkins, nota: „*Fiecare grup terorist are propriul său repertoriu, propriul său modus operandi. Armata Republicană irlandeză nu se angajează în deturnarea de avioane sau răpiri de persoane. Brigăzile Roșii din Italia îi împușcă pe reprezentanții presei numai în picioare, iar teroriștii germani sunt recunoscuți ca planificatori meticuloși.*”

Psihologia grupărilor teroriste, scopurile și evoluția organizației respective, trecutul și experiențele membrilor grupului, mediul politic și social în care aceștia operează sunt extrem de complexe și dificil de analizat.

Pentru că nu s-a ajuns la o definiție generică a terorismului, justiția încearcă să-și extindă jurisdicția asupra actelor specifice criminale, implicit considerate „teroriste”, decât să încerce să definească terorismul în terminologia legislației de drept comun.

Militarii văd în terorism o formă de conflict de intensitate scăzută, la celălalt capăt al spectrului fiind un conflict armat care se sfârșește cu un război generalizat.

Un analist militar nota: „*terorismul a devenit din ce în ce mai mult o manifestare a schimbării naturii conflictelor armate sau o nouă formă de purtare a războiului, rezultată din revoluția ce acompaniază schimbările de pe arena politică internațională*”. Ideea de a trata terorismul ca pe o nouă formă de purtare a războiului a apărut în urma desfășurării ultimelor conflicte militare, începând cu Vietnamul și continuând cu Afganistanul, insurgența tamila din Sri Lanka, războiul de gherilă din Salvador etc.

Folosirea bombelor neconvenționale (booby-traps) contra populației civile, alegerea țintelor civile pentru a anihila puterea adversarilor și a continua lupta, dispariția diferenței dintre combatanți și necombatanți, toate acestea par să justifice aserțiunea – parafrazându-l pe Clausewitz, potrivit căreia, terorismul este o continuare politică de ducere a războiului cu alte mijloace.

Ceea ce deosebește terorismul atât de vandalism, cât și de crima nonpolitică, este violența motivată de scopuri politice (Crozier, 1974).

Iată câteva încercări de a defini terorismul:

– Terorismul internațional este violența motivată politic și social (Bite, 1975).

– Terorismul internațional reprezintă un act care este esențialmente motivat politic și care transcende frontierele naționale (Fearey, 1976).

– Terorismul transnațional este practicat de indivizi independenți, care se bucură sau nu de sprijinul unor state simpatizante. Acesta este opera unor indivizi sau grupări controlate de un stat suveran (Milbank, 1976).

– Violența pentru a deveni terorism trebuie să fie politică (Weisband și Roguly, 1976).

– Strategia teroristă nu urmărește înfrângerea forțelor regimului militar, ci înstrăinarea morală a maselor față de guvern, până când izolarea devine totală și ireversibilă (Wolf, 1976).

– Terorismul este folosit pentru a crea o atmosferă de disperare sau frică, pentru a zdruncina încrederea cetățeanului de rând în guvern și în reprezentanții săi (Leiser, 1977).

– Terorismul constă în acte de violență planificate, folosite în scopuri politice explicite, îndreptate împotriva unei puteri organizate sau structuri statale și care implică un număr relativ mic de conspiratori (Hamilton, 1978).

– Provocarea sau amenințarea cu provocarea unei stări de neliniște prin violență ieșită din comun, în scopuri politice, de către un individ sau un grup de indivizi, fie în favoarea sau în defavoarea autorității guvernamentale existente (Mikolus, 1978).

– Terorismul există atât în contextul rezistenței violente împotriva statului, cât și atunci când acesta se exercită în interesul statului (Grenshaw Hutchinson, 1981).

– Terorismul neguvernamental înseamnă folosirea extinsă sistematică a violenței ofensive, a crimei și distrugerii vizând oficialitățile guvernamentale și populația, în general, ca și proprietatea publică și privată, în scopul de a determina indivizii, grupările, comunitățile, entitățile economice și administrative să-și schimbe comportamentul și strategiile actuale, astfel încât să corespundă cererilor politice ale teroriștilor (German, 1981).

– Pentru obținerea efectelor dorite, teroriștii se bazează nu atât de mult pe caracterul imprevizibil al acțiunilor, ci mai degrabă pe luarea prin surprindere a țintei, ca și pe izbucnirea violenței în mediile în care, în mod normal, nu se întâmplă astfel de lucruri. Terorismul este utilizarea sistematică și bine gândită a actelor de violență ofensivă împotriva proprietății publice și private pentru a constrânge unele persoane, grupuri, comunități să-și modifice comportamentul și politica promovată (Herman, 1981).

– Terorismul este un sistem organizat de intimidare pentru a crea instabilitate în cadrul unei societăți democratice. Teroriștii internaționali caută să lanseze atacuri imprevizibile și nediscriminatorii asupra grupurilor (polițienești, militare, naționale, multinaționale) pentru a schimba echilibrul politico-economic al lumii (Theckreh, 1982).

8.2. Tipuri de manifestare a terorismului

George Levasseur distinge următoarele categorii de manifestare a terorismului:

a) **terorismul ordinar sau banditismul**, fenomen ce include actele de violență care urmăresc obținerea unor avantaje sau foloase materiale, acte comise individual sau în bandă și care nu au obiective politice;

b) **terorismul politic**, ce cuprinde, în special, gama asasinatelor „organizate și sistемice” cu finalitate politică evidentă;

c) **terorismul de stat**, recurgerea din partea unui stat la acte de natură teroristă în luptă cu unele mișcări sau persoane considerate subversive; aici se

înscriu: exercitarea sistemică a actelor de coerciție, bazate pe utilizarea pe scară largă a forței și printr-un larg evantai de mijloace violente, menținerea unor grupuri sociale, etnice sau religioase, în condiții de inferioritate prin oprinare și represiune, politică de segregare rasială și de apartheid.

De asemenea, George Levasseur considera că se poate vorbi și despre **terorismul internațional**, existent la două nivele diferite și anume: a) individual, în cazul actelor de terorism intern (individual sau de grup), la care intervine fenomenul de extraneitate referitor la autori, victima sau locul de executare a actului și locul de producere a efectelor sale; b) statal, când actele respective sunt îndreptate împotriva unui stat.

Terorismul internațional poate fi și el de două feluri:

– *terorism de drept comun sau banditism internațional* (când se vizează foloase materiale) sau *politic* (această clasificare a apărut în urmă cu câteva decenii).

Brian Crozier, fost director pentru Europa al Institutului American pentru Studiile de Conflict, consideră că terorismul este de două feluri: *diversionist* și *coercitiv*.

– *terorismul diversionist* urmărește publicitatea, dobândirea unui prestigiu, discreditarea, demoralizarea autorităților, provocarea acestora să ia măsuri de represiune excesive, care ar duce la înstrăinarea populației, ar accelera cheltuielile de înarmare și ar genera, în cele din urmă, un val de nemulțumiri în rândul opiniei publice;

– *terorismul coercitiv* vizează demoralizarea populației civile, slăbirea încrederii sale în autoritățile mandatate cu apărarea status-quo-ului, instaurarea unui sentiment de teamă.

Terorismul psihotic (psihopatic) are drept caracteristici un „comportament anormal” – manifestări violente și iraționale, persoane cu probleme de inadaptabilitate socială sau care atribuie coloratură politică actului lor. De exemplu: *Giuseppe Zangara* a încercat asasinarea președintelui F. Roosevelt în 1938, motivația atentatului fiind lupta contra tuturor regilor și președinților.

Sirhan Sirhan a declarat că l-a ucis pe Robert Kennedy din dragoste pentru Palestina. *Arthur Buner* l-a împușcat pe guvernatorul Statului Alabama pe motivul că este mai bine să fii căutat pentru crimă, decât să nu fii căutat deloc și de nimeni etc.

Terorismul și violența criminală își are explicația în simplitatea sa: un individ cu un pistol poate captura un avion scump, poate cere o recompensă importantă, după care se retrage sub protecția ostaticilor. Terorismul criminal se manifestă în continuare cu virulență – răpirile de persoane au devenit ocupații lucrative, în întreaga lume, teama de răpiri asigurând câștiguri imense „gărzilor de corp”, sechestrările de nave, confiscarea de bunuri, răpirea sau asasinarea unor persoane primesc motivații politice, dar determinante sunt interesele pecuniare ale criminalilor.

Activitățile teroriste au și motivație criminală: asasinarea de către Mafia a unor personalități de stat, polițiști, magistrați, procurori.

Natura teroristă a acestor fenomene constă în folosirea violenței în scop de intimidare.

8.3. Terorismul autorizat

În lume au apărut mai multe convenții, privind folosirea forței de către un stat, în scopuri coercitive. Convențiile se referă la situațiile de război între două state sau de război civil.

Legile războiului (Convenția de la Geneva, 1973) au fost completate, deoarece sunt universal avantajoase pentru părțile aflate în conflict. Ele interzic asasinarea deliberată a civililor, torturarea prizonierilor, folosirea gazelor de luptă – aceste legi sunt, însă, flexibile și deschise la „ajustări”. Exemplul în acest sens sunt orașele Hiroșima și Nagasaki, pentru că și în prezent se poartă discuții dacă astfel de acțiuni reprezintă acte militare de terorism.

Unele regimuri politice folosesc tehnici de menținere a ordinii interne, ce pot fi catalogate ca acte de terorism autorizat (epurații, procese publice, tortură, internări masive). Aceste practici sunt de natură sistemică (fascismul, stalinismul).

Unele guverne au autorizat urmărirea disidenților dincolo de granițele statelor lor, cum ar fi, de exemplu, cazul asasinării lui Troțki în Mexic, asasinării rușilor albardiști la Paris, a naționaliștilor ucrainieni în Germania, campania de asasinat organizată de Israel în Europa și Orientul Mijlociu, ca răspuns la atacurile fedainilor palestinieni; cazul implicării CIA în asasinatelor politice împotriva unor personalități americane sau străine; regele Hussein al Iordaniei a fost victimă a numeroase atentate sponsorizate de inamicii săi politici din țările arabe vecine.

8.4. Terorismul ca spasm emoțional

Acțiunile teroriste sunt considerate, în numeroase situații, a fi iraționale deoarece, neavând o motivație politică, nu sunt determinate de un scop tangibil. Exemplul clasic în acest sens îl constituie terorismul moluccan din Olanda din perioada anilor '70. Comunitatea moluccană reprezintă o relicvă din perioada colonială daneză și după ce aceasta a evacuat administrațiile, s-a format Republica Sud-Moluccană cu o existență, de altfel, efemeră, fiind cucerită de Indonezia. Cam 15.000 de sud-moluccani refugiați în Olanda au format o comunitate care, nemulțumită și frustrată a înființat „Mișcarea Tineretului Liber Sud-Moluccan”, organizând câteva atacuri teroriste spectaculoase – cele mai cunoscute au fost cele din 1975, când au ocupat ambasada indoneziană și au atacat un tren de pasageri; au continuat în 1977, ocupând o școală și un tren; în schimbul ostaticilor capturați ei au cerut guvernului olandez recunoașterea republicii lor fantomă și eliberarea unor activiști arestați, deși inamicii declarați erau danezii și nu olandezii.

Un alt exemplu în acest sens este terorismul armean din anii '70-'85. Grupările *Armata Secretă Armeană pentru Eliberarea Armeniei* (ASALA) și *Comandourile Justițiare ale Genocidului Armean* (JCAG) au comis numeroase atentate împotriva diplomaților turci, motivul fiind acela al răzbunării pentru masacrarea armenilor de

către turci în 1915; ei cereau guvernului turc să-și asume responsabilitatea masacrării a circa 1,5 milioane de armeni din ordinul ultimului sultan al Imperiului Otoman – lucru pe care Turcia l-a refuzat. În plus, teroriștii armeni militau pentru înființarea unui stat independent armean în vechile provincii din Turcia, deși aici nu mai existau decât vreo 5000 de etnici armeni; în perioada respectivă 80% din armeni locuiau în URSS, actualmente Republica Armenia, stat apărut după dizolvarea Uniunii Sovietice, dar ținta lor pentru independența armeană a rămas Turcia. Acestea sunt exemple de „terorism expresiv”, motivația dominantă a fenomenului fiind reacția emoțională a actorilor, nicidecum o strategie coerentă a insurgenței politice. Astfel, terorismul este o stare emoțională, nu un instrument de obținere a ceva de natură politică, economică, socială. Aceluiași factor emoțional i se datorează și atentatele teroriste din 1996 în Rusia, săvârșite de ceceni, înaintea acordului de pace semnat de generalul Lebed (septembrie 1996).

8.5. Accentuarea caracterului internațional al terorismului

La începutul anului 1985, grupul terorist francez *Acțiunea Directă* a anunțat alianța sa cu *Fracțiunea Armata Roșie* din Germania, la care au aderat mai târziu *Celulele Comuniste Combatante* din Belgia (CCC, Poliția belgiană a demonstrat la acea dată legăturile șefului CCC – P. Carette cu șeful *Acțiunii Directe*, J.M. Roullan, iar ale acestuia din urmă cu *Frontul Revoluționar de Acțiune Proletară* (FRAP), C.H. Paternostre, care au organizat o serie de atentate în Franța, RFG, Belgia, în care au folosit explozivi sustrași dintr-o carieră belgiană în iunie 1984, de către CCC.

Ministrul italian de Interne susținea că cei care conduc *Brigăzile Roșii*, refugiați în Franța, R.F.Germania, Belgia, întrețin legături cu teroriștii acestor state și li s-au alăturat la executarea multor operațiuni antiimperialiste, vizând, în special, obiective ale N.A.T.O.

Teroriștii consideră „imperialismul multinațional”, al cărui promotor este S.U.A., drept un sistem global de dominație căruia i-au declarat un adevărat război, lovind

mai ales elementele sale de infrastructură. Mișcările separatiste ETA (Spania), IRA (Irlanda de Nord), *Grupul de Rezistență Antifascistă 1 Octombrie* (Grapo-Spania), *Forțele Populare 25 Aprilie* (FP25-Portugalia) sunt considerate ca alăturate sau deja implicate în războiul declarat imperialismului de către grupările și organizațiile din Franța, Germania, Belgia, Italia. Unii specialiști consideră că în spatele acestor grupări s-ar fi aflat și responsabili ex-sovietici, care le-au pus la dispoziție bani și armament, asigurându-le sprijin propagandistic. Analiztii contemporani apreciază că grupurile și organizațiile teroriste din Occident întrețin legături cu diverse țări ale lumii a treia, pe care le-au intensificat între 1990-1996, ceea ce demonstrează accentuarea caracterului internațional al fenomenului terorist.

Potrivit datelor furnizate presei americane de către FBI, pe teritoriul S.U.A. se află în urmărire 19 grupări teroriste autohtone, 15-25 grupări transnaționale sau internaționale, cele mai active fiind: *Frontul Unit al Libertății* (anticapitalist și anticomunist); *Organizația iudaică pentru Acțiune Directă* (anticomunist); *Organizația Națiunile Aeriene* (neonazistă); *Organizația Voluntarilor pentru Revoluția Portorică* (vizează dobândirea independenței insulei Porto Rico); *ASALA* (antiturcă); *OMEGA-7* (organizație cubaneză anticartistă), iar, potrivit Revistei americane *Newsweek*, în lume există în prezent cel puțin 500 de organizații și grupări „naționale”, reunite în aproximativ 10 rețele internaționale.

8.6. Dimensiunea nucleară a terorismului

În perioada postbelică, dominată de „războiul rece”, țările care dețineau armament atomic erau membre ale unui „club nuclear”, încercând prin diverse metode să-și păstreze monopolul distrugerii „reciproc asigurate”, pe care îl câștigaseră în calitate de membri fondatori (S.U.A. și U.R.S.S.) sau cofondatori, așa cum a fost cazul Marii Britanii, Franței, Chinei, Indiei.

Țările în curs de dezvoltare s-au grăbit să fabrice, să cumpere, să ia cu împrumut sau prin sustrageri toată gama de agenți de nimicire în masă – chimici, biologici și atomici, pentru a putea trata pe picior de egalitate cu marile puteri.

După dizolvarea Uniunii Sovietice – urmașele U.R.S.S. – Kazahstan, Belarus și Ucraina au primit moștenire 2400 de focoase nucleare și 360 de rachete balistice. În prezent, există în arealul ex-sovietic cel puțin 25.000-35.000 de mine și proiectile de artilerie din care actuala Federație Rusă pare să fi recuperat doar 15.000-25.000 bucăți. Nici în cazul gestiunii nucleare din Rusia lucrurile nu stau prea bine, depozitele nucleare fiind tixite cu focoase, iar altele fiind înmagazinate în vagoane de tren.

Guvernele țărilor cu tehnică nucleară, organizațiile criminale și grupările teroriste din întreaga lume poartă negocieri cu traficanții nucleari, o grupare iraniană de opoziție reușind efectiv să cumpere patru focoase nucleare din Kazahstan. În timpul războiului cu Armenia, ministrul de interne al Azerbaidjanului a afirmat că a dobândit șase focoase atomice, iar unul dintre secesioniștii georgieni a amenințat forțele gruzine cu folosirea armelor nucleare sovietice.

Până în prezent au fost depistate peste 150 de cazuri de circulație ilegală a materialelor radioactive (Germania, Austria și Belarus). Expertul nuclear, Thomas Schelling spunea: *„În 1999 nu vom mai fi capabili să reglementăm armele nucleare din întreaga lume decât atât cât să putem controla azi heroina sau pornografia”*.

Componenta nucleară a terorismului fracțional reprezintă un fapt cotidian.

Teroarea nucleară promovată de organizații, grupări sau fracțiuni insurgente este mult mai periculoasă decât fostul „echilibru al terorii” dintre superputerile antagoniste ale războiului rece, deoarece *„un oponent nu poate fi descurajat prin amenințarea cu retorsiunea nucleară, dacă acel oponent nu are de apărut o societate definibilă”*.

Teroarea atomică nu presupune numai amenințarea cu detonarea unui dispozitiv nuclear, ci și simpla împrăștiere a agenților radioactivi în zone aglomerate, toate cu

efecte în timp (Hirosima-Nagasaki – morți din cauza radiațiilor sau, în timp, copii născuți cu malformații genetice).

8.7. Dezvoltarea terorismului internațional

Terorismul anilor viitori va reflecta dezvoltările tehnologice ulterioare, schimbările sociale, transformările structurale la nivel statal, regional și mondial, ca și transferurile de influență evidente într-o lume în schimbare, determinate „power-shift” (dinamica centrelor de greutate a puterii).

Tacticile teroriste vor ține seama de aceste schimbări în măsura în care:

– **transportul aerian modern** va asigura o mobilitate la scară planetară fără precedent; radioul, televiziunea, comunicațiile digitale, via satelit, magistralele informatice de tip Internet vor asigura în viitor un acces aproape instantaneu la informații vitale teroriștilor, precum și la o audiență mondială nemijlocită;

– **sistemele de arme moderne**, noile generații de explozivi, de dispozitive de ghidare, de ochire, de comandă de la distanță sau de comandă și control vor deveni tot mai accesibile pe piețele clandestine de arme, permițând obținerea unui „*better boom for a buck!*” – societatea modernă va oferi noi posibilități teroriștilor cum ar fi transportul aerian; culturale, atomo-electrice, institutele de cercetări biologice sau chimice, platformele marine de foraj; stațiunile de cercetare subacvatică, nodurile de comunicații planetare, sateliții de comunicații, posturile TV și rețelele de „cable television”, de ce nu și spațiul cosmic.

Pentru viitorii extremiști, teroriștii contemporani vor reprezenta un model de comportament, terorismul urmând a fi și în continuare o cale de atragere a atenției asupra unor dispute sau nemulțumiri și un mod de presiune asupra guvernelor. Factorul economic va favoriza în continuare apelul la terorism, obținerea de profituri în urma amenințărilor și a teroarei. În viitorul apropiat vor apărea noi forme de terorism – „terorismul gulereilor albe” nu va mai presupune doar acțiuni violente, ci și atacuri „soft” contra programelor informatice, rețelelor digitale ale bancurilor,

transporturilor, comunicațiilor, sistemelor de procesare informatice din industrie etc., aceste acțiuni vor paraliza sectoare întregi ale societății.

Terorismul va costa din ce în ce mai mult, costurile necesare prevenirii sale înzecindu-se, multe state vor renunța la atribuțiile sale antiteroriste în favoarea unor corporații specializate cu caracter transnațional.

Referitor la evoluția terorismului, unii specialiști în materie concluzionează:

- terorismul **va persista ca fenomen acut** și în mileniul următor;
- probabil **va crește cantitativ și calitativ**;
- incidentele de mare anvergură **vor deveni tot mai dese**;
- terorismul **poate derapa** spre megaterorism;
- în viitorul apropiat terorismul **va evolua liniar în materie de tactici, ținte și mijloace** (armament);
- unele state ale lumii **vor apela în continuare la terorism** pentru a-și atinge anumite scopuri;
- teroriștii vor fi capabili **să declanșeze crize** care vor obliga statele (guvernele) și organizațiile internaționale **să aloce tot mai multe resurse pentru combaterea lor**.

9. Spălarea banilor

Spălarea banilor ca activitate esențială a grupărilor criminalității organizate reprezintă semnul cel mai revelator al puterii acestora, precum și o etapă obligatorie prin care se face posibilă trecerea în economia legală a fondurilor rezultate din infracțiuni.

„Spălarea banilor este un element fundamental al strategiei financiare globale a grupurilor criminale care vizează asigurarea celor mai bune plasamente și justificări a produsului financiar rezultat din afaceri murdare. Acest lucru confirmă interpenetrarea puternică dintre economia criminală și economia legală”.

În literatura europeană de specialitate se susține că „piețele ilegale se distrug, pe de o parte de piețele legale, și, pe de altă parte, de piețele paralele. Diferența dintre piețele ilegale și piețele paralele ține de natura bunurilor care circulă:

– **piețe ilegale** sunt acelea în care se schimbă bunuri ilicite, a căror producție și consum sunt interzise (droguri, armament, explozibil, materiale radioactive);

– **piețele paralele** sunt acelea în care bunurile licite se schimbă sau circulă ilegal (contrabanda cu țigarete, cu alcool, cafea și orice altă categorie de bunuri). Metodele ilegale care sunt utilizate au drept scop eliminarea dispozițiilor juridice, fiscale, economice și chiar politice (embargo).

Funcționarea piețelor ilegale este permanent amenințată de trei factori destabilizatori:

– acordurile încheiere între actorii care acționează sunt întotdeauna susceptibile de a fi destrămate prin voința unei părți sau prin intervenția unei terțe părți;

– bunurile produse și comercializate sunt permanent în pericol de a fi confiscate de autoritățile publice;

– actorii pot fi arestați, situații care conduc la destrămarea grupurilor active.

Rețeaua criminală, potrivit lui J.C. Bresson, „nu exclude contactul dintre un actor ilegal și un alt actor legal (politician, funcționar, întreprinzător) sau ilegal (alt grup criminal).

Rețeaua se caracterizează prin îmbinarea activităților și intereselor actorilor, bazate pe solidaritate și ajutor necondiționat și dublate de un sistem de drepturi și obligații care se impun individului”.

În materia spălării banilor regula de bază constă în imitarea cât mai mult posibil a operațiunilor juridice și financiare ale economiei legale.

Potrivit Raportului, elaborat la 29 mai 1998 de către Programul O.N.U. Împotriva Spălării Banilor, cele 10 legi fundamentale ale spălării banilor sunt:

- Cu cât sistemele folosite în spălarea banilor imită mai bine tranzacțiile legale, cu atât mai mică este probabilitatea de a fi descoperite.

- Cu cât activitățile ilegale sunt mai adânc penetrate într-o economie și separarea instituțiilor este mai redusă, cu atât mai dificilă este depistarea activităților de spălare a banilor.
- Cu cât raporturile între fluxurile financiare ilegale și cele legale în interiorul oricărei entități financiare este mai mic, cu atât este mai dificilă depistarea activităților de spălare a banilor.
- Cu cât este mai mare ponderea serviciilor într-o economie, cu atât mai ușor se pot spăla banii în interiorul aceluși sistem.
- Cu cât structura economică a activităților de producere și distribuire a bunurilor nefinanciare și a serviciilor este mai intens dominată de firme mici, independente sau de întreprinzători individuali, cu atât mai dificilă este distincția între tranzacțiile legale și cele ilegale.
- Cu cât sunt mai extinse facilitățile de plată prin cecuri, cărți de credit sau alte produse non-financiare în efectuarea de tranzacții ilegale, cu atât mai dificilă este depistarea activităților de spălare a banilor.
- Cu cât este mai pronunțată lipsa de reglementări pentru tranzacțiile legale, cu atât mai dificilă este depistarea și anihilarea fluxurilor de bani murdari.
- Cu cât este mai mic raportul între veniturile ilegale și cele legale care intră în interiorul unei economii, cu atât mai dificilă este separarea acestor fluxuri.
- Cu cât integrarea serviciilor și instituțiilor financiare în cadrul unor sisteme multidivizionale este mai avansată, adică cu cât este mai scăzut gradul de separare între diferitele activități financiare, cu atât mai dificilă este descoperirea activităților de spălare a banilor.
- Cu cât contradicția dintre operațiunile financiare globalizate și reglementările naționale se adâncește, cu atât mai dificilă este depistarea activităților de spălare a banilor.

Activitățile de spălare a banilor beneficiază de un context general care este din ce în ce mai favorabil dezvoltării sale, ajungând să fie în egală măsură generalizate și banalizate, integrate în sistemul economic și financiar global.

Această realitate este însoțită de trei fenomene independente:

- reușita strategiilor de infiltrare puse în aplicare de către marile organizații criminale;
- mondializarea economică și financiară;
- rapida dezvoltare a noilor tehnologii în domeniile informaticii și comunicațiilor.

Conjugarea acestor fenomene a fost, în opinia lui Ph. Broyer, de natură „să modifice chiar natura spălării banilor și raportul acesteia cu sistemul global: de la un element exterior mediului spălarea banilor a devenit un element constitutiv al sistemului, acceptat de acesta. Importanța acestei schimbări este atestată de faptul că principalele criterii de eficacitate a sistemului sunt în egală măsură valabile și activității de spălare a banilor. Aceste criterii sunt:

- quasi-instantaneitatea și dematerializarea schimburilor și operațiunilor financiare;
- anonimatul tranzacțiilor;
- intensificarea concurenței între prestatorii de servicii;
- dereglementarea legată de reducerea influenței statului.

Complexitatea reprezintă astăzi obstacolul major în calea succesului tuturor inițiativelor privind combaterea spălării banilor”.

La început de mileniu III, economia Uniunii Europene și a celor mai industrializate state ni se înfățișează fundamental modificată, sistemul financiar mondial devenind din ce în ce mai complex. În lucrarea „*Etica și piețele financiare*” H. Ploix remarcă: „Tehnologiile noi care permit dezvoltarea tehnicilor financiare, cum sunt produsele derivate, au transformat în mod radical sfera financiară cel puțin în trei direcții: ele au spart spațiul și timpul; ele permit creșterea rentabilității capitalurilor și deplasarea banilor fără nici o legătură cu realitatea schimburilor; ele

dau putere mașinilor să gândească și să contureze acțiunile oamenilor. Toate aceste elemente creează o gaură între realitate, concret și omul de finanțe” (pag. 341-342).

Sistemul economic și financiar al Uniunii Europene este contaminat de banii murdari rezultați din afacerile de mare calibru, înfăptuite de grupările criminale. Dispozitivele naționale și cele ale Uniunii Europene de luptă împotriva spălării banilor sunt depășite, pentru simplul motiv că acest fenomen a fost legitimat ca fiind integrat sistemului.

Profesioniștii care activează în acest domeniu au capacitatea de a exploata toate facilitățile oferite de actualul sistem financiar; ei aleg paradisurile financiare cele mai primitoare pentru a înființa aici societăți-ecran care servesc la disimularea patrimoniului a căror gestionare o asigură. Ei sunt foarte activi în universul financiar off-shore care este „nu numai un segment legitim al sistemului financiar mondial, dar reprezintă el însuși un sistem dotat cu competențe complementare care se pretează a fi manipulate de organizațiile criminale”.

Spălarea banilor este considerată o meserie ca oricare alta, exercitată de un mare număr de prestatori de servicii financiare, instalații în paradisurile financiare, gata să răspundă la solicitările clienților.

„Sistemul financiar mondial este impregnat din ce în ce mai profund de caracteristici care favorizează spălarea banilor. Facilitățile de accesare și capacitatea de a deplasa rapid banii în sistem cu un minimum de formalități și de control, iată ce este perfect pentru a spăla banii”.

Succesul marilor operațiuni de spălare a banilor, ce se derulează prin utilizarea băncilor, instituțiilor financiare nebancare, precum și a întreprinderilor nefinanciare, este asigurat de existența a trei condiții, aparent contradictorii:

- conceperea și punerea în executare cu maximă rapiditate de scheme profesionale;
- amestecul permanent și discret al capitalurilor importante pentru a avea asigurată integrarea acestora în economia legală;

– asigurarea securității depline a persoanelor și entităților angajate în spălarea banilor.

Jean de Maillard consideră că fenomenul de dereglementare în economia și finanțele mondiale a creat o situație de concurență și de competiție între țări, care se străduiesc să elaboreze legislații suficient de atractive pentru toate categoriile de capital, indiferent de proveniența acestuia, inclusiv celui de origine criminală.

Esența fenomenului de spălare a banilor o reprezintă tănuirea adevăratei proveniențe a produsului financiar și a adevăratei identități a indivizilor și grupărilor criminale care beneficiază de marile operațiuni de spălare.

Pentru realizarea acestui lucru, au fost create societățile-ecran, domiciliat în paradisurile fiscale.

Lucrarea de referință în această materie este considerată „*Societatea-ecran*”, publicată de C. Cutajar – Riviere în anul 1998. Autorul distinge patru mari categorii de societăți-ecran: *societățile de fațadă*, *societățile fantomă*, *societățile de domiciliu* și *societățile gata să funcționeze* (în limba franceză *pretés a l'emploi*).

Societățile de fațadă sunt acelea care desfășoară activități industriale, comerciale sau financiare și care au clienți tradiționali. Fondurile de care dispun acestea pot fi foarte ușor amestecate cu cele ce provin din activități criminale. Cele mai reprezentative cazuri de astfel de societăți sunt pizzeriile din S.U.A., utilizate de mafia italiană pentru spălarea banilor proveniți din traficul de heroină.

Societățile fantomă sunt entități care nu au o existență reală. Acestea sunt societăți fictive al căror nume și coordonate false figurează pe documentele fabricate pentru nevoile operațiunilor și schemelor de spălare a banilor. Ele prezintă un mare avantaj pentru responsabilii organizațiilor criminale, preocupați de păstrarea anonimatului.

Societățile de domiciliu sunt folosite în schemele vizând ascunderea identității beneficiarilor efectivi ai unor operațiuni de reciclare (de spălare a banilor).

Ele nu desfășoară nici un fel de activitate în țara în care se află sediul lor social și sunt denumite și societăți **off-shore**.

Societățile gata să funcționeze sunt interesante în mod particular pentru acei care doresc să le achiziționeze. Ele există deja de un anumit timp; lor li se fabrică o istorie pentru toată perioada de până la cumpărarea acestora de către noul proprietar. În numeroase paradisuri financiare avocații și alte categorii de intermediari locali înființează în mod obișnuit societăți pe care le vând câțiva ani mai târziu clienților a căror preocupare reală nu este cea mai legală. Transferul de proprietate are loc, cel mai adesea, prin cesionarea acțiunilor la purtător. Nii proprietari au la dispoziție o structură care le permite să demareze imediat activitățile din punctul de vedere al autorităților din țara unde se află societatea și totul este ireproșabil.

Un număr important de universitari din Statele Unite ale Americii și Marea Britanie au subliniat în lucrările lor caracterul criminogen al paradisurilor financiare și centrelor financiare off-shore, acestea dispunând de capacitatea de atragere și disimulare a capitalurilor de origine criminală.

Potrivit lui Ph. Broyer, caracteristicile paradisurilor financiare sunt:

- refuzul acestora de a comunica autorizațiilor informații juridice și de ordin financiar;
- un înalt nivel de protecție a secretului afacerilor și un secret bancar quasi-absolut;
- echipamente performante în domeniul noilor tehnologii informaționale și de comunicații;
- o importantă activitate turistică, care generează fluxuri de bani lichizi și utilizarea dolarului american ca monedă locală;
- existența unor autorități guvernamentale insensibile la presiunile exterioare, care solicită informații și date despre entitățile înregistrate pe teritoriul respectiv;
- preponderența serviciilor financiare în economia locală;
- legăturile aeriene regulate cu țările vecine foarte bogate;
- prezența cazinourilor și a zonelor libere.

Din punctul de vedere al profesioniștilor în materia spălării banilor, sunt importante următoarele aspecte tehnice:

- prezența unor filiale ce aparțin marilor bănci internaționale;
- numărul mare de bănci locale și posibilitatea de a înființa foarte ușor altele noi;
- facilitățile înființării de societăți comerciale și financiare de orice tip (companii de afaceri internaționale, sucursale off-shore, societăți de asigurări, fonduri de investiții etc.);
- posibilitatea de a cumpăra societăți din categoria celor “gata de a intra în acțiune” (shell companies);
- posibilitatea de a utiliza termenul de “bancă” de către orice societate nebancară (case de schimb valutar, fonduri de asigurare sau de investiții);
- existența a numeroși intermediari locali (consultanți, consilieri juridici și experți financiari, gestionari de proprietăți etc.), care garantează derularea ireproșabilă a afacerilor;
- ușurința de a obține, foarte rapid, documente false administrative, comerciale și financiare, ce pot fi utilizate în schemele de spălare a banilor.

Cu toate declarațiile făcute și pozițiile oficiale luate de către liderii politici și reprezentanții organismelor internaționale și regionale de luptă împotriva criminalității, paradisurile financiar-fiscale continuă să reprezinte teritoriile cele mai benefice pentru spălarea banilor și punerea în aplicare a celor mai sofisticate combinații pentru tănuirea fraudelor de mari proporții.

Ospitalitatea și puterea de seducție a paradisurilor financiar-fiscale este în creștere surprinzătoare chiar și după scandalurile de mari proporții, generate de prăbușirea gigantului american ENRON și a puternicului PARMALAT, care au căzut, primul la sfârșitul anului 2001, iar al doilea – la mijlocul lunii decembrie 2003.

Credibilitatea și forța de atracție a acestor teritorii este dată, în opinia analiștilor, de faptul că “aici există filiale ale mării majorității a puternicelor bănci europene și americane, cele mai mari firme de avocatură sunt la curent cu fiecare dolar care trece prin conturile clienților lor, iar marile companii și firme de audit controlează derularea acestor operațiuni, pe care le consideră perfect legale, dar care refuză să comenteze spectaculoasele prăbușiri amintite și nici despre afacerile dubioase ale marilor corporații globale”.

O tăcere absolută se ține și în privința naturii și dimensiunilor “serviciilor de administrare de fonduri”, desfășurate de filiale din Bahamas, Jersey și Cayman, aparținând marilor bănci franceze Credit Lyonnais și B.N.P. Paribas. Ele au comentat, pentru publicația “Le Figaro”, că aceste activități sunt operațiuni banale de trezorerie și reasigurări. “Centrele noastre off-shore exploatează doar suplețea normelor juridice, care reglementează materia contractelor și procedurile de vânzare a valorilor mobiliare în condițiile unei fiscalități minime”. Marile companii sau firme de asigurări preferă să-și regrupeze primele de asigurare în paradisurile fiscale, unde nu sunt impozitate.

Realitatea pune în evidență faptul că paradisurile fiscale sunt perfect integrate în structurile corporatiste și în piața globală. Cele mai reprezentative dintre acestea sunt recunoscute la Bursa de la Londra (London Stock Exchange), fiind admise la tranzacționare valori mobiliare emise de către acestea, cu deosebire titlurile fondurilor speculative din Insulele Cayman.

Rene Ricol, președinte al Federației Mondiale a Experților Contabili (I.F.A.C.) declara, la sfârșitul lunii ianuarie 2004, cotidianului “Le Figaro”: “Problema este că aceste capitaluri, găzduite de paradisurile fiscale, reprezintă bani obținuți din acte de corupție și crime, care pot fi spălați foarte ușor prin aceste mecanisme, datorită opacității sistemului, astfel încât nu poți ști cine îți sunt partenerii de afaceri. Putem să ne amăgim cu ideea că am putea reda transparența acestor centre off-shore, dar în realitate acest lucru nu este posibil”.

În privința atitudinii organizațiilor internaționale și a marilor puteri față de propunerea de “suspendare a tuturor relațiilor financiare cu centrele off-shore necooperante”, propunere recomandată de Organizația Transparency International și agreată de O.C.D.E. (Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică), subliniem că atât Uniunea Europeană cât și S.U.A. sunt mai puțin dispuse să o aplice în practică.

Opiniile din S.U.A. par a se fi modificat după votarea de către Congres a legii “Patriot Act” (octombrie 2001), dar mai ales ca urmare a creșterii vertiginoase a deficitului bugetar american (estimat de G.W.Bush la peste 530 miliarde de dolari – luna ianuarie 2004), precum și a efectelor devastatoare produse de fraudele descoperite la companii cu renume: *Enron*, *Parmalat*, *Health-South* și altele.

Presa amintește și astăzi (*n.a.*: începutul anului 2004) manoperele frauduloase derulate de Enron: această companie a comunicat acționarilor săi că a obținut un profit de 2,3 miliarde de dolari în perioada anilor 1996-1999. Dar, în aceeași perioadă, în declarațiile fiscale ale Enron apărea o pierdere de 3 miliarde de dolari. Pentru a evita plata impozitelor, Enron înființase nu mai puțin de 881 de filiale off-shore, dintre care 692 în Insulele Cayman. Aranjamentele și operațiunile au fost atât de complexe, încât chiar și acum, la mai bine de doi ani după faliment, experții autorităților fiscale americane nu reușesc să descopere toate subtilitățile.

Evenimentele din 11 septembrie 2001 au determinat autoritățile americane să forțeze paradisurile fiscale să coopereze cu statele dezvoltate pentru identificarea și neutralizarea circuitelor prin care se asigură finanțarea terorismului.

Cu toate acestea, autoritățile americane nu consideră centrele off-shore “vinovate” pentru practicile lor.

În cadrul mai larg de dezbateri asupra acestui subiect extrem de actual, merită evidențiate momentele “fierbinți” înregistrate în cursul anului 2003, menite să demonstreze motivele vădite ale celor interesați în nerezolvarea unitară a problemei. Astfel, după mai bine de șapte ani de negocieri, O.C.D.E. a reușit în anul 2002 să

convingă aproape 30 de centre off-shore, printre care Malta, Cipru, Cayman, Bermude, să transmită acestei organizații informații privitoare la deținătorii de conturi bancare. În anul 2003, Uniunea Europeană a dat însă proiectului O.C.D.E. lovitură după lovitură: la început au fost “iertate” trei dintre statele sale membre (Austria, Belgia și Luxemburg) de a furniza informații de ordin fiscal organizației mondiale.

Imediat după acest gest, Uniunea Europeană s-a opus măsurii adoptate de Elveția de a menține în vigoare reglementările privind secretul bancar, amenințând Confederația Helvețiană cu sancțiuni dure, în cazul refuzului de cooperare cu O.C.D.E. În cele din urmă, Elveția a primit încuviințarea de a se alătura celor trei state (Austria, Belgia și Luxemburg) în privința raporturilor cu O.C.D.E. Dar, dacă avem în vedere moțiunea introdusă de Consiliul Național (una dintre cele două camere ale Parlamentului Elveției) în luna decembrie 2003, potrivit căreia chestiunea secretului bancar va fi prevăzută în Constituție, putem anticipa reacția celorlalte paradisuri fiscale care au acceptat acordurile cu O.C.D.E.

Studiile efectuate asupra criminalității economice în țările Uniunii Europene au evidențiat un lucru esențial: acela care se referă la imposibilitatea cuantificării (măsurării) acestui fenomen. Dincolo de marea diversitate a definițiilor date acestui fenomen, există statistici contradictorii puse la dispoziție de către poliție, procuratură și justiție.

Orice încercare de a studia și interpreta științific aceste date este extrem de dificilă.

Mai rezonabile și convingătoare sunt, în opinia noastră, concluziile formulate de specialiștii în materie.

Astfel, în studiul intitulat “*Infracțiunile economice în Germania*” autorii Kalus Boers, Ursula Nelles și Allit Nippert subliniază “că pretutindeni, și în Germania, cunoștințele despre criminalitatea economică, funcția, controlul și prevenirea acesteia sunt limitate. Discursul științific despre conceptele teoretice, definiția și

metodologia de cercetare este departe de a fi coerent și pus la punct. Parțial această situație se datorează orientării criminologice tradiționale față de infractor, și predomină teoriile acțiunilor individuale în explicarea infracțiunilor”.

Adevărata dimensiune a criminalității economico-financiare, respectiv magnitudinea acesteia, preocupă în egală măsură organele de aplicare a legii, precum și cercetători din domeniul criminologiei, sociologiei juridice, economiei și managementului organizațional.

Dificultatea formulării unor concluzii certe asupra criminalității economico-financiare derivă din marea diversitate a definițiilor date acestui fenomen. Astfel, criminologia americană face distincție între infracțiunile economice comise de indivizi (persoane fizice) și infracțiunile săvârșite de corporații (persoane juridice).

Alt element care menține starea de confuzie și lipsa de consistență a concluziilor formulate se regăsește în discrepanțele existente între datele statistice furnizate de instituțiile de aplicare a dreptului, pe de o parte, și de gradul ridicat de relativitate al datelor rezultate din studiile și sondajele efectuate de companiile de consultanță economică, juridică sau financiară, pe de altă parte.

În nici o țară din Europa nu au fost elaborate rapoarte și studii credibile despre dimensiunea criminalității economico-financiare.

În opinia autorilor germani citați mai sus “raportarea infracțiunilor economice depinde de resursele investigative ale instituțiilor publice de control, dacă și cum sunt descoperite aceste infracțiuni și dacă sunt înregistrate, spre deosebire de infracțiunile obișnuite care sunt raportate poliției de către victime”.

Potrivit statisticilor poliției din Germania, în anul 2002 au fost efectuate investigații și cercetări privind 86.030 infracțiuni economice, care au provocat prejudicii de aproape 5 miliarde de euro. Infracțiunile economice reprezintă 1,32% din întreaga criminalitate care generează 50% din totalul pagubelor pricinuite de infracțiuni.

Problema care preocupă instituțiile de aplicare a legii și analiștii fenomenului reprezintă dimensiunea, respectiv mărimea cifrei negre a criminalității economico-financiare, adică infracțiunile nereclamate și necercetate. Astfel, potrivit studiului efectuat la începutul anului 2003 de către firma *Ernst și Young* asupra criminalității economice în Germania, reprezentanții întreprinderilor chestionați susțin că 50% dintre infracțiuni nu sunt depistate. Mai interesantă este constatarea că unul din cinci intervievați consideră că 80% din volumul criminalității economice nu este descoperită. Managerii din sistemul bancar și societățile de asigurări apreciază că 58% din infracțiunile ce se comit în acest domeniu nu sunt reclamate și, evident, necercetate (datele au fost preluate din Buletinul Academiei de Poliție din Munster – Germania, nr. 4/2003, p. 83-85).

Concluzii și aprecieri interesante sunt formulate în studiul elaborat de Hans Nelen cu privire la criminalitatea economică și financiară în Olanda. Autorul punctează următoarele aspecte ale acesteia:

- termenul de criminalitate economico-financiară este ambiguu, pentru că include o gamă largă de activități infracționale (fraude, spălare de bani și corupți);
- în Codul penal olandez nu sunt definiți termenii de fraudă, spălare de bani și corupție;
- victimele criminalității economico-financiare nu sunt întotdeauna ușor de identificat, adesea acestea fiind instituțiile guvernamentale, domeniul afacerilor și sectorul financiar-bancar. Din această cauză preocuparea publicului larg pentru acest fenomen este destul de limitată, în ciuda valorii mari a prejudiciilor produse;
- există o **fraudă pe orizontală**, care se referă la tipurile de fraudă în care victimele (indivizi, companii sau instituții financiar-bancare) domiciliază în Olanda, alături de **fraudă pe verticală**, care vizează interesele financiare ale statului olandez sau ale Uniunii Europene;
- fraudă poate amenința sectoare întregi și poate destabiliza firme legale, care nu pot concura cu prețurile incorecte ce se practică;

- deși, teoretic vorbind, spălarea banilor poate conduce la acapararea de putere economică de către grupuri criminale și chiar la destabilizarea unor sectoare economice, se cunoaște foarte puțin dimensiunea problemei. Cunoștințele privind această problemă și modurile de operare sunt destul de limitate;
- instituțiile financiar-bancare par să fie mai puțin dornice să detecteze fraudele și nu reținută atunci când este vorba să joace un rol activ în tranzacții frauduloase. Cazurile de fraudă privind TVA, fraudele pe piața muncii, fraudă împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene arată că băncile nu sunt foarte dispuse să se opună celor care comit fraude în mod organizat, uneori chiar oferă facilități acestor grupuri criminale;
- în Olanda sistemul de aplicare a legii în combaterea acestui fenomen cuprinde numeroase instituții speciale, subordonate unor departamente ministeriale, ceea ce conduce la promovarea unor variate politici privind investigarea și cercetarea acestuia, mult diferite de politica poliției și justiției;
- se constată tendința conducătorilor firmelor și instituțiilor de a-și rezolva singuri problemele generate de fraudele săvârșite, fără a raporta fraudă poliției. Are loc, cu alte cuvinte, deplasarea cazurilor de fraudă de la justiția publică către cea privată. Toate băncile și firmele importante din Olanda dispun de servicii proprii de investigații, iar cele cinci mari firme de contabilitate din Olanda au elaborat conceptul de **contabilitate criminalistică**.

Dimensiunea și formele de manifestare a criminalității economico-financiare în țările Uniunii Europene sunt analizate în Raportul Europol din anul 2003, care evidențiază faptul că “schimbările politice care au avut loc în Uniunea Europeană, dar mai ales introducerea unei piețe europene unice în anul 1993, au oferit criminalității organizate multe oportunități. Extinderea Uniunii Europene va face ca toate statele să devină țări sursă, de tranzit sau de destinație pentru mărfuri și servicii de natură infracțională”.

Cât privește factorii generali care favorizează dezvoltarea criminalității organizate, raportul citat evidențiază faptul că stabilirea unor piețe financiare mondiale și globalizarea economică au generat importante oportunități pentru grupurile implicate în crima organizată. Domeniul cel mai vizat îl reprezintă contrabanda transfrontalieră, fraudă legată de taxa pe valoarea adăugată, precum și afaceri ilegale prin care este afectată direct economia europeană.

Schimbările sociale produse în spațiul european, generate de libera circulație a bunurilor, a banilor, a serviciilor și a persoanelor, au un efect major asupra oportunităților de criminalitate economico-financiară. Este cât se poate de clar faptul că mobilitatea sporită a oamenilor și urbanizarea în derulare rapidă, au condus la un mare nivel de anonimitate în societate, lucru care favorizează activitățile infracționale și sporește dificultatea descoperirii lor.

Grupurile de crimă organizată sunt beneficiare ale progresului tehnologic, înregistrat în domeniul telecomunicațiilor, transportului și spațiului cibernetic. Răspândirea comerțului electronic facilitează și ascund activități infracționale și actori, care devin anonimi într-un imens spațiu al afacerilor economico-financiare. A sporit capacitatea infractorilor care emit documente falsificate de diferite tipuri. Bani, inclusiv profiturile rezultate din criminalitatea organizată, pot fi transferați electronic cu o mare rapiditate, fiind extrem de dificilă monitorizarea tranzacțiilor financiare.

Marea varietate de mijloace tehnologice și viteza de inovație reprezintă o imensă provocare pentru organisme care luptă împotriva criminalității organizate.

Activitățile specifice criminalității organizate dobândesc o evidentă notă de profesionalism, fiind asemănătoare unei economii complexe. Așa de exemplu, contractele trebuie negociate cu numeroși furnizori, subcontractanți și beneficiari, profiturile trebuie sporite, mărfurile trebuie depozitate, transportate și distribuite, fiind necesare documente în vederea unei protecții totale a operațiunilor care se derulează.

Analizii în materie cunosc faptul că grupuri ale crimei organizate exploatează absența sau ambiguitățile unor reglementări legale, gradul ridicat de coruptibilitate a unor funcționari din domeniul economic, financiar, vamal și judiciar, situații ce le facilitează finalizarea acțiunilor ilegale.

În lupta împotriva grupurilor organizate trebuie avute în vedere și următoarele caracteristici ale acestora:

- caracterul ermetic al grupurilor, materializat în gradul ridicat de impenetrabilitate a acestora;
- internaționalizarea crescută a grupurilor, dovedită de reala capacitate a acestora de a stabili legături cu alte grupuri din zone geografice diferite;
- capacitatea grupurilor de a acționa într-o manieră lejeră, profesionistă pe piețele transnaționale legale și ilegale, exploatând cu rapiditate și abilitate avantajele paradisurilor fiscale și ale piețelor dezechilibrate;
- exploatarea oportunităților apărute ca urmare a utilizării tehnologiilor avansate de către mediul financiar-bancar, al investițiilor, transporturilor și turismului.

Cu privire la cele mai active grupuri criminale, care domină spațiul european, Raportul Europol pe anul 2003 precizează: “cele mai influente grupuri criminale din cadrul Uniunii Europene sunt în continuare cele indigene. Acest lucru se datorează în principal faptului că ele sunt deja bine integrate în propriile lor țări și au o mai bună înțelegere a proceselor sociale, economice, politice și juridice. Aceste grupuri sunt cu mult mai dificil de identificat de către autoritățile de aplicare a legii, deoarece sunt capabile să pătrundă mai ușor în economia legală, având o imagine respectabilă în societate”.

Autoritățile naționale de luptă împotriva crimei organizate semnalează tot mai frecvent legăturile consolidate dintre diferite grupuri criminale: cele spaniole cu grupă în Olanda, Italia, Germania; cele albaneze cu grupă în Italia, Norvegia, Spania și Marea Britanie; cele rusești cu grupă în Marea Britanie, Polonia, Tările Baltice, Nordice și Balcanice.

Raportul Europol confirmă: “grupările criminale din Rusia rămân a fi în continuare cele mai puternice. Ele sunt implicate în criminalitatea financiară, spălarea banilor, migrație ilegală, extorcare de fonduri. Sunt recunoscute printr-o structură ierarhică strictă, care operează pe baza unei discipline interne deosebite și a unei eficiente diviziuni a muncii. Au o capacitate remarcabilă de a exploata imperfecțiunile legislative și administrative. Dispun de resurse financiare extraordinare și dovedesc o reală capacitate de a iniția afaceri ilegale în orice domeniu profitabil”.

Criminalitatea economico-financiară sub forma fraudelor, evaziunii fiscale, actelor de contrabandă, spălării banilor și comerțului ilegal cu mărfuri contrafăcute, reprezintă, în viziunea Europol, “o amenințare puternică la adresa economiei Uniunii Europene. Contrabanda cu alcool și țigări dirijată către Țările Nordice și Marea Britanie este favorizată de nivelul ridicat al taxelor pentru astfel de mărfuri”.

Aceeași constatare o regăsim în “Planul Național de Combatere a Criminalității Economice și Corupției”, elaborat de Oficiul Federal al Poliției din Germania (B.K.A.) în anul 2003, în care se evidențiază faptul că “criminalitatea economică reprezintă o amenințare socială deosebită; ea nu se caracterizează doar prin marele potențial distructiv pe care îl conține, ci și prin faptul că este în măsură să prejudicieze încrederea populației în economia de piață, în funcționarea normală și ordonată a economiei”.

Dr. Kersten, președintele B.K.A., sublinia: “acțiunile ce decurg din criminalitatea economică implică un proces structurat și o colaborare structurată a participanților. În acest context criminalitatea economică este o componentă a crimei organizate. Această realitate implică o mai mare răspundere pentru stat, economie și societate”.

Lumea economică și cea financiar-bancară din țările Europei își asumă o mare parte de responsabilitate privind lacunele și disfuncțiile manifestate în controlul

direct asupra criminalității economico-financiare. Cultura pieței și cultura întreprinderii navighează în zonă de puternică derivă, în plină criză morală sau etică, determinată de persistența unei rupturi între faptul că ele sunt, pe de o parte, exponente ale competiției, ale deschiderii și inovației pentru care își asumă riscuri permanente, și, pe de altă parte, că promovează insistent devianțe, manopere frauduloase și violări grosolane ale legilor.

Conducătorii din economie, finanțe și bănci sunt prinși în mrejele propriului lor paradox: ei se proclamă constant ca apărători ai “legilor pieței” și liberei concurențe, dar, în același timp, zilnic, încalcă și nesocotesc direct aceste principii, prin imitarea, comiterea și finalizarea unor mari fraude și practici anticoncurențiale. Într-un asemenea context, este evidentă teama lor față de orice ingerință publică și, mai ales, judiciară, precum și refuzul lor permanent de a colabora cu instituțiile statului ce au atribuțiuni judiciare.

Protagoniștii criminalității economico-financiare cunosc foarte bine dificultățile cu care se confruntă organismele însărcinate cu aplicarea legii, mizează constant pe anonimizarea consecințelor infracțiunilor săvârșite (dispoziția noțiunii de victimă) și sunt informați despre faptul că nu există în toate statele preocupare pentru studierea științifică a acestui fenomen și lipsește decizia fermă de a lupta împotriva acestuia.

Încă din anul 1937, Suthorland a atenționat cercetătorii pentru că nu au acordat atenția cuvenită criminalității gulerelor albe, axându-se exclusiv pe delincvența de stradă și pe studiul persoanelor din această categorie, care sunt în marea lor majoritate condamnați de către justiția penală și trimise în penitenciare.

Suthorland a îndemnat oamenii de știință să studieze nu numai fenomenul criminalității economico-financiare, dar, în egală măsură, să fie preocupată și de tratamentul penal diferențiat, evident privilegiat al infractorilor care acționează în acest perimetru.

Consecința acestui tratament diferențiat, pe care justiția din quasitotalitatea statelor îl aplică infractorilor cu gulere albe este aceea că astăzi, în spatele gratiilor se află foarte puțini dintre aceștia.

10. Criminalitatea Organizată la nivel Transnațional

Studiindu-i evoluția, analizându-l sub multiplele sale aspecte, analiștii criminaliști au ajuns la concluzia că terorismul internațional a intrat într-o nouă fază, a căpătat o nouă formă, cea a „*terorismului de stat*”. Unii analiști francezi îl numesc „*terorism internațional de stat*”, iar cei americani, „*terorism girat de către state*” (state – sponsored terrorism).

Pentru toți analiștii și teoreticienii este clar că terorismul de stat, ca reflectare a opoziției dintre ideologii, constituie cea mai periculoasă formă de terorism internațional de natură să afecteze grav stabilitatea și pacea pe plan mondial.

Analiza evenimentelor din Orientul Apropiat și Mijlociu demonstrează că amplificarea terorismului în această regiune a lumii este direct marcată de apariția terorismului de stat ca o nouă armă, prin intermediul căruia state ca Iran, Libia, Israel, Siria urmăresc atingerea unor scopuri politice și militare, pe care nu le pot atinge pe alte căi. Referitor la Iran, a rezultat că acesta și-a intensificat activitățile de pregătire a unor grupări teroriste destinate unor acțiuni în țări ca Arabia, Kuwait, Bahrain, Iordania, Emiratele Arabe Unite și Franța, membrii acestor grupuri fiind antrenați pentru deturnarea de avioane, sabotaje, minarea de comunicații maritime etc., în componența grupărilor fiind incluse și femei, dar și străini, adepți ai unor religii interzise în țările lor.

Grupările constituite din 10-20 membri formează brigăzi de război psihologic independente, cu un efectiv de 1500-2000 de oameni și nuclee de rezervă subordonate Gărzilor Revoluționare. Una dintre aceste brigăzi, numită „Brigada 110”, dispune (potrivit serviciilor de informații americane) de următoarele baze de instruire: *Tarig Al Quads* (lângă Teheran, unde se pregătește grupul de șiiți irakieni „ALDAWA” pentru a acționa în Irak); *Shiraz și Dakilabad* (pentru pregătirea în

vederea deturnărilor de avioane); *Bandar Khomeini* (pentru minarea căilor de comunicații maritime); *Isfahan* (pentru distrugeri); *Karaj* (la care se pregătesc femeile teroriste). Comandanții grupărilor urmau să fie trimiși în țările vizate sub acoperire diplomatică. Iranul sprijină unele grupări și organizații teroriste din alte țări, din cadrul organizațiilor *Jihrad* și *ASALA*, cu scopul de a destabiliza regimurile din țările islamice din regiune, pregătind terenul pentru „exportul” revoluției fundamentaliste. Reprezentativ este cazul Libiei, care și-a făcut din terorism principalul instrument al politicii sale externe, acordând sprijin grupărilor palestinienilor (Frontul Popular pentru Eliberarea Palestinei - Comandamentul General, fracțiunea disidentă din OEP și grupul condus de Abu Nidal), unor grupări și organizații teroriste din Europa (IRA, ETA, EP.25, ASALA), din Asia (Frontul de Eliberare Națională „Maro” din Filipine, grupul „Al Eulfiqar” din Pakistan, Frontul Socialist de Eliberare Națională „Kanak” din Noua Caledonie, din America Centrală și de Sud (Mișcarea „Stânga Revoluționară” și Frontul Patriotic „Manuel Rodrigues” din Chile, organizația „M-19” din Columbia, insurgenții din Salvador și Guatemala. Sprijinul s-a materializat prin finanțarea și pregătirea unor membri ai grupărilor menționate mai sus.

Atât teoreticienii, cât și analiștii consideră că fenomenul terorism nu ar fi putut prolifera, dacă nu ar fi beneficiat de sprijinul și încurajarea unor state care finanțează, înarmează grupările și organizațiile teroriste, oferindu-le „sanctuare”, furnizându-le documente false și, mai mult, impunându-i să acționeze.

Referințe bibliografice:

Brian N. Jenkins. *The Terrorist Mindset and terrorist decisionmaking (Psihologia teroristă și modul de decizie teroristă)*, Santa Monica, California, Rand, June 1979, p.5.

Stephen Sloan. *Beating International Terrorism. An action Strategy for preemption and punishment (Înfrângând terorismul internațional. O strategie a*

prevenirii și pedepsei) Maxwell Air Force Base, A la Air University Press, December 1986, p. 4.

Dr. Ioan V. Maxim. *Terorismul*. Editura Politică, București, 1989, p. 80.

Dr. Ion Sucează, Petre Olaru. *Miraj și Realitate*. Editura Militară, 1985, p. 35.

Apud: *Terrorist Group Profiles (Profilul grupărilor teroriste)*, US Government Printing Office, Washington D.C., 1993-1994).

Karl A. Seger. *The Antiterrorism Handbook (Manualul antiterorist)*, Presido, N.Y. 1990.

F.C. 100-37 Terrorism Counteraction (Contracurarea terorismului) US Army Combined Arms Center Fort Leavenworth, KS July, 1987.

Patterns of Global Terrorism (Fundamente ale terorismului global) 1987 US Government Printing Office, 1988.

Michael Wieviorka. *Les cahiers de la Sécurité Intérieure, Institut des Hautes Etudes de la Sécurité Intérieure*, nr. 1 aprilie-iunie 1990, p. 95, traducere de Livia Pătrășcanu în B.D. nr.1/1995 al IND, p. 2.

Douglas Kash. *What's in the name? (ce se ascunde sub un nume?)*. Counterterrorism & Security, Fall 1994, S.U.A.

Este vorba de distrugerea celui de-al doilea Templu din Ierusalim (n.a.).

Masada a reprezentat ultimul bastion al rezistenței antiromane. Apărătorii cetății, motivați religios de către zeloți, au folosit trupurile copiilor ca proiectile contra atacatorilor, atunci când toate resursele apărării fuseseră epuizate. Masa este un exemplu clasic de potențare mesianică a terorii intragrupale, asemănător incidentelor de la Jamestown sau Waco.

Însuși fiul țarului, Țareviciul Alexei, a căzut sub cnutul părintelui său, Ivan cel Groaznic demonstrând astfel ca victimele furiei sale pot proveni și din marea nobilime (n.a.).

Termenul de „coloană a cincea” este un produs al propagandei franchiste care, cu ocazia asediului Madridului, apărut de guvernul republican, a anunțat că cele patru coloane care asaltau capitala erau sprijinite de o coloană a cincea, existentă în spatele apărătorilor republicani madrileni – *n.a.*

Organizațiile teroriste macedonene erau sponsorizate de Bulgaria. „Ustasa” – organizație fascistă, se bucura de sprijinul lui Hitler și Mussolini, cu ajutorul lor punând bazele „Statului Croat Independent”, condusă de Ante Pavelici – *n.a.*

Dacă ideologia bolșevică numea „dușman de clasă”, practic, pe oricine dorea, naziștii au operat în special, cu clasificări etnice. „Suboamenii” au devenit ținta principală a terorii, indiferent dacă aceștia erau evrei, țigani sau slavi. Terorismul antisemit a derapat și el în zona politică, conform celebrei butade a unuia din corifeii regimului hitlerist care exclama: „În Germania, eu hotărâsc cine este evreu!” – *n.a.*

Majoritatea acestor rețele mafiote au apărut după promulgarea legii prohibiției, gangsterii îmbogățindu-se de pe urma traficului cu alcool. Copiii acestor bande au declanșat adevărate „războaie ale străzilor” în Chicago în vederea controlării piețelor clandestine de desfacere a băuturilor alcoolice – *n.a.*

După ocuparea Poloniei de către trupele germane și sovietice (pactul Ribbentrop-Molotov), Stalin a ordonat asasinarea a peste 15.000 de ofițeri polonezi capturați de Armata Roșie, pentru a zdrobi orice posibilitate de rezistență anticomunistă în Ucraina Subcarpatică. Autoritățile sovietice nu au recunoscut niciodată acest act de terorism, încercând să pună măcelul de la Katyn pe seama Werhrmachtului și SS-ului german – *n.a.*

Capitala niponă avea zeci de mii de locuințe din lemn, bombele incendiare cu fosfor ucigând mai mulți civili decât „Little boy” și „Fatman”, bombele atomice lansate în 1945 – *n.a.*

Oberkomando der Wehrmacht – (Comandamentul Suprem al Armatei Germane).

Edward Luttwak, *Coup d'Etat (Lovitură de stat)*, Cambridge, MA, 1979, p. 27.

Weather Underground, organizație extremistă din S.U.A.

Cehii au recunoscut că au livrat colonelului Gaddafi peste două tone de Semtex „pentru a fi folosit în industria de construcții” – *n.a.*

Ethniki Organosis Kypriahou Agoniston.

Frontul de Eliberare Națională. Este vorba de primul ministru al Osetiei de sud, regiune autonomă din Georgia în care separatiștii, sponsorizați de Moscova joacă acel scenariu precum cei din Transnistria moldoveană – *n.a.*

Bibliografie selectivă:

Țurlea Stelian. *Bomba drogurilor.* Editura Humanitas, București, 1991.

Manualul polițistului antidrog. Editura Ministerului de Interne, București, 2002.

Copilul meu, drogurile și eu. Editura Ministerului de Interne, București 2002.

Îndreptar privind alcoolul, tutunul și alte droguri. Editura Ministerului de Interne București, 2002.

Jenică Drăgan. *Aproape totul despre droguri.* Editura Militară, București, 1994.

Nistoreanu Gheorghe, Costică Păun. *Criminologie.* Editura Europa Nova, București, 2000.

Petru Boișteanu. *Alcoolism și comportament.* Editura Moldova, Iași, 1995.

Ion Pitulescu. *Conotații criminogene și noi riscuri pentru ordinea publică.* Editura Național, București, 2000.

Niculescu D.D. *Alcoolismul în România.* Editura SO CET ET COMP., București, 1895.

Popescu Eremia Al. *Alcoolismul din punct de vedere medico-legal și social.* Editura România Nouă, București, 1934.

Dragomirescu Virgil. *Psihologia comportamentului deviant.* Editura Științifică, București, 1976.

Almanah Pentru Patrie nr. 10/1999.

Revista *Psihologia* nr. 2/1999.

Revista *Drapelul* nr. 1/2003.

Legea nr. 143/2000.

Vasile Dobrinou. *Drept penal. Partea generală.* Editura Europa Nova, București, 1997.

Suceavă Ion. *Paradis iluzoriu.* Editura Militară, București, 1989.

Ion Suceavă, Petre Olaru. *Paradis iluzoriu.* Ed. Militară, București, 1989, p. 84.

Almanahul pentru Patrie. 1989, p. 152.

Petru Boșteanu. *Alcoolism și comportament.* Ed. Moldova, 1995, p. 18.

Petre Boșteanu. *Alcoolism și comportament.* Ed. Moldova, 1995, p. 16.

C. Voicu. *Spălarea banilor murdari.* Ed. „Sylvi”, 1999, p.9-10.

Ph. Boyer. *Op.cit.*, p. 28.

Oficiul Națiunilor Unite pentru controlul drogurilor și prevenirea crimei, nr. 34/35, 1999. *Paradisurile financiare, secretul bancar și spălarea banilor,* p. 26.

Ibidem, p. 23.

Jean de Maillard. *Piața face legea sa.* Paris, 2001.

Capitolul VI. Prevenirea și combaterea criminalității și a crimei organizate

1. Mijloacele de luptă împotriva criminalității în criminologia modernă

1.1. Prevenirea generală și prevenirea specială.

Considerații generale.

Criminologia modernă oferă un spațiu cuprinzător cercetării căilor și mijloacelor de luptă împotriva criminalității.

În opinia unor autori reprezentativi (Seeling, Pinatel, Sutherland etc.) lupta împotriva criminalității trebuie realizată pe două căi, și anume: o cale preventivă, de împiedicare a comiterii de crime (antedelictum) și o cale represivă, de pedepsire a celor care comit crime (postdelictum). De asemenea, în lupta împotriva criminalității un loc important îl ocupă activitatea poliției, care previne criminalitatea prin control și supraveghere, ordinii publice.

1.2. Conceptul de prevenire

Prin conceptul de prevenire se înțelege luarea unor măsuri care să conducă la împiedicarea comiterii de crime.

În opinia lui Traian Pop, există două forme de prevenire a criminalității: prima formă se referă la prevenirea apariției sau existenței unor cauze sociale ori individuale, care pot conduce la crimă (de exemplu sărăcia, criza economică, lipsa instrucției, carențele educative, conflictele între oameni, crizele individuale).

Măsurile recomandate a se lua în asemenea situații sunt cele sociale, individuale, prin care în mod direct se schimbă situația socială, iar indirect se înlătură acele cauze care pot genera săvârșirea de infracțiuni.

Despre cea de a doua formă de prevenire a criminalității T. Pop sublinia că, aceasta se referă la prevenirea directă a crimei (în situația existenței unui grup de recidiviști care comit mereu crime, împotriva acestora pot interveni organele de poliție care supraveghează acest grup și îl împiedică să comită crime).

1.3. Prevenirea generală

Această formă de prevenire cuprinde principalele domenii ale vieții sociale (domeniul economic, administrativ, cultural), datorită existenței nenumăratelor aspecte specifice acestor domenii de activitate, aspecte ce pot genera cauze inedite de săvârșire a infracțiunilor.

Această complexitate a situațiilor criminogene l-a determinat pe E. Ferri să susțină că, folosirea numai a pedepselor nu este suficientă în lupta împotriva criminalității, deoarece este necesară și lupta cu cauzale sociale ce o generează, cu mijloace care să determine îmbunătățirea condițiilor economice, ameliorarea mediului, creșterea rolului educației, perfecționarea administrației.

De asemenea, E. Ferri a fost acela care a susținut conceptul de „substitutive penale”, cu referire la mijloacele de însănătoșire materială și morală a omului și a mediului social.

Lupta împotriva crimei presupune o activitate susținută științific, deoarece fenomenul infracțional atât de complex nu poate fi contracarat, anihilat, decât prin asemenea demersuri. Astfel, combaterea criminalității presupune o operă de profilaxie criminală, care să se materializeze într-o activitate de decimare, reducere a cauzelor majore de factură criminogenă, folosindu-se mijloace diferențiate, în funcție de natura cauzelor care au determinat săvârșirea de infracțiuni.

Sunt cunoscute ca eficiente atât mijloacele preventive cât și cele extrajudiciare care vizează criminalitatea potențială.

Prevenirea criminalității prin combaterea cauzelor acesteia este impetuos necesară în condițiile societății moderne, dar nu este totdeauna suficientă din câteva considerente.

– caracterul „difuz”, respectiv, „mai puțin conturat”, al cauzelor sociale și individuale fac lupta cu acestea foarte greoaie (cauze: sărăcia, lipsa de instrucție, lipsa de morală).

– criminalitatea potențială fiind mai mult presupusă, este mai greu de identificat și de apreciat; nu se poate cunoaște în câte cazuri ea a fost anihilată și în câte cazuri ea nu a fost anihilată.

1.4. Prevenirea specială

Este acea formă de prevenire, care vizează împiedicarea directă a comiterii de infracțiuni.

În cazul prevenirii speciale a infracțiunilor, este vorba de fapte concrete, de infracțiuni pe cale a se comite și care pot fi împiedicate și prevenite.

În acest context poliția are un rol important în prevenirea specială prin atribuțiile speciale care îi revin.

În opinia lui Seelig, măsurile care împiedică comiterea anumitor infracțiuni sunt:

a) protejarea instituțiilor, localurilor cu valori deosebite (bănci, magazine) cu: încuietori dificil de desfăcut, grilaje, dispozitive de alarmă.

b) protejarea autovehiculelor cu instalații de alarmă.

c) înarmarea cu pistoale a însoțitorilor transporturilor de valori.

d) avertizarea cetățenilor despre locurile în care se pot săvârși infracțiuni (cartiere, mijloace de transport în comun, frecventate de hoți de buzunare).

De asemenea prevenirea criminalității se mai poate realiza eficient și prin educarea respectului față de lege, față de morală și față de organele judiciare.

Infractorii își pot „înfrâna” opțiunea de a comite infracțiuni, fie datorită valorilor morale cu care sunt înzestrați, fie datorită fricii de pedeapsa care urmează a fi aplicată pentru asemenea acte infracționale.

Feuerbach susținea, în acest sens, că există o teamă de pedeapsă și că mulți indivizi trăiesc această teamă ca pe o stare psihologică, mulți abținându-se de la săvârșirea de infracțiuni datorită acestei stări emoționale. Tot Feuerbach susținea că nu felul și importanța pedepsei reține de la săvârșirea de infracțiuni, ci posibilitatea condamnării și inevitabilitatea pedepsei.

Prevenirea specifică și indirectă a criminalității se realizează în mare măsură de către organele de poliție, prin exercitarea activităților sale specifice, de pază și de supraveghere a locurilor publice, a piețelor, arterelor de circulație rutieră, pe căi ferate, fluviale, a trecerilor vamale.

Deasemenea, criminologia a demonstrat că mai există și alte mijloace de luptă împotriva criminalității, cum ar fi măsurile eugenice.

Eugenia este o știință biologică, al cărei obiect de studiu este purificarea speței umane prin măsuri genetice. De exemplu, în caz de debilitate mintală și de alte boli psihice grave, indivizilor să li se interzică procrearea prin sterilizare.

Mijloacele de represiune a infracțiunilor

Cea mai importantă metodă de luptă cu criminalitatea săvârșită este lupta post-delictum, care trebuie să fie promptă, imediată și inevitabilă. Această luptă este dusă atât de victimă și de familia acesteia cât și de organele abilitate în acest sens ale statului.

Ca expresie a politicii penale represive această luptă se bazează pe un întreg ansamblu de reglementări penale.

Imediat după comiterea infracțiunilor, ca mijloace de represiune post-delictum se evidențiază acele măsuri imediate, necesare (cum ar fi descoperirea, reținerea, judecarea, condamnarea celor vinovați). Acestea, pentru a deveni eficiente, trebuie să fie bine și just aplicate, să nu contravină normelor morale, juridice și umane.

Împotriva răului comis prin infracțiune, represiunea trebuie considerată ca un act de justiție, de dreptate.

Urmare a acestor considerente, legea penală consacră existența corelației dintre infracțiune și pedeapsă prin intermediul dispozițiilor juridice exprese despre crime și pedepse.

Ca pedeapsa să fie eficientă, să influențeze și să corijeze pe infractor, trebuie să îndeplinească următoarele cerințe:

- pedeapsa să aibă un caracter de constrângere, de corijare și de reeducare;

– pedeapsa trebuie să corespundă unor cerințe privind natura lor și unor principii strict reglementate de lege (respectarea principiului legalității, individualizării etc.).

Respectarea acestor cerințe și principii privind pedepsele în dreptul penal român poate conduce la înfăptuirea justiției și dreptății, conferindu-se astfel pedepselor calitatea de veritabile mijloace de combatere și apărare a valorilor sociale împotriva criminalității.

Un model al tipurilor de activități de prevenire și combatere a criminalității este inclus în educația permanentă, care se realizează atât prin forme instituționalizate, cât și neinstituționalizate:

– prevenirea prin educația în familie (mediul familial constituie un factor cu influențe pozitive puternice);

– prevenirea prin educație în sistemul învățământului (prin programele analitice ale disciplinelor de învățământ);

– prevenirea prin educație în procesul nemijlocit al muncii și prin controlul activităților economico-sociale;

– prevenirea prin activitatea cultural-educativă (prin acțiunile întreprinse de organizațiile religioase, publice de cunoaștere și popularizare a legislației);

– prevenirea prin mass-media (prin radio, televiziune, presă, cărți);

– prevenirea prin activitățile desfășurate de autoritățile legislative și administrative;

– prevenirea și combaterea prin descoperirea infracțiunilor, identificarea infractorilor, tragerea lor la răspundere penală și aplicarea unei pedepse sau a unei măsuri educative ori a unei măsuri de siguranță.

De fiecare dată când o crimă poate fi prevenită înseamnă că s-a evitat suprimarea unei vieți, virtuala victimă nu a mai devenit victimă, s-a evitat violarea unui drept, s-a menținut starea de siguranță și confort civic. De aceea este mai

important să inițiezi potențiala victimă în a-și lua măsuri de autoprotecție decât s-o protejezi ca victimă după comiterea crimei.

Prevenirea criminalității este o componentă fundamentală a întregii activități a muncii de poliție, fiecare profil de muncă având obligația de a îndeplini în zona sa de responsabilitate acțiuni preventive.

La ora actuală, poliția, nerămânând în afara procesului de schimbare, și-a trasat coordonatele muncii sale prin adoptarea conceptului de “activitate comunitară” a poliției, evidențiind faptul că această instituție face mai mult decât să combată criminalitatea, ea propunându-și o implicare mai activă în viața socială pentru a-i proteja pe oameni.

În acest context, s-au înființat compartimente specializate de prevenire, sarcina lor fiind, în primul rând, de a se relaționa cu comunitatea, prin atragerea instituțiilor guvernamentale și neguvernamentale și implicarea lor în elaborarea și derularea unor programe de prevenire a criminalității. Aceste programe trebuie evaluate periodic pe etape și în funcție de schimbările care au loc în situația concretă, pentru a-și adopta noi strategii. Deci, aceste compartimente trebuie să vizeze latura socială a activității de poliție, mai concret, stimularea unor comportamente și atitudini preventive din partea grupurilor sociale și chiar a indivizilor, realizate prin mijloacele sale specifice – mass-media, întâlniri de lucru, simpozioane, conferințe etc.

Prin comparație, formațiunile specializate ale poliției realizează o prevenire specializată pe domeniul său de activitate, vizând, în special, mijloace tehnice de împiedicare a comiterii infracțiunii. Această tehno-prevenție urmărește modificarea situației concrete ce ar facilita comiterea unei infracțiuni sau împiedicarea virtualului infractor de a-și pune în practică decizia sa infracțională.

Specialiștii din domeniul prevenirii criminalității trebuie să adopte o trecere de la metodele polițienești tradiționale la o abordare a criminalității într-o manieră preventivă. Ofițerii desemnați să lucreze în compartimentele de prevenire în vederea elaborării unor strategii realiste de prevenire în care să implice și alte organisme

guvernamentale și neguvernamentale la nivel central și local, trebuie să cunoască în primul rând formele de manifestare a criminalității, dinamica și cauzele concrete care o generează.

Aceste strategii trebuie să includă, de regulă, atenționarea publică asupra problemelor criminalității și a serviciilor disponibile pentru siguranța cetățenilor, recomandări privind administrarea riscului infracțional, proiecte de grup prin care organizațiile specializate sunt ajutate să-și aplice eficient activitățile de prevenție antiinfracțională; planing ambiental, prin modificarea unor factori de mediu care să descurajeze activitatea infracțională, să încurajeze cetățenii să depisteze activitățile infracționale și să le raporteze organismelor judiciare.

Cadrele echipelor de prevenire trebuie să posede o pregătire teoretică și practică corespunzătoare în domeniu, precum și aptitudinea de a aplica experiența de polițist la nevoile specifice ale solicitanților privind proiectarea, dezvoltarea și administrarea unor programe de prevenire puse la dispoziția unor grupuri de populație, de conferințiere a unor tematici de profil. Toate acestea au drept scop reducerea situațiilor criminogene și, implicit, un control mult mai eficient al infracționalității. Esențial este ca măsurile preventive să fie aplicate la o scară cât mai mare, iar grupurile sociale să fie educate în a-și asuma o responsabilitate colectivă în supravegherea siguranței membrilor săi. Implementarea acestor programe de prevenire la nivel comunitar (aglomerări urbane, orașe, comune) va determina reduceri majore ale impactului criminalității la nivel național.

Participarea la acțiuni comune, simpozioane, mese rotunde, întâlniri de lucru, oferă tuturor posibilitatea cunoaște preocupările poliției în scopul prevenirii criminalității și interesul acesteia de a atrage un număr cât mai mare de persoane în aceste activități; în același timp, oferă posibilitatea de a informa factorii decizionali din poliție despre problemele comunității, facilitând astfel un dialog permanent între poliție și comunitate, care va duce la adoptarea unor soluții adecvate pentru soluționarea problemelor ce apar.

Este necesar, de asemenea, ca ofițerii echipelor de prevenire să nu se limiteze doar la activități de consultanță pe linie de prevenire, ci să se implice în problemele curente și de perspectivă ale dezvoltării armonioase a comunităților.

În prezent, s-a produs o schimbare conceptuală în gândirea poliției în ceea ce privește relațiile pe care aceasta trebuie să le aibă cu membrii comunității.

În comunitate, polițistul nu este depozitarul adevărului și dreptății; pentru a fi eficient, el trebuie să conlucreze cu membrii comunității pentru a identifica problemele existente care pot tulbura menținerea ordinii, sau, împreună pot elabora strategii de prevenire a criminalității. Pentru aceasta el trebuie să aibă o înțelegere mai profundă în ceea ce privește diferitele grupuri care constituie comunitatea, să identifice, de asemenea, diversitatea etno-culturală, să cunoască stilul de viață și specificul fiecărui grup social. În acest mod, se înlătură suspiciunile și se creează canale noi de comunicare între poliție și grupurile sociale.

Impactul unor asemenea atitudini va fi imens în comunitate – el va stimula crearea și dezvoltarea unor programe comune de prevenire a criminalității, înființarea unor asociații de prevenire, iar la nivel individual, polițiștii vor fi socializați în domeniul prevenirii pentru consultanță sau pentru asigurarea siguranței unor persoane juridice sau fizice.

În același timp, echipele de prevenire trebuie să realizeze o cooperare permanentă cu toți polițiștii din acest domeniu și între ei trebuie să existe o comunicare permanentă, un schimb reciproc de informații.

Aceștia trebuie să fie informați de către echipele de prevenire în legătură cu concluziile care rezultă din evaluarea periodică a programelor de prevenire, astfel ca, împreună, să poată stabili priorități în acțiunile preventive impuse de momentul respectiv. Toate acestea au drept scop realizarea unor acțiuni coerente care, în final, să conducă la reducerea fenomenului criminalității.

2. Prevenirea și combaterea crimei organizate

Evoluția crimei organizate, creșterea prejudiciilor cauzate sistemelor economic și social din diverse țări, creșterea costurilor provocate de acest tip de infracționalitate au pus în evidență necesitatea stringentă a identificării și aplicării unor strategii și mecanisme care să aibă drept scop prevenirea și combaterea acestora.

2.1. Prevenirea și combaterea crimei organizate pe plan internațional

Amploarea și impactul crimei organizate au provocat îngrijorarea a o serie de foruri statale și supra statale.

„Spălarea” banilor este deja încriminată de state precum Australia, Canada, Franța, Italia, Luxemburg, Anglia și S.U.A.

În prezent, există indici că rezultatele unor măsuri adoptate nu întârzie să apară și totodată se apreciază că măsurile întreprinse pe plan internațional pentru prevenirea și controlul „spălării” mondiale a banilor, se vor dovedi a fi mult mai eficiente, o dată cu aderarea la această acțiune a țărilor din Europa Centrală și de Est.

2.2. Prevenirea și combaterea crimei organizate pe plan național

Prevenirea și combaterea „spălării” banilor și a crimei organizate pune multiple probleme, cu un grad de dificultate ridicat și la nivel național. Legea penală română, fără a atinge perfecțiunea, cuprinde aproape toate reglementările necesare pentru combaterea acestui fenomen.

Apreciind că există prevederile necesare prevenirii și combaterii criminalității economice, totuși la nivelul politicii penale în acest domeniu, sunt încă obiective importante de realizat, avându-se în vedere cu deosebire următoarele:

a) *adoptarea standardelor internaționale în materia sancționării corupției, a crimei organizate și a „spălării banilor”.*

b) *crearea cadrului instituțional corespunzător scopului preconizat.*

În prezent instituțiile abilitate să acționeze în scopul prevederii și a combaterii criminalității economice și a crimei organizate își desfășoară activitățile în toate direcțiile.

Bibliografie selectivă:

- Rodica Mihaela Stănoiu.** *Criminologie*. Ed. Oscar Print, București, 1995.
- Aurel Dincu.** *Bazele criminologiei*. Ed. Pro Arcadia, București, 1993.
- Nicolae Mitrofan.** *Psihologie judiciară*. Ed. Șansa, SRL, București, 1992.
- Ion Oancea.** *Probleme de criminologie*. Ed. ALL, București, 1995.
- Doru S. Luminosu, V. Popa.** *Criminologie*. Ed. Helicon, Timișoara.
- Gheorghe Nistoreanu, Costică Păun.** *Criminologie*. Ed. Europa Nova, București, 1995.
- Gheorghe Scripcaru, T. Pyrozynski.** *Criminologie clinică și relațională*. Ed. Sympozion, Iași, 1995.
- Gheorghe Brădet.** *Criminologie generală românească*. Ed. Tipocart brașovia, 1993.
- Gheorghe Brădet.** *Criminologie generală*. București, 1992.
- D. Banciu, S. Rădulescu.** *Corupția și crima organizată în România*. Ed. Continent, 1994.
- O. Loghin.** *Criminologie*. Iași, 1970.
- Ursula Șchiopu.** *Psihologia vârstelor*. E.D.P., București, 1995.
- Sorin Rădulescu, Dan Bonciu.** *Sociologia crimei și criminalității*. Ed. Șansa SRL, București, 1996.
- I. Vlăduț.** *Introducere în sociologie juridică*. Ed. Ministerului de Interne, București, 1994.
- S. M. Rădulescu, D. Banciu.** *Introducere în sociologia delincvenței juvenile*. Ed Medicală, București, 1990.
- C. Bulai.** *Premise teoretice și pedagogice ale criminologiei*. Ed. Forum, 1968.
- C. Bulai.** *Drept Penal*. București, 1992.

Vintilă Dongoroz. *Explicațiile teoretice ale codului penal român.* Ed. Academiei, București, 1969.

M. Lăzărescu. *Introducere în psihopatologia antropologică.* Ed. Facla, București, 1981.

Gh. Oancea. *Ereditatea și mediul în formarea personalității.* Ed. Facla, București, 1985.

C. I. Părăianu. *Omul și criminalitatea.* București, 1993.

S. Rădulescu, D. Banciu. *Adolescența între normalitate și devianță,* Ed. Medicală, București, 1990.

Gh. Scripcaru, N. Ianovici. *Medicină de drept.* Ed. Junimea, Iași, 1982.

Codul Penal al României.

Amza Tudor. *Criminologie.* Ed Lumina Lex, București, 1998.

Alexandrescu I. *Persoană, Personalitate, Personaj.* Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1982.

Aurel D. *Introducere în Psihologie.* Ed. Luceafărul, Cluj-Napoca, 1969.

Antoniou G. *Studii și cercetări juridice.* 1931, *Conceptul de prevenire a infracțiunilor*

Bulai C. *Știința politicii penale în Studii și cercetări juridice nr. 1/1992.*

Bulai C. *Problemele sociologiei dreptului, în Studii și cercetări juridice nr. 1/1972.*

Bulai C., Stănoiu R. M. *Sociologia dreptului penal și criminologia, în Studii și cercetări juridice nr. 1/1974*

Bogdan A. Tucicov. *Psihologie generală și psihologie socială.* Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1973.

Banciu D., Rădulescu S. *Introducere în sociologia delincvenței juvenile.* Ed. Medicală, București, 1971.

Bogdan T. *Comportamentul uman în procesul judiciar.* M.I., Serviciul Editorial și cinematografic, București, 1983.

- Brânzei P., Scripcaru Gh., Pirozynski T.** *Comportamentul aberant la relațiile cu mediul.* Ed. Junimea, Iași, 1970.
- Cioclei Valerian.** *Manual de criminologie.* Ed. All Back, București, 1998.
- Câmpeanu I.** *Educația și prevenirea delincvenței.* Ed. Fundației Chemarea, Iași, 1996.
- Cathala H. P.** *Epoca dezinformării.* Ed. Militară, București, 1991.
- Dobrinou V., Pascu I., Molnar I., Lazăr V., Boroi Al.** *Drept Penal. Partea generală.* Ed Didactică și Pedagogică, București, 1992.
- Dicționar explicativ al limbii române.* Ed Academiei RSR, București, 1984.
- Dincu A.** *Bazele criminologiei.* Ed. Proarcadia, București, 1993.
- Dongoroz V.** *Explicații teoretice ale codului de procedură penală român. Partea Generală.* Vol. I. Ed. Academiei, București, 1975.
- Dobrinou V., Nistoreanu Gh.** *Drept Penal. Partea generală.* Ed. Europa Nova, București, 1997.
- Dragomirescu V.** *Unele aspecte privind specificul infracțional la psihopați.* Ed. Medicală, București, 1971.
- Dragomirescu V.** *Psihologia comportamentului deviant.* Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1976.
- Dicționarul limbii române.* Ed. Academiei, 1980.
- Hanganu Odette.** *Legalizarea drogurilor în Lumea magazin nr. 1/1994.*
- Iovan Marțian.** *Studii de psihologie judiciară.* Ed. Albatros, București, 1987.
- Kovalev A. G.** *Particularitățile psihice ale omului.* Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1963.
- Malița M.** *Aurul Cenușiu.* Ed. Dacia, Cluj, 1973.
- Moineagu C., Negura I., Urseanu V.** *Statistica.* Ed Științifică și Enciclopedică, București, 1976.
- Mitrofan M., Zdrenghia V., Buloi T.** *Psihologie.* Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL, București, 1992.

- Maxim Dr. Ioan. V.** *Terorismul*. Editura Politică, București, 1989.
- Neagu I.** *Dreptul procesual penal*. Ed. Academiei, 1988.
- Năstase A.** *Drepturile omului, religie a sfârșitului de secol*. IRDO, București, 1992.
- Pavelcu V.** *Culmi și abisuri ale personalității*. Ed. Enciclopedică Română, București, 1974.
- Roșca Mariana.** *Metode de psihodiagnostic*. București, 1972.
- Roșca A.** *Psihologia generală*. București, 1966.
- Șchiopu Ursula.** *Introducere în psihodiagnostic*. TUB, București, 1976.
- Stănoiu Rodica.** *Criminologie*. Ed. Oscar Print, București, 1999.
- Săhleanu V.** *Psihanaliza: pro și contra, în lupta de clasă*, București, 1971.
- Suceavă I.** *Teză de doctorat*. Universitatea „A. I. Cuza”, Facultatea de Drept, Iași, 1981.
- Șchiopu U., Verza Emil.** *Psihologia vârștelor*. Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1998.
- Teodorescu Stela.** *Psihologia conduitei*. Ed. Științifică, București, 1972.
- Tiberiu B.** *Probleme de psihologie judiciară*. Ed. Științifică, București, 1973.
- Tanoviceanu I.** *România sub raport moral*. București, 1909.
- Toarbă I.** *Infrațiunile de violență între prevenire și combatere*. Iași, 1998.
- Ungureanu G.** *Criminologie*. Ed. Timpolis, București, 2004.
- Volonciu N.** *Drept procesual penal*. Ed. Didactică și Pedagogica, București, 1972.
- Voinea M., Dumitrescu Fl.** *Psihologie judiciară*. Ed. Sylvi, București, 1999.
- Zamfirescu V. Dem.** *Câteva prejudecăți despre Freud, în Caietele de Psihanaliză*, nr. 1. Ed. Jurnalul literar, 1992.
- Allier R.** *La conversion chez les precivilises*. Vol. 2. Payot, Paris.
- Brimis A.** *Les methodes des sciences sociales*. Ed. Montehrestien, Paris.

Bentham J. *A fragment on Government, An introduction in the Principle of Morals and Legislation.* Omaha, 1993.

Beccaria C. *Des delits st des Peines, deuxieme edition, Guillaum et C-ie, Libraires,* Paris, 1870.

Bentham J. *Traite de legislation civile et penale.* Paris, 1830.

Chovragui A. *L'informatique au service du droit.* Presse universitaire, Paris, 1973.

Cohen A. *Deviance and Control.* Ed. Prentice Hall Inc., Englewood Clifs, New Jersey, 1966.

Compendium of United Nations Standards and Homs in Crime Prevention and Criminal Justice. New York, 1972.

Ellenberger H., Szabo D. *L'aproche multidisciplinaire des problemes de la criminologie.* 1967.

Eisen H. J. *Crime and personality.* London, 1964.

Edvin Schur. *Radical non intervention.* 1973.

Freud Sigmund. *Psihopatologia vieții cotidiene.* Ed. Mediarex, București, 1996.

Freud Sigmund. *Totem și tabu.* Ed Mediarex, București, 1996.

Freud Sigmund. *Dincolo de principiul plăcerii.* Ed. Jurnalul literar, București, 1992.

Freud Sigmund. *Eul și sinele,* în *Caietele de Psihanaliză,* București.

Fattah E. *Toward a criminological classification of victims,* în *International Criminal Police review.*

Ferri E. *Principii de drept criminal.* Ed. Revista Pozitivă Tenab, București.

Goppinger H. *Kriminologie.* Munchen, Ed. GH Beck, 1971.

Garofalo Raffaele. *Criminologie.* Little, Braum, Boston, 1914.

Gassin Raymond. *Criminologie.* Paris, Dalloz, Ed. a II-a, 1990.

Galli R. *Educazione familiare et societa.* Brescia, La Scuola, Editrice, 1965.

- Gilly M.** *Elev bun, elev slab*. Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1976.
- Inciordi James A.** *Careers in Crime*. Roud McNally College Publishing Compan, Chicago, 1975.
- Jonson E. H.** *Crime, Corection and Society*, Southern Illinois Third Edition, 1974.
- Jung C. G.** *Tipuri psihologice*.
- Jenlins Brian N.** *The Terrorist Mindset and terrorist decisivmaking*, Santa Monica, California, Rand, June, 1979.
- Kinberg O.** *Basic Problems of Criminology*. Copenhaga, 1935.
- Kinberg O.** *Quelques aspects criminologiques recentes* nr. 4/1957.
- Kretschmer E.** *La structure du corp set le caractere*. Ed. Payot, Paris, 1948.
- Kash Douglas.** *What's in the name?* Counterterrorism&Security, Fall, 1994, SUA.
- Kardiner A.** *L'individu dans la societe*, Gallimard, Paris, 1969.
- Kretschmer E.** *Korperbau and Character*. Springer Verlag, Berlin, 1942.
- Leaute J.** *Criminologie et science penitenciare*. P.U.F., Paris, 1972.
- Lerner R.** *Some Remarks on the Main Problems*.
- Lamborn L.** *Toward a victim orientation in criminal theory*, in *Rudgers Law Review*, 1968.
- LuHwak Edward.** *Coup D'Etat*. Cambridge, MA 1979.
- Merton R.** *Social Theory and Social Structure*. Free Press, 1967.
- Maunheim H.** *Comparative Criminology*, Rout Ledge and Kegan Paul, 1965.
- Horel Ch.** *Traite des degenerescences de l'espece humaine*. Paris, 1957.
- Pinatel J.** *Traite de droit penal et de criminologie*. Paris, 1963.
- Pinatel J.** *La societe criminogene*. Ed. Calamarr Levy, Paris, 1971.
- Pinatel J.** *Traite de criminologie*. PUF, Paris, 1956.
- Pinatel J.** *Criminologie*. Paris, 1988.

Parsons T. *Social structure and Personality*. Free Press of Glencoe, Chicago, 1975.

Queloz H. *Changements sociaux et contrl du crime*. UNICRI, Roma.

Siege L. *Criminology*. Univ Of Nebraska, Omaha, West Publishing, Company.

Ștefani G., Jambu Merlin R. *Criminologie și Știință Penintenciară*. Ed. Dalloz, 1972.

Szabo D. *Criminologie*, Montreal. PUM, 1967.

Sheldon W. *The varieties of Human Physique*. NY, Ed. Harper, 1940.

Schafer S. *Victimology*. Publ. Comp., Reston, Virginia, 1977.

Sege Karl A. *The Antirrorism Handbook*. Presido, NY, 1990.

Sheldon W. H., Harti S. W., Dermott E. Mc. *Varieties of Delinquent Youth*, Harper. NY, 1942.

Tremblay M.A. *Initiation a la recherche dans les sciences humaines*. Dalloz, Paris, 1988.

Tulio B. di. *Manuel d'anthropogie criminelle*.

Wolfgang M.E., Ferramti F. *Subcultura violenței*. Londra, 1967.

Wieviork Michael. *Les cahiers de la Securite Interieure*. Institut de Hautes Etudes de la Securite Interieure nr. 1-1990.

Yablonski L. *Criminologie. Crime and Criminality*. Harper Colins Publishers. New York, 1990.

Zvekić U. *Introductory notes. Essays on crime and developement*. UNICRI, Publ. nr. 36, Roma, 1990.

Brian N.Jenkins. *The Terrorist Mindset and terrorist decisiomaking (Psihologia teroristă și modul de decizie teroristă)*. Santa Monica, California, Rand, June 1979, p. 5.

Stephen Sloan. *Beating International Terrorism. An action Strategy for preemption and punishment (Înfrângând terorismul internațional. O strategie a*

prevenirii și pedepsei) Maxwell Air Force Base, A la Air University Press, December 1986, p. 4.

Dr. Ioan V. Maxim. *Terorismul*. Editura Politică, București, 1989, p. 80.

Dr. Ion Sucează, Petre Olaru. *Miraj și Realitate*. Editura Militară, 1985, p. 35.

Karl A. Seger. *The Antiterrorism Handbook (Manualul antiterorist)*. Presido, N.Y. 1990.

F.C. 100-37 Terrorism Conenteraction (Contracararea terorismului) US Army Combined Arms Center Fort Leavenworth, KS July, 1987.

Patterns of Global Terrorism (Fundamente ale terorismului global) 1987 US Government Printing Office, 1988.

Michael Wieviorka. *Les cahiers de la Sécurité Intérieure, Institut des Hautes Etudes de la Sécurité Intérieure*, nr.1 aprilie-iunie 1990, p.95, traducere de Livia Pătrășcanu în B.D. nr. 1/1995 al IND, p. 2.

Douglas Kash. *What's in the name? (Ce se ascunde sub un nume?)*, Counterterrorism & Security, Fall 1994, SUA.

Edward Luttwak. *Coup d'Etat (Lovitură de stat)*. Cambridge, MA, 1979, p. 27.

Costică Voicu, Georgeta Ungureanu. *Introducere în criminologia aplicată*. Editura Universul Juridic, 2004.

Țurlea Stelian. *Bomba drogurilor*. Editura Humanitas, București, 1991.

Manualul polițistului antidrog. Editura Ministerului de Interne, București 2002.

Copilul meu, drogurile și eu. Editura Ministerului de Interne, București, 2002.

Îndreptar privind alcoolul, tutunul și alte droguri. Editura Ministerului de Interne București, 2002.

Jenică Drăgan. *Aproape totul despre droguri*. Editura Militară, București

1994.

Nistoreanu Gheorghe, Costică Păun. *Criminologie*. Editura Europa Nova, București, 2000.

Petru Boișteanu. *Alcoolism și comportament*. Editura Moldova, Iași, 1995.

Ion Pitulescu. *Conotații criminogene și noi riscuri pentru ordinea publică*. Editura Național, București, 2000.

Niculescu D.D. *Alcoolismul în România*. Editura SO CET ET COMP., București 1895.

Popescu Eremia Al. *Alcoolismul din punct de vedere medico-legal și social*. Editura România Nouă, București 1934.

Dragomirescu Virgil. *Psihologia comportamentului deviant*, Editura Științifică, București, 1976.

Almanah Pentru Patrie nr. 10/1999.

Revista Psihologia nr. 2/1999.

Revista Drapelul nr. 1/2003.

Legea nr.143/2000.

Vasile Dobrinoiu. *Drept penal. Parte generală*. Editura Europa Nova, București, 1997.

Suceavă Ion. *Paradis iluzoriu*. Editura Militară, București, 1989.

Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994.

Codul de executare a sancțiunilor de drept penal din 22.06.1993.

Codul Penal al Republicii Moldova, adoptat la 13 septembrie 2003.

Codul muncii al Republicii Moldova din 28.03.2003.

Statutul executării pedepsei de către condamnați nr. 923 din 10.11.1994.

Legea cu privire la sistemul penitenciar nr. 1036 din 17.12.1996.

Hotărârea Guvernului R.M. cu privire la aprobarea Statutului disciplinar al colaboratorilor sistemului penitenciar al Ministerului Justiției.

Hotărârea Guvernului R.M. cu privire la unele măsuri urgente în vederea creării condițiilor necesare pentru buna funcționare a instituțiilor sistemului penitenciar al Ministerului Justiției, nr. 796 din 20.08.1997.

Hotărârea Guvernului R.M. cu privire la aprobarea concepției reformării sistemului penitenciar al planului de măsuri pe anii 2004-2013 pentru realizarea concepției sistemului penitenciar, nr. 1624 din 31.12.2003.

Hotărârea Guvernului R.M. cu privire la asigurarea cu produse alimentare a condamnaților la privațiune de libertate și a persoanelor aflate în izolatoare de anchetă penală și în instituțiile de reabilitare socială, nr. 246 din 13.05.1993.

Hotărârea Guvernului R.M. despre aprobarea Regulamentului cu privire la Fondul special extrabugetar al sistemului penitenciar al Republicii Moldova, nr. 194 din 01.03.2004.

Ansamblul de principii pentru protejarea tuturor persoanelor supuse unei forme oarecare de detenție sau încarcerare din 09.11.1988.

Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților și recomandările referitoare al acesta, din 31.07.1957.

Florea V., Florea L. *Drept execuțional penal.* Chișinău, 1999.

Lașcu M., Măntăluță S. *Drept execuțional penal.* Chișinău, 2003.

Lazari C. *Reguli generale de protecție a persoanelor supuse detenției sau întemnițării.* Buletin informativ, nr. 2 al Centrului pentru Asistența Reformei Penitenciare.

Programul de dezvoltare a sistemului de acces la informație a deținuților, Buletin de informare, 2002, nr. 2.

Drepturile și obligațiile inculpatului și condițiile de detenție, Buletin informativ. Ediție specială, 2002.

Temeiul învinuirii și personalitatea infractorului. Buletin informativ, 2002, nr. 2.

Clasificarea condamnaților după vârstă. Buletin informativ, 2002, nr. 2.

Antoniou G. *Codul penal pe înțelesul tuturor*. Editura Politică, București, 1975.

Păunescu C. *Coordonate metodologice ale recuperării minorului inadaptat*. Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1974.

Seve L. *Teoria personalității*. București, 1974.

Stănoiu R.M. *Introducere în criminologie*. Ed. Academiei, București, 1989.

Parhon C.I. *Necesitatea unui studiu amănunțit al tuturor deținuților în Revista de drept penal și știința penitenciară*, București, 1932.

Brezeanu O. *Unele particularități ale procesului de resocializare și reintegrare socială a minorei delincvente*. Comunicare la simpozionul din martie 1983, organizat de D.G.P.

Vianu T. *Transformarea ideii de om*. Opere. Vol. 9. Ed. Minerva, 1980.

Tucikov-Bogdan A. *Psihologie generală și psihologie socială*. Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1973.

Cernea M., Tănase A. *Conștiință și personalitate*. Despre strategiile dezvoltării teoriei conștiinței sociale și personalității, București, 1972.

Ogodescu S.D. *Persoană și lume*. Ed. Albatros, București, 1981.

Salvat H. *Inteligență, mituri și realități*. Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1972.

Păunescu C. *Delincvența mintală și organizarea personalității*. Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1977.

Tanoviceanu I. *Tratat de procedură penală*. București, 1927.

Rezoluția Consiliului European nr. 7610 din 6 martie, 1986.

Kalmhout A.M. and P.J.P. Tak. *Sanctions- systems in the member – states of the vouncil of Europe*. Part 1, 1988.

Norman Bishop. *Non-custodial alternatives in Europe*.

Conferința Internațională *Alternativele la detenție în Europa Centrală și de Est*. București, 10-11 septembrie, 2001, Reforma Penitenciară Internațională.

Pop O. *Drept penitenciar.* Ed. Mirton, Timișoara, 2001.

Pop O. *Executarea pedepsei privative de libertate.*